

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PALÆOGRAFISK ATLAS

1

DANSK AFDELING

UDGIVET AF
KOMMISSIONEN FOR DET ARNAMAGNÆANSKE LEGAT

KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1903

Udgået fra arkivet
for Sjællands Bibliotek

PALÆOGRAFISK ATLAS

DANSK AFDELING

UDGIVET AF
KOMMISSIONEN FOR DET ARNAMAGNÆANSKE LEGAT

KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL

TRYKT HOS J. JÖRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1903

EFTER afslutningen af Katalog over den Arnamagnæanske håndskriftsamling og Katalog over de oldnorsk-islandske håndskrifter i det store kongelige bibliotek m. v. har Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat vedtaget at udgive et af to afdelinger bestående *Palæografisk Atlas*. Af disse indeholder den første prøver af danske håndskrifter (herunder også håndskrifter på Latin af værker, der henhører til den danske litteratur), den anden prøver af oldnorsk-islandske håndskrifter. I hver afdeling efterfølges håndskriftprøverne af et stærkt begrænset udvalg af diplomer, medtagne dels til belysning af forholdet mellem bog- og diplom-skrift, dels som aktstykker, der ved deres datering egnede sig til at afgive kronologiske støttepunkter. Indholdet ordnes kronologisk, og skriftprøverne ledsages af et lige overfor stående tekstafttryk. Man har ved dette arbejde haft for øje ikke alene at give et længe savnet hjælpemiddel ved universitetsøvelser, men også et grundlag for studiet af dansk og norsk-islandsk palæografi, som hidtil har været hæmmet af mangel på almen-tilgængeligt materiale. Samtidig vil et sådant værk tjæne til oversigt over litteraturens vigtigste monumenter og den sproglige udvikling i det pågældende tidsrum.

Af det planlagte værk, som besørges af bibliotekar dr. *Kr. Kålund*, udsendes herved DEN DANSKE AFDELING, der omfatter i alt 64 afbildninger, fordelt på 38 tavler (deraf 2 dobbeltblade) og lige så mange blade tekst. Tavlerne er ordnede så vidt muligt efter tidsfølgen; kun den sidste tavle (nrr. LXIII—LXIV) er kommen til at stå udenfor den kronologiske rækkefølge, da det efter fornyet overvejelse fandtes ønskeligt at medtage Flensborgs her gengivne gammeldanske stadsret på grund af de sikre kronologiske holdepunkter, som den yder. Afbildningerne er udførte i Pacht & Crones illustrations-etablissement; de tilhørende tekstblade indeholder en diplomatisk gengivelse af hver enkelt skriftprøve med en kort indledning. Af de fototyperede bøger og aktstykker (i alt 57) har de 20 hjemme i den Arnamagnæanske samling; af de øvrige tilhører 8 Københavns universitetsbibliotek (udenfor den Arnamagnæanske samling), 5 det store kongelige bibliotek i København, 7 det danske rigsarkiv, 3 Herlufsholms skole, 1 Odense adelige jomfrukloster, 2 Flensborg by (deraf 1 deponeret i Slesvig statsarkiv), 2 Lunds universitetsbibliotek, 8 Stockholms kongl. bibliotek, 1 det svenske rigsarkiv. For den udmærkede velvilje, som disse institutioner har vist foretagendet ved at udlåne de pågældende håndskrifter til fotografering i København, aflægger Kommissionen herved sin verbindtligste tak.

København den 16. januar 1903.

J. L. USSING.

S. BIRKET SMITH.

LUDV. F. A. WIMMER.

VILH. THOMSEN.

JOHANNES C. H. R. STEENSTRUP.

MEDENS for Sveriges middelalderlige palæografi nu et godt grundlag foreligger i de i »Svenska Skriftprof« I (Stockh. 1894) indeholdte fototypiske afbildninger af håndskriftprøver og diplomer, ligesom også nogle af de vigtigste håndskrifter (Vestgöotalag 1889, Östgöotalag 1898) er fuldstændig udgivne i fototypisk gengivelse, har Danmark hidtil i denne henseende stået tilbage. I »Scriptores rerum Danicarum« I—VII foreligger vel ikke få kobberstukne skriftprøver af danske middelalderlige håndskrifter, men den ufuldkomne fremstillingsmåde lader kun i ringe grad originalernes ejendommelighed komme til sin ret. Fra en senere tid, hvor man ved at tage fotografien til hjælp har kunnet nå bedre resultater, er i fotolitografisk gengivelse udgivet det af 8 blade bestående fragment af Valdemars sællandske lov (AM. 24, 4to, Kbh. 1869) og Codex Runicus af Skånske lov m. v. (AM. 28, 8vo, Kbh. 1877), ligesom det år 1878 af det store kgl. bibliotek erhvervede Angers-fragment af Saxo (4 blade) det følgende år fotolitografisk udgaves af overbibliotekar C. Bruun; af det »Kong Valdemars jordebog« benævnte håndskrift er der 1866 taget nogle få eksemplarer af en fotolitografisk gengivelse af den egentlige jordebog (det hos O. Nielsen udgivne afsnit) med prøver af håndskriftets øvrige indhold, hvoraf et eksemplar befinder sig i hvert af de to Københavnske biblioteker, — jordebogens Estlandsliste (27 ss.) foreligger elegant litograferet i Antiquités Russes II. Desuden indeholder forskellige lovtekst-aftryk og andre tekstudgaver prøver af de pågældende håndskrifter i litografisk eller fotolitografisk faksimile, ligesom man også i nyere historiske og litterær-historiske arbejder, bestemte for et større publikum, vil finde sådanne (her væsentlig zinkætsning [heliotypij]). Også den fotolitografiske gengivelse lader dog en del tilbage at ønske, og fremgangsmåden kræver ofte en temlig indgående korrektur. Vel er man senere ved zinkætsning nåt et betydeligt skridt videre, men først fototypien (the collotype reproduction) kan siges at yde en tilfredsstillende erstatning for originalen, — ikke alene skrifttrækkene, men selve skrivestoffet (grunden) gengives naturtro, og retouche er indskrænket til fjærnelsen af enkelte tilfældige fnug. Et vidnesbyrd om denne fremgangsmådes fortrinlige resultater må vistnok samtlige her foreliggende tavler siges at frembyde.

De her medtagne håndskriftprøver og diplomer omfatter den danske middelalder (til c. 1550) — fra den ældste tid hvor originale skriftstykker foreligger, således at som regel hele sider gives og aktstykket altid gengives i fuld størrelse. Den ældste i atlasset optagne skriftprøve forekommer nr. XXIX og tilhører 11. årh. (sål. Bruun, tidligere af englænderen J. O. Westwood sat til 9. årh.s slutning), men da intet tyder på, at håndskriftet er skrevet her i landet, har denne ikke kunnet medtages for sin egen skyld, men kun som del af en side, der tillige bærer et skånsk klosterregnskab fra senere tid. Som prøve på bogstavformer c. 100 år ældre end de ældste i samlingen ellers forekommende har stykket sin særlige interesse. Det ældste bevarede, fra det middelalderlige Danmark stammende håndskrift er det c. 1125 anlagte Necrologium Lundense, hvoraf to sider meddeles som nr. I og II. Den første af disse bærer 4 hænder, den anden 6 — i tekstastrykkene fremhævede ved forskellig skrift; da alle disse efter underbibliotekar C. Weekes undersøgelser (ifg. velvillig mundtlig meddelelse) må anses som forskellige, har vi altså her 10 hænder, som alle tilhører 12. årh., og af hvilke de fleste af historiske grunde temlig nøjagtig lader sig bestemme. [I indledningen til I burde i l. 18 efter ERICVS REX være tilføjet »med tilhørende Secundus og Tercius«.] Nær knyttede til Necrologium Lundense er palæografisk set de samtidige, fra Lund stammende Annales Colbazenses med tilhørende kalendarium (nu i Berlins kgl. bibliotek, Theol. 149, fol.), som antages c. 1180 at være førte med danske munke fra Lund til Pommern. Det illuminerede og kalligrafisk mønsterværdige håndskrift, som er udført 1137 og ff. år, viser efter den i Monum. Germ. hist. (Scriptores XXIX) fototypisk udgivne side så vel i format som udstyr en påfaldende lighed med nekrologiet, og flere af de i dette forekommende hænder vil sikkert kunne genfindes i det Berlinske håndskrift. Nærmest i alder efter Necrologium Lundense kommer det som nr. L udgivne Erik Iams gavebrev fra 1140, det ældste bevarede diplom fra Danmark, når undtages det af dr. Secher fremdragne (i Aarb. f. nord. Oldk. 1882 og Svenska Skriftprof afbildede) fragment af 1135. Omkring 1140 er også håndskriftet Liber daticus Lundensis vetustior udført, hvoraf nr. III gengiver en side. Af underbibliotekar Weekes undersøgelser fremgår, at — efter at martyrologiet med tilhørende angivelser var nedskrevet — indførtes her på én gang et antal obituarial-notitser, hvoraf den yngste tilhører år 1139, hvorimod en notits fra 1146 er skreven med forskellig hånd. Den her meddelte side indeholder prøver på 8 hænder [eller 7, hvis de to ældste indførelser (Salmund og Ingimar) skyldes samme hånd, som har skrevet martyrologiet, hvad bibliotekar Weeke ifg. velvillig meddelelse er ikke utilbøjelig til at antage], som omfatter 12.—13. årh.; til de 8 forskellige skriftprøver er i tekstastrykket anvendt lige så mange forskellige sorter typer. Hvad dateringen af marginal-notitsen om St. Wilhelm angår (c. 1230) bemærkes, at abbed Vilhelm kanoniseredes 1224, men først 1238 fandt den højtidelige overførelse (translatio) til en nyopbygget kirke sted; tiden mellem disse to begivenheder synes notitsen efter sit indhold at tilhøre. Til tiden mellem 1158—77 er diplom nr. LI, om hvis ægthed (eller

i hvert fald alder) der næppe er grund til at tvivle, ansat. Det kan med en omtrentlig angivelse henføres til c. 1170, da abbed Symon, som nævnes blandt vidnerne, først 1164 blev abbed i Sorø og Absalon fra 1178 var ærkebiskop.

Det som nr. IV gengivne stykke af et Justinus-håndskrift er nærmest medtaget som skrevet (eller skænket?) af ærkebiskop Absalon. Til bevis for håndskriftets indenlandske oprindelse er anført tekstens nøje overensstemmelse med nogle Justinus-fragmenter fra 11. årh., som er fundne omkring et jysk lensregnskab fra 17. årh.s begyndelse. Ældste hånd i den ved håndskriftets slutning indførte annal omfatter årene 1202—31, men disse optegnelser synes indførte efterhånden.

De tre hænder i den på samme tavle under nr. V gengivne side af Exordium Caræ Insulæ kan med temlig sikkerhed henføres til årene 1207, 1222, 1233. Med den her forekommende hånd fra 1233 kan sammenholdes det interessante lille latinske håndskrift, indeholdende Knud lavards lævned og Roskilde-kroniken, som dukkede op i Leipzig i 19. årh.s 1. halvdel og nu befinder sig i Kiels univ. bibl. (S. H. 8, A 8vo). Waitz, som går ud fra, at håndskriftet stammer fra Norden (Slesvig?), henfører i Monum. Germ. hist. (Scriptores XXIX) sikkert med rette dette til 13. årh.s beg. (sml. facs. i Abh. der Gesellsch. der Wissensch., Göttingen, VIII, for 1858—59, og Scriptores XXIX).

Som nr. VI følger en side af det mærkelige, med interlineare og marginale tilføjelser udstyrede Saxo-fragment. Det er her i al almindelighed henført til 13. årh., da dets aldersbestemmelse under den herom herskende meningsforskellighed må betragtes som et åbent spørgsmål. I manuskriptkatalogen over municipalbiblioteket i Angers 1863, hvor det første gang nævnes, henføres det til 12. årh., Gaston Paris sætter fragmentet til 12. årh.s slutning, udgiveren, overbibliotekar C. Bruun, henfører det til c. 1200, men senere har P. Hasse (Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde XII, 1887) villet gøre det så ungt som fra 14. årh.s 2. halvdel. I delvis tilslutning til Hasse har derefter O. Holder-Egger (Neues Archiv XIV, 1889) søgt at føre bevis for, at fragmentet må være forholdsvis ungt, idet han sætter det til 13. årh.s 2. halvdel. Efter mit skøn har skriften et så gammelt præg, at den uden betænkelighed vilde kunne henføres til 13. årh.s 1ste halvdel, snarest 1ste fjærdedel, og for så vidt den formelle mulighed kunde være til stede for et direkte forhold til Saxo. Som bekendt har udgiveren på grund af interlinearnotitsernes ejendommelige beskaffenhed formodet, at vi her havde Saxos udkast for os (ligesom samme tanke er udtalt af G. Paris). Hånden bør sammenholdes med Palæografisk Atlas nr. LII (diplom fra 1219), ligesom den også forekommer mig at have en del lighed med nr. 3 i Svenska Skriftprof, som gengiver et diplom fra 12. årh.s sidste tredjedel (1167—85). I hvert fald kan næppe de af Hasse og Holder-Egger fremhævede palæografiske ejendommeligheder begrunde en så ung alder som af dem antaget*).

Fra 13. årh. er som nrr. LII—LV gengivet fire diplomer, af hvilke LII (1219) endnu frembyder sædvanlig bogskrift, hvorimod i LIII (1242) spores diplomskriftens mere afrundede former og kursivartede karakter, som i LV (1290) fremtræder fuldt udviklet. Til sammenligning med disse henvises til de to kongebreve fra 1230, som er afbildede i fototypisk gengivelse i Aarb. 1895, af hvilke det ene i karakter slutter sig til LII, det andet til LIV (1268). [I indledningen til LIV kunde være tilføjet oplysning om brevets datering: 21. oktober.] I nr. VIII foreligger en side af et kalendarium, hvis istandbringelse efter den deri indførte annal kan sættes til c. 1230, med obituarial-notitser fra slutningen af 13. til slutningen af 15. årh.; for nogle af personernes vedkommende angives dødsåret, med hensyn til de andre kan bemærkes, at Nic. Wind nævnes 1267 som canonicus Roskildensis, Ol. Rozstok forekommer i diplomer fra 1268 og 1285, Henricus prep. Rosk. 1334 og 1337, Juliana uxor er enke 1357.

Nr. IX—X, kong Valdemars jordebog, henvises ved sin med Erik glipping endende kongerække til tiden 1259—86, og i håndskriftet kan heller ikke påvises bestanddele senere end c. 1260. Turde man gå ud fra, at en her forekommende vending, hvorved hertug

*) Så vel Hasse som Holder-Egger ser et hovedbevis for fragmentets sene datering deri, at det gennemgående skriver *ci* for *li*, hvad de mener først tilhører 13. årh.s slutning. H. Olrik (Aarb. 1895, s. 90) har allerede påpeget, at *c* for *l* findes i to danske kongebreve fra 1228 og 1230 samt i et tredje omtrent samtidigt. Pal. Atlas frembyder i I to eksempler fra 12. årh.s midte og slutning (Tercius og Tercio), i LII et andet (eciam) fra 1219, herefter forskellige fra c. 1230 og 1268, ligesom også det til 13. årh.s begyndelse henførte Vita Canuti etc. har en stærk brug af *c* for *l*. Diplomerne i Svenska Skriftprof udviser noget lignende: her forekommer eksempler allerede fra 12. årh., og forvirringen mellem de to betegnelser er i 13. årh.s 1. halvdel i god gang og fuldbyrdet ved årh.s midte. Man tør næppe gå videre end til med de fleste palæografiske håndbøger at hævde, at fra c. 1200 forblandes *c* og *l*. Endnu større vægt tillægger H.-E., at der i Saxo-fragmentet gennemgående skrives *e* for *q*, en ejendommelighed, som han mener ikke kan tilhøre 13. årh.s begyndelse. I Pal. Atlas forekommer dog *q* kun i håndskrifter fra 12. årh. (derimod ikke i diplommet LII fra 1219), og i de 23 første, år 1207 skrevne blade af Exordium Caræ Insulæ — samme hånd, som har skrevet de tre første linjer nr. V — forekommer aldeles ikke *q*; i Svenska Skriftprof findes *q* i to breve fra midten af 12. årh., men ikke i et tredje fra 1167—85 og overhovedet ikke senere. Hasse har endnu nogle formentlige kendetegn på yngre alder, således det åbne interlineare *a* i gennemstreget form, men disse fastholdes — vistnok med rette — ikke af H.-E., som derimod til de alt angivne yngre kendelegn føjer, at fragmentet har pleonastisk *c* (exercitu etc.). Spørgsmålets afgørelse må vistnok bero på en bedømmelse af de enkelte skrifttræks karakter, når tilstrækkeligt materiale foreligger til indgående sammenligning.

Foruden Angers-fragmentet af Saxo findes som bekendt i det Store kgl. bibliotek (Ny kgl. sml. 570, fol.) nogle håndskrift-fragmenter af samme værk, nemlig 1 blad og 2 brudstykker af et andet, hvilke utvivlsomt tilhører en og samme membran, som man har sat til 14. årh.s begyndelse, men som måske rettere henføres til 13. årh.s sidste fjærdedel eller tiden c. 1275 (sml. det litograferede faksimile i Geheimearchivets Aarsberetn. I), samt endnu 1 bladstump, skrevet med en samtidig, temlig ensartet hånd og muligvis tilhørende samme håndskrift (fotolit. i Geheimearch.s Aarsberetn. VI; mærk forekomsten af *ð* i et dansk stednavn). Disse i og for sig smukke og omhyggelig skrevne blade er utvivlsomt ved en betydelig aldersforskel skille fra Angers-fragmentet.

Knud af Norge nævnes som endnu levende, i denne form skyldtes håndskriftets istandbringer, vilde dette med vished kunne henføres til årene 1259—61, da hertug Knud døde dette sidste år. Sikrere er det dog, stemmende med den almindelige opfattelse, indenfor mindre snævre grænser at sætte det til årene c. 1260—80. Under forudsætning af, at jordebogen er skreven med samme hånd som AM. 455, 12mo (XIX, se det flg.), er skriveren munken Johannes Jutæ, om hvem i øvrigt desværre intet nærmere vides, udover at han også må antages at have skrevet delvis et eksemplar af Annales Lundenses og efter sin skrivervirksomhed at dømme har levet i Lund. Det pågældende annal-håndskrift, som tilhører Erfurt stadbibliotek, er nemlig efter de i Monum. Germ. hist. (Scriptores XXIX) i heliografi gengivne to sider skrevet af 2 hænder, hvoraf den ene utvivlsomt er samme hånd som den, der har skrevet kong Valdemars jordebog. Da afskriften af disse i Lund forfattede annaler er tagen kort efter deres istandbringelse, således at de sidste to år (1266—67) måske endog er tilføjede af selve skriveren, bekræftes herved ansættelsen af jordebogen til c. 1270. At annalafskriften er taget i Lund, må anses for sandsynligst, så længe intet taler derimod; altså bliver også jordebogens hjemsted rimeligvis Lund, og hermed stemmer godt de deri indeholdte danske småstykkers beskaffenhed, hvorimod et med yngre hånd indført testament-uddrag lader formode, at håndskriftet senere (14. årh.) har været på Fyn. I alder nær ved jordebogen og i karakter ikke ulig denne er den ældste hånd i den yngre Liber dat. Lundensis (XXVII¹), som med sikkerhed kan henføres til c. 1268, da kalendariets skriver samtidig med dettes indrettelse fra en ældre bog har overført en række dødsfald, af hvilke det seneste er fra 1267(—68); af hensyn til håndskriftets øvrige, væsentlig c. 100 år yngre, indhold har den her gengivne prøve fået sit høje nummer. Af de tre under nr. XI meddelte breve fra Avia Ripensis kan indførelsestiden for de to første temlig nøje bestemmes, da disse, som er daterede 1288, er skrevne med en hånd, som ikke har indført noget brev senere end 1289; det tredje, af år 1297, er sandsynligvis indført ikke længe efter dets datering. Angående dateringen af XII (Hexaameron) er tiden opefter given ved forfatterens levetid (A. Sunesön døde 1228), derimod foreligger ingen holdepunkter ned efter i tiden ud over skriftens karakter. Med XIII—XXIII møder et udvalg af den ældste litteratur i dansk sprogform (bortset fra de i kong Valdemars jordebog indeholdte danske småstykker). Disse håndskrifter sprog viser tydelig, at de tilhører den c. 1350 endende sproglige periode, som kaldes Ældre Dansk, men til en nøjere aldersbestemmelse findes kun få ydre holdepunkter, så meget mere som intet original-diplom i dansk sprogform er bevaret fra denne periode. Skriften har en forholdsvis gammeldags karakter og vilde vistnok af udlændinge henføres til 13. årh., og muligvis lader de fleste af dem sig rykke noget tilbage, om end tidspunktet c. 1300 næppe afviger meget fra det rette. Foruden som i teksten angivet om XIII og XIV vil således sandsynligvis også XIX kunne henføres til 13. årh.s slutning (eller sidste tredjedel), da det utvivlsomt er skrevet med samme hånd som kong Valdemars jordebog; dette lille lovhåndskrift er vel, navnlig i de senere partier, skrevet med noget større bogstaver end jordebogen, men skrifttrækkene er ganske ensartede, f. eks. det ejendommelige *y*, og flere for bægge håndskrifter karakteristiske tegn er fælles, således *u* og betegnelsen af lang selvyd ved krølle over denne (sml. navnlig jordebogens danske »Landæmærkæ«-side). Det bedste udgangspunkt for en omtrentlig datering giver Flensborg stadsret, da dennes hovedhånd ikke kan være ældre end 1295, den derefter følgende ikke ældre end 1321, og bægge med sandsynlighed henføres til de pågældende år eller et af de nærmest følgende. Som det af de under nr. LXIII—IV meddelte prøver ses, har navnlig hovedhånden ikke ringe lighed med skriftarten i flere af de gammeldanske ovennævnte håndskrifter, men gør dog snarest et noget yngre indtryk. [Efter særlige regler, og under hensyn til sprog og indhold, må selvfølgelig alderen af de med runer skrevne XVII—XVIII bedømmes.] Den i XXIV foreliggende side af en latinsk brevbog kan henføres til årene 1310—13. Krønikesiden XXV er næppe meget yngre; skriften gør snarest et ældre indtryk, og fragmentet kunde muligvis, som i den AMSke katalog, sættes til c. 1300. Den ved XXVI repræsenterede danske lægebog har endnu i det væsentlige bevaret Ældre Dansks sprogform, men skriften har en yngre karakter end de forud meddelte stykker. Den i XXVII² foreliggende prøve af de senere indførelser i den yngre Liber daticus Lund., som er nedskrevne efterhånden, er dateret og kan således med bestemthed henføres til 1352. XXVIII (årbogen fra Ryd-kloster, det nuv. Glücksburg på sydsiden af Flensborg fjord) tilhører ved sin sprogform ubetinget den med c. 1350 begyndende periode Gammel-dansk, og kan efter skriften at dømme med rimelighed sættes til c. 1400. I XXIX haves atter en dateret optegnelse (1387), på Latin, men mærkelig ved sine mange danske (skånske) udtryk. 14. årh. tilhører diplomerne LVI—LVII, LIX; det sidste af disse (dat. 1385) er, bortset fra et ganske kort brev af 1371, det ældste bevarede diplom på dansk (skånsk dialekt); ifølge dateringen skulde vel LVIII være ikke så lidt ældre (1329), men skrifttrækkene kan næppe tilhøre 14. årh. Som XXXI og XXXII er sammenstillet prøver af to gildeskråer, hvis skrift og udstyr frembyder en noget ensartet karakter; den yngre er dateret 1404; den ældre henføres af Danmarks gildeskråers udgiver til c. 1300; skriften har dog formentlig et yngre præg, her er den, for ikke at drage grænserne for snævert, henført til 14. årh. i almindelighed. [I indledningen til XXXII står fejlagtig l. 2 verso »15 β« for »XV β«.] For XXXIII lader tiden 1388—89 sig fastslå. XXXIV er skønsvist henført til 15. årh.s 1ste halvdel. XXXV er dateret 1430. XXXVI tilhører et håndskrift, som har et senere indført brev-udkast, som ifølge velvillig meddelelse fra hr. arkivar A. Thiset snarest tilhører tiden 1450—60, håndskriftet kan således måske i stedet for til 15. årh.s 2. halvdel ansættes til århundredets midte; af Susos udgiver sættes det i forbindelse med Grinderslev kloster i Vest-Jylland. XXXVII—XXXVIII er dateret 1431. XXXIX

peger efter skrift og sprog mod 15. årh.s 2. halvdel. XL (Mandevilles rejse) er besynderligt ved sine to vidt forskellige dateringer (1459 og 1534) og dog ensartede udseende. XLI og XLII sættes skønsvist henholdsvis til 15. årh.s 2. halvdel og 15. årh.s slutning. XLIII er yngre end 1484. XLIV er sandsynligvis skrevet i årene 1495—97, da de pågældende breve er daterede 1495, og da den brevbog de tilhører ikke har noget brev yngre end 1497. XLV og XLVI er daterede (1467, 1528). XLVII indeholder en prøve af Povl Helgesøns original-manuskript til de oldenborgske kongers historie — senest udgivet af H. Rørdam i Hist. Kildeskrifter I (1873) —, som bryder af midt i en periode 1534, og forfatteren er da af en eller anden grund bleven forhindret i at fortsætte (i tekstgængivelsens l. 14 læs »*uncquam*«). XLVIII, franciskaner-munken P. Olai Danmarks historie, må anses for nedskreven efterhånden fra 16. årh.s begyndelse til 1541, efter hvilket år ingen historisk notits forekommer, ihvorvel forfatteren først døde c. 1270. XLIX, som i øvrigt anses for afskrift efter en eller flere andre visesamlinger, indeholder en historisk vise fra år 1548, og er således yngre end dette år, men næppe heller meget yngre end c. 1550. Senest blandt diplomerne vil man finde tre breve fra 15. årh. (LX—LXII). Af pladshensyn har på diplom-tavlerne seglene kun undtagelsesvis kunnet medtages; de under LXII hængende vokssegl, som ses på afbildningen, indeholder bomærker.

Som en art tillæg til samlingen fremtræder nr. LXIII—LXIV, hvis omtrentlige daterbarhed vil være af særlig betydning for bedømmelsen af de ældre gammeldanske håndskrifter.

Den i indledningen til de diplomatiske tekstaftryk forekommende målsangivelse i centimeter betegner originalens størrelse for det pågældende blads vedkommende. I aftrykkene er forskellen mellem ældre og yngre hænder i en og samme tekstprøve så vidt muligt antydnet ved forskellig sats. Forkortelserne er opløste og givne ved kursiv skrift, således at interlinearbogstaver ikke kursiveres. Til disse henregnes det over linjen skrevne åbne *a* og *ι*, hvor dette sidste endnu nogenlunde tydelig har bevaret bogstavets karakter; som abbreviationstegn (tironisk note) betragtes derimod *ν* (forkortelse for »ur«), og en sådan opfattelse burde vistnok være gennemført også i tilfælde, hvor tegnet i udseende meget nærmer sig *ι* (rundt *r*) og derved har foranlediget opløsningen »*ur*« (i steden for »*ur*«) [således i XXVII, XXIX, XXXI, XXXII, XXXVII—VIII, XLVI, XLVII(*ur*), XLVIII, LIV]. Det af et oprindeligt sammenslynget *e* og *t* dannede & kursiveres *et*, mellem *ι* og *j* skelnes som regel ikke, da *j* er opfattet som en blot dekorativ forlængelse af *ι*, dog er mindre konsekvent en afvigelse fra regelen sket i nogle af de senere tekster. Til betegnelse af romerske taltegn er kapital-bogstaver anvendt, og for de håndskrifers vedkommende, som for at udmærke begyndelsesbogstavet i visse ord gennemstryger dette med farve, er versal eller kapital benyttet til fremhævelse heraf. Store initialer er, når de strækker sig over flere linjer, givne ved fede bogstaver af en tilsvarende størrelse (i LI er en sådan initial urigtig anbragt), ellers er som regel malede eller på anden måde fremhævede initialer ikke efterlignede eller antydende ved fede typer eller lign. Værket er ikke pagineret, men tavlernes (og de dertil svarende tekstblades) antal er ved petittal angivet i indholdsfortegnelsen. Som interessante prøver på middelalderlig bogudsmykning og den dertil knyttede billedkunst er afbildningerne VII og XXX medtagne.

Med de her meddelte håndskrift-prøver er stoffet ingenlunde udtømt, men en begrænsning har været nødvendig. Blandt de forskellige interessante stykker, som ikke er medtagne, kan fremhæves de to allerede nævnte i Berlin og Erfurt nu hjemmehørende annalhåndskrifter (Annales Colbazenses og Ann. Lundenses) og håndskriftet i Kiel med Knud lavards lævned og Roskilde-kroniken; også et fjærde lille til Tyskland udvandret håndskrift, nemlig den Hamburg stadbibliotek tilhørende membran af Annales Ryenses, kunde det have sin interesse at se repræsenteret; af udgiveren sættes det til 13. årh.s slutning, men efter det i Monum. Germ. hist. (Scriptores XVI) givne faksimile at dømme har hånden en yngre karakter (c. 1400?). Ønskeligt havde det også været at medtage den en tid for tabt ansete membran af Slesvig latinske stadsret (Gl. kgl. sml. 3168, 4to), som med stor sandsynlighed henføres til c. 1317, endvidere den danske skrå for St. Knuds gilde i Flensborg (14. årh.s slutning) og forskelligt fra de lokale arkiver. Med hensyn til landskabslovene har kun nogle få (eller et enkelt) af de vigtigere håndskrifter af hver kunnet repræsenteres, og den yngre middelalderlige andagtslitteratur har til dels måttet forbigås. Mange prøver kunde ønskes fyldigere repræsenterede, sål. ældste hånd i Exord. Caræ Insulæ. Som ikke medtagne nekrologier af betydning for kendskab til skriften i 13. årh.s 2. halvdel kan fremhæves Ribe kalendarium (Gl. kgl. sml. 849, fol.) og Københavns kalendarium (Thotts sml. 805, fol.), bægge i i det store kgl. bibliotek. I Archæologia 46. bd. (1881) findes et i England nu hjemmehørende dansk kalendarium fra 13. årh. nævnt. Forhåbentlig vil dog alle væsentlige sider af Danmarks middelalderlige litteratur her være repræsenterede og skriftens udvikling gennem tiderne uden altfor store spring kunne forfølges. Derimod ligger det udenfor dette arbejdes område i en samlet fremstilling at drage slutningerne af det foreliggende materiale angående dansk palæografis udvikling og ejendommeligheder.

KR. KÅLUND.

INDHOLD.

1—2. I, II. Necrologium Lundense, 12. årh. 3. III. Liber daticus Lund. vetustior, 12.—13. årh. 4. IV. Justini epitoma, 12. årh.s 2. halvdel. » V. Exordium Caræ Insulæ, 1207—1233. 5. VI. Saxo Grammaticus, 13. årh. 6. VII—VIII. Calendarium Nestvedienne, 13.—15. årh. 7. IX—X. Kong Valdemars jordebog, 13. årh.s 2. halvdel. 8. XI. Avia Ripensis, c. 1290—1297. 9. XII. A. Sunonis f. Hexaameron, 13. årh.s slutning. 10. XIII. Valdemars sællandske lov, 13. årh.s slutning. » XIV. Skånske kirkelov, 13. årh.s slutning. 11. XV. Jyske lov (Flensborg), c. 1300. » XVI. Jyske lov (Stockholm), c. 1300. 12. XVII—XVIII. Codex Runicus, 13. årh.s slutning —14. årh.s begyndelse. 13. XIX. Eriks sællandske lov, c. 1300. » XX. Harpestrængs lægebog (København), 14. årh.s begyndelse. 14. XXI. Skånske lov (Hadorph), 14. årh.s beg. » XXII. Harpestrængs lægebog (Stockholm), 14. årh.s begyndelse. 15. XXIII. Jyske lov (Ribe), 14. årh.s beg. 16. XXIV. Liber Aarhusiensis, c. 1315. 17. XXV. Annales Lundenses, 14. årh.s 1. halvdel. » XXVI. Dansk lægebog, 14. årh.s 2. halvdel. 18. XXVII. Liber daticus Lund. rec., c. 1268—14. årh.s 2. halvdel. » XXVIII. Ryd årbogen, c. 1400. 19. XXIX—XXX. Dalby klostres evangeliarium m. v., (11. årh.—)1387. 20. XXXI. Gildeskra, Kallehave, 14. årh. » XXXII. Gildeskra, Hellested, 1404.	21. XXXIII. Ribe bispefogeds regnskab, 1388—1389. » XXXIV. Dansk krønike, 15. årh.s 1. halvdel. 22. XXXV. Vederloven, 1430. » XXXVI. Suso, Gudelig visdoms bog, 15. årh.s 2. halvdel. 23. XXXVII—XXXVIII. Jyske krønike, 1431. 24. XXXIX. Gammeldansk bibeloversættelse, 15. årh.s 2. halvdel. 25. XL. Mandevilles rejse, 1459 og 1534. 26. XLI. Lucidarius, 15. årh.s 2. halvdel. » XLII. Den danske rimkrønike, 15. årh.s slutning. 27. XLIII. Ivan løveridder, 15. årh.s slutning. » XLIV. Diplomatarium Esromense, c. 1497. 28. XLV. Skovklostres regnskab, 1467. » XLVI. Skovklostres arkivregistrant, 1528. 29. XLVII. Chronicon Skibyense, c. 1534. » XLVIII. P. Olai Chronica, 16. årh.s 1. halvdel. 30. XLIX. Karen Brahes visebog, c. 1550. 31. L. Erik lams gavebrev, 1140. 32. LI. Biskop Absalons gavebrev, 1158—1177. 33. LII. Abbed Gunners kendelse, 1219. 34. LIII. Erik plovpennings privilegium, 1242. » LIV. Fru Cecilies skøde, 1268. » LV. Esromabbedens fuldmagt, 1290. 35. LVI. Rettertingsdom, 1317. » LVII. Rettertings stadfæstelse, 1341. » LVIII. P. Gødesöns bortskødning, 15. årh. 36. LIX. Marina Jenis datters bortskødning, 1385. » LX. Annæ Pæthærs datters overdragelse, 1408. 37. LXI. Nyels Byllæs arvingers stadfæstelse, 1439. » LXII. Tingsvidne fra Slagelse, 1462. 38. LXIII—LXIV. Flensborg stadsret.

SKRIFTPRØVERNES ENKELTE BESTANDDELE KRONOLOGISK ORDNEDE

(sml. den i fortalen givne redegørelse).

De udtrykkelig daterede stykker fremhæves ved *; potenstallene angiver hændernes kronologiske rækkefølge indenfor den enkelte prøve.

11. årh. XXIX ¹ . C. 1125 I ¹ , II ¹⁻² . 1131—34 *II ³ . C. 1131 II ⁴ . 1140 *L. C. 1140 I ² . C. 1140—43 II ⁵ . C. 1145 III ¹⁻² . C. 1145—65 III ³ . C. 1170 LI. C. 1165—1200 I ³⁻⁴ , II ⁶ , IV. 1207 V ¹ . 13. årh. (beg.?) VI. 1219 *LII. C. 1201—35 III ⁴ , VIII ¹ . 1222 V ² . C. 1230 III ⁵ . 1233 V ³ . C. 1230—65 III ⁶⁻⁷ . 1242 *LIII. C. 1260—80 IX—X. 1268 *LIV. C. 1268 XXVII ¹ . C. 1265—1300 VIII ²⁻³ .	1286 *III ⁸ . C. 1288 XI ¹ . 1290 *LV. C. 1297 XI ² . 13. årh.s slutning XII, XIII, XIV, XVII. C. 1300 VIII ⁴⁻⁶ , XV, XVI, XIX (13. årh.s slutn.?). 1295—1321 LXIII—IV. 14. årh.s beg. XVIII, XX, XXI, XXII (c. 1300?), XXIII. 1307 *VIII ⁷ . 1314 *VIII ⁸ . C. 1315 XXIV. 1317 *LVI. 14. årh.s 1. halvdel XXV. C. 1335—65 VIII ¹⁰ . 1341 *LVII. 14. årh. VIII ¹¹ , XXXI. 1352 *XXVII ² . 1368 *VIII ¹¹ . 14. årh.s 2. halvdel VIII ¹² , XXVI. 1385 *LIX. 1387 *XXIX ² . 1388—89 XXXIII.	1404 *XXXII. 1408 *LX. 15. årh.s 1. halvdel XXXIV. 1430 *XXXV. 1431 *XXXVII—VIII. 1439 *LXI. 15. årh. LVIII, XIV (marginal-notits). 1459 *XL ¹ . 1461 *VIII ¹³ . 1462 *LXII. 1467 *XLV. 15. årh.s 2. halvdel XXXVI, XXXIX, XLI. 1494 *VIII ¹⁴ . C. 1495—97 XLIV. 15. årh.s slutning XLII, XLIII. C. 1500 XXXII (marginal-notits). 1528 *XLVI. 1534 *XL ² , XLVII. C. 1540 XLVIII. C. 1550 XLIX. 16. årh. Marginal-notitser i II, XXXI, XXXII.
--	---	---

Nomina Regum catholice
in dania. quorum industria propagata ē
fides catholica. qui religionis amo
re p. diuersa loca ecclesias ostreuerunt.
et regali munificencia donauerunt.
Quorum apud nos memoria celebris ē.
manet p. secula.

Sveho. Magnus. Rex. m. xl. m.
^{f. r. xxx.}

Haroldus. filius eius. Rex. m. lxx. m.
^{f. r. vii.}

Eahyt. S. S. Qui nram fundavit ecclesiam. m. lxxi.
^{f. r. vi.}

Olaufs. frater eius. Rex. m. lxxx. vii.
^{f. r. viii.}

Ealcs. frater eius. Rex. m. xc. vi. / d. c. iii. uacat regnum
^{bonus f. r. viii.}

Hicolaus. frater eius. Rex. m. c. m. sub custodiis haraldo
^{f. r. xxx.}

Erics. Rex. m. c. xxx. S. S. filio eius et dno asero
^{emunc. f. r. vii.}

Erics. Rex. m. c. xxx. S. S. lundensi archiepo.
^{lamb. f. r. ix.}

Erics. Rex. m. c. xxx. S. S. tertio anno regni eius
^{o. c. f. r. ii.}

Erics. Rex. m. c. xxx. S. S. infans cum
^{xl. xii.}

Erics. Rex. m. c. xxx. S. S. laus
^{klapt. f. r. ix.}

Erics. Rex. m. c. xxx. S. S. anutus
^{f. r. x.}

Erics. Rex. m. c. xxx. S. S. ueno
^{f. r. x.}

Erics. Rex. m. c. xxx. S. S. Cammus.
^{o. c. xl. vi. vi. kl.}

Erics. Rex. m. c. xxx. S. S. Waldemar.
^{decembris f. r. iii. facta}

Erics. Rex. m. c. xxx. S. S. est eclipsis lune.

NECROLOGIUM LUNDENSE. Den efter sin hovedbestanddel, som i håndskriftet selv kaldes Memoriale fratrum, således benævnte liber capituli Lundensis, er skreven på pergament og består af 183 blade. Den som nr. I meddelte prøve (bl. 124, forsiden) måler 23,8 × 15,7 cm. Som regel findes røde overskrifter, røde eller blå initialer, et enkelt sted forekommer grøn overskrift og initial; af afsnitsinitialerne er navnlig en enkelt udmærket ved kunstnerisk udførelse. I ydre margen ses en til linjerne svarende punktering. Det velbevarede håndskrift udmærker sig i lige grad ved smukt pergament og kalligrafisk skrift. Det indledes med en gengivelse af Knud den helliges gavebrev, samt fortegnelse over Lundensiske præbender, hvorefter følger adskillige stykker af teologisk indhold. Derefter følger kongerække og det til nekrologiet anvendte kalendarium, og endelig slutter bogen med forskellige personlister og optegnelser vedkommende kapitlet. Håndskriftet er yngre end biskop Richvalds tid (1072—1089) og domkirkens påbegyndelse under Knud den hellige (1080—1086), og må antages istandbragt i begyndelsen af 12. århundrede. Efter velvillig meddelelse af hr. underbibliotekar C. Weeke, som forbereder en udgave af det med kalendariet forbundne nekrologium, må den ældste række indførelser her, som går til 1123, antages overførte fra en ældre bog; denne »ældste hånd« skyldes det første arbejde på nekrologiet, idet endog rubrikator ses at have skrevet senere end denne.

Af den som nr. I meddelte, umiddelbart foran kalendariet gående kongerække har ifølge Weeke — hvis fra udgivelsen af Liber daticus bekendte form for tidsangivelser her følges, således at århundredet betegnes ved romertal med tilføjet potenslal til beegnelse af, hvilken tredjedel af århundredet vedkommende notils tilhører — 1. her forekommende hånd (XII¹) skrevet overskriften (l. 1—7, rødt blæk) og de 5 første kongenavne med tilhørende Rex, endvidere i linjen CANUTVS — eccl. alle disse ord, samt noget senere tilføjet NICOLAVS Rex, 2. hånd (XII²) har skrevet de to følgende ERICVS Rex, 3. hånd (XII³) alt det øvrige undtagen 4. hånd (XII³) Canutus, Waldimarus. I kongerækken er Erik lam foruden allerede at være anført af 2. hånd gentaget af 3. hånd efter modkongen Olavus; ligeledes er den med Svend og Valdemar samtidige Knud dels af 3. hånd anført foran Svend, dels af 4. hånd nedskrevet efter denne i forbindelse med Valdemar. Ved 2. notils i ydre margen ses spor af en radering.

Kongerækken er trykt i Scriptores rer. Dan. I, 424—26. Det oftere genkommende f. r. opfattes her som feliciter regnavit med efterfølgende tal for regeringsårene. De tre ved begyndelsesbogstaver antydede ord i ydre margens nederte notils er Regni, eskillus og heinricus.

Nomina Regum catholicorum.
in dama. quorum industria propagata est
fides catholica. qui religionis amo
re per diuersa loca ecclesias construxerunt.
et regali munificentia donauerunt.
Quorum apud nos memoria celebris est.
et manet per secula.

f. r. xxx.

SVENO. Magnus. Rex. m. xl. iiii.

f. r. vii.

HAROLDVS. filius eius. Rex. m. lxx. iiii.

frater eius f. r. vi.

CANUTVS. Sanctus. Qui nostram fundavit ecclesiam. m. lxxxvi.

f. r. viii.

OLAVUS. frater eius Rex. m. lxxx. vii.

bonuf f. r. viii.

ERICVS. frater eius. Rex. m. xc. v.

f. r. xxx.

NICOLAVS. frater eius. Rex. m. c. iiii.

emune. f. r. vii.

ERICVS. Rex. m. c. xxx. Secundus.

lamb. f. r. ix.

ERICVS Rex. m. c. xxx. vii. Tercius. f Tercio anno regni eius

m. c.

f. r. ii.

xl. xii.

[O]lavus

Rex. m. c. xxx. ix.

infurgit contra eum

kalendas aprilis.

f. r. ix.

[E]ricus

Rex. quartus.

olauuf.

feria iiii.

f. r. x.

[C]anutus

Rex.

m. c. l. ix anno regis

post nonam

[S]ueno

Rex.

waldamari .v. electus est

facte sunt

Canutus.

scismaticus uictor. f vii anno

tenebre.

Waldimarus.

h. eius e. lundenis arche episcopus

m. c. xl. vi. vi. kalendas

Decembris feria iiii. facta

est eclipsus lune.

ierosolimam iuit redit autem

.xiiii. m. c. lxxi. h. Dux saxonie.

tradidit filiam suam domino kanuto

regis waldamari filio vxorem.

K lxxij. Hicomedis mris
 Ipso die. facta in hanc ciuita-
 te psecutioe ualida. ^{fili conradi} Sveho. qui ppo noie
 uocabat Thorgrim. & Oagn. & Toue. laici.

cū aliis mris multis p iustitia occisi sūt.

¶ lxxxij. Marcellini. & petri.

Toue laic. attā filius. digne memorie multis uulnerib.
 in p̄dicta strage confossus. facta p̄fessioe. & cōmunicat^o
 sacramentis. celo reddidit sp̄m.

¶ lxxxij. An. Margarete.
^{coloniae ad sem. p̄m. sepulch.}

¶ lxxxij. De domo sc̄i lawā obit Arzel via
 con. & p̄positus. qui plerosq. uetis ac noui testam̄ti libris
 eccl̄ie dedit omnes glossas. multos etiā p̄ficiales. dal
 matia q. ualde bonā. fr̄ib. ad seruiciū dimidiū mansu
 in uilla v̄vix. q. fl. bñ cultū. & dimid. partē molendin.
 Apud uillā hamar occisi sūt implō ^{de al. m.} ang. fil. regis
 quot. & epi. leg. Rosk. Thore Rip. Cateo v̄vend. Hen
 ric. fictumens. & brant subd. fr̄. n̄. cū plerisq. melio
 rib. danic. Itē Willelm. p̄b. & monac. d. sc̄is

Anno dñi. m. c. cxxj.

Indictione viij.

Anno dñi. m. c. cxxij.

Indict. xij.

NECROLOGIUM LUNDENSE. Angående håndskriftets beskrivelse henvises til nr. I. Den her med-
dette prøve (bl. 144, forsiden), som måler 23,7 × 15,8 cm., gengiver af kalendariet med dets vedføjede
obituarial-notitser den d. 1.—4. juni omfattende side. I denne skyldes kalendariets dagsangivelser rubrika-
tor (XII¹) — disse er skrevne med rødt blæk med undtagelse af L i KaLendæ, som er blå, og de sorte
søndagsbogstaver E F G A —, »ældste hånd« (XII¹) har ved III. og III. nonas indført Marcellini
et petri og Ann. Margarete, 3. her forekommende hånd (XII¹) — således benævnt i forhold til
ældste hånd og rubrikator (2. hånd) — har skrevet Nicomedis martiris ved kalendæ junii, inter-
linear-notitsen til III. nonas, hele stykket ved II. nonas indtil danie incl., dog til to forskellige tider,
samt den nederste af de to tilhørende marginal-dateringer, 4. hånd (XII¹) har skrevet den øvre
marginal-datering, 5. hånd (XII²) de to større notitser ved kalendæ junii og III. nonas, 6. hånd
(XII³) sidens nederste notits om Willelmus. I marginen ud for det sidste til II. nonas hørende
slykke har en hånd fra 16. årh. tilføjet y fodewigh. Ud for 1ste linje ses i marginen et iv[nu],
som betegner måneden. I l. 5 er foran multis samme ord påbegyndt, men opgivet på grund af
pergamentets beskadigelse ved radering.

Den pågældende side af kalendariet er aftrykt i *Scriptores rer. Dan.* III, 447—48.

E **K**aLendæ IUNII. Nicomedis martiris.
Ipso die. facta in hanc ciuita-
filius conradi
tem persecutione ualida? SVENO. qui proprio nomine
uocabatur Thoirgrim. et Magnus. et Toue. laici.
cum aliis multis. pro iustitia occisi sunt;
F III Nonas. Marcellini. et petri.
Toue laicus. atta filius. dignę memorię. multis uulneribus
in predicta strage confossus. facta confessione. et communicatus
sacramentis? celo reddidit spiritum
.colonię ad sanctum pantaleonem. sepultę.
G III Nonas. Anniversarium. Margarete.

A II Nonas. IUNII. De domo sancti laurentii obiit Azerus dia-
conus et prepositus. qui plerisque ueteris ac noui testamenti libros
ecclesię dedit omnes glossatos. multos etiam phisicales. dal
maticam quoque ualde bonam. Fratribus ad seruicium dimidium mansum
in uilla wiczkyli bene cultum. et dimidiam partem molendini.
Apud uillam hamar occisi sunt in prelio magnus filius regis
dual' .marcas. argenti.
nicolai. et episcopi. Petrus Roskildensis. Thore Ripensis. Catelo wendilensis. Hen y fodewigh
ricus sictunenlis. et brant subdiaconus. frater noster. cum plerisque melio
ribus danię. Item Willelmus presbiter et monachus de sanctis
Anno domini. M. C. XXXI.
Indictione viii.
Anno domini .M.C.XXX.III.
Indictione xii.

scōr. ferricola p̄bri. & ferritionis diaconi. qui
a beato hyreneo lugdunensi ep̄o & m̄rē ad
p̄dicandū uerbu dei missi. & sub claudio iu
dice diu cruciati. ad ultimū gladio iugu
lati sunt. Cuiusmodi namnetis. sc̄i simihani
ep̄i. & c̄f. lugduni. depositio sc̄i aureani.
ep̄i arelatensis. Apud uiennā. domnoli ep̄i.

† O salmund. fr̄ n̄r. J̄tē & xp̄ina sc̄i monial. & porissa
ecclē sc̄e garye & sc̄i pet̄i. lundis. O pie memorie Gregori
subdiaconi n̄r̄. lundis. J̄tē dedit. Ad faberā & c̄f. n̄r̄.
J̄tē obit cristina sc̄i monialis ecclē sc̄e marie & sc̄i pet̄i
lundis.

† Depositio sc̄i Wil
helmi abbatis et
confessoris eplaholt
in tsalandia. p̄ cuius
merita xp̄e multa
operatus est mira
cula.

Rome scōr m̄m. ducentoz. xl. duoz.
qui positi sunt iua salaria ueteri ad
cluium cucumeris. eodē die sc̄i uulmari
confessoris. admirande sc̄itatis. & religio
nis uiri. Ipso die. sc̄i botulsi abbatis. Obit
higimar. late. O margarita sc̄i monialis ecclē sc̄e marie &

sc̄i pet̄i libor. anno d̄ni. m̄. cc. octogesimo sexto die. obiit
D̄n̄ nicolaus d̄n̄r. bassat̄e lundis canonici q̄on. ex. r̄u. ad faberā
cam lundis ecclē vna. curia in h̄gh. cū. annib. & c̄f. n̄r̄. ita
q̄ quicq̄ n̄r̄ p̄uenit. ecclē faberā. ecclē p̄. d̄n̄r. n̄r̄. q̄ n̄r̄
abli. d̄n̄r. & d̄n̄r. ecclē n̄r̄ p̄uip̄. sc̄i monialis
in annuſario suo. p̄. m̄. canonici. curia sua in ecclē. p̄. in
mobili. & imobili. ecclē. p̄. canonici. adiectis. q̄. deducant. p̄. modo
ecclē. ita. q̄. n̄r̄. ad. dep̄. ad. factum. in suo annuſario
suo. q̄. n̄r̄. canonici. ecclē. p̄. residentis. q̄. residentis. q̄. m̄. in
ecclē. n̄r̄. p̄. d̄n̄r. & d̄n̄r. n̄r̄. m̄. in
qui canonici.

Lunds universitetsbibliotek. H. L. a, fol. 10. — 12.—13. årh.

LIBER DATICUS VETUSTIOR. *Pergament. 142 blade. Det afbildede blad er 29 (ved ryggen 30) × 20,8 cm. Håndskriftet er i sit første anlæg kalligrafisk udført, med røde overskrifter og initialer, af hvilke afsnitsinitialerne ved månedernes begyndelse er store og stærkt ornamenterede, initialen for januar desuden særlig illumineret. På den her fremstillede side (bl. 63, forsiden) findes en rød initial R med tilhørende romersk dagsangivelse; søndagsbogstavet G er sort. I tidens løb har udseendet lidt ved marginal-tilføjelser og udraderinger, men særlig ved slid og langvarig benyttelse. Håndskriftets istandbringelse (martyrologiet og den ældste række obituarial-notitser) falder i tiden 1139—46 og kan med sandsynlighed henføres til Lunds nye domkirkes indvielse 1145. Efter i middelalderen at have tilhørt Lunds domkapitel kom håndskriftet, uvist når, i privatbesiddelse, indtil det 1709 skænkedes Lunds universitet af en skånsk præst.*

Udgivet hos C. Weeke, Lunde domkapitels gavebøger, Kbh. 1884—89, s. 154—56. Overensstemmende med udgiveren angives her obituarial-notitsernes alder ved et romertal for århundredet med tilføjet potenstal for dettes 1., 2. eller 3. tredjedel. De to stykker martyrologium tilhører ifølge ovenstående tiden c. 1140, den ved slutningen af 1. stykke indsatte notits om abbed Vilhelm c. 1230, obituarial-notitserne om Salmund og Ingimar (samme hånd) samt Christina priorissa XII², notitsen om Gregorius XIII¹, notitserne om Cristina og Margareta XIII², den lange notits om Nicolaus XIII³.

Efter sidste linjes sidste ord følger en udradering, som Weeke gengiver Residuum autem cedat canonicis(?). Udradering forekommer endvidere i sidste notits' l. 5 efter scolares og muligvis i obituarial-notitsernes 2. linje efter petri, hvor Weeke indsætter in. 3. sidste linjes 1ste ord er et overstreget suo.

[Apud urbem uestiononensem]

sanctorum. ferreoli presbiteri. et ferrutionis diaconi? qui
a beato hyreneo lugdunensi episcopo et martire ad
predicandum uerbum dei missi. et sub claudio iu-
dice diu cruciati. ad ultimum gladio iugu-
lati sunt. Ciuitate namnetis. sancti similani
episcopi. et confessoris. Lugduni. depositio sancti aureliani.
episcopi arelatensis. Apud uennam. domnoli episcopi.

+ Obut Salmund. frater noster. Item Obut christina sanctimonialis et priorissa
ecclesie sancte marie et sancti petri lundis. Obut pie memorie Gregorius
subdiaconus magister Lundis qui dedit Ad fabricam ecclesie Marcam argenti
Item obiit cristina sanctimonialis ecclesie sancte marie et sancti petri
Lundis.

+

Deposicio sancti Wil-
helmi abbatis et
confessoris eplaholt
in sýalandia. per cuius
merita christus multa
operatus est mira-
cula.

xv kalendas Iulii.

G Rome sanctorum martirum. ducentorum .XL. duorum.

qui positi sunt uia salaria ueteri. ad
cluum cucumeris. Eodem die sancti uulmari
confessoris? admirande sanctitatis. et religio-
nis uiri. Ipso die. sancti botulfi abbatis. Obiit

Ingimar laicus. obuit margareta sanctimonialis ecclesie sancte marie et

sancti petri lundis. anno domini. m^o. cc^o. octogesimo sexto die tali obiit
Dominus nicolaus dictus bassæbæc lundensis canonicus qui contulit ad fabri-
cam lundensis ecclesie vnam curiam in høgħ cum domibus et estimacione. ita
quod quicquid inde proueniat cedat fabrice ecclesie preter dimidiam marcam denariorum que inde
abstrahatur et diuidatur equaliter inter pauperes scolares
in annuofario suo. Item mense canonicorum curiam suam in dubæthorp cum
mobilibus et immobilibus. talibus condicionibus adiectis. quod deducantur primo de-
cem oze. ita quod tres oze deputantur ad sacrificium in suo annuofario
.quinque oze inter canonicos tam residentes quam non residentes qui interfu-
erint missæ et vigiliis diuidantur. et due oze inter vicarios
qui eodem modo intersuerint diuidantur.

48
gressus unam hyspaniam do-
muit. Inde romanis illato bello
italiam pannos sedeci uariis cla-
dibus sanguit. Cum interea
romani missis in hispaniam
scipionibus primo penos pro-
uincia expulerunt. postea cum
ipsis hispanis grauius bellum
serunt. Nec prius pdomina pro-
uincia iugum hispani accipe-
potuerunt. quā cesar augustus
pdominos orbe uictoria adeos
arma transtulit. populūq; bar-
barum. ac ferrum legibus adcul-
torem usum tractum. in
formam prouincie redegit.

LIBER S^{CTE} MARIE
DE SORA. p. MANU
DOMNI ABSALONIS
ARCHIEPISCOPI.

24
uires et multotiens ultra uires laborauit et sollicitus
fuit ne fratribus aliquid deceret. et pacem intus recte-
rius continuam haberent. hic iam p̄fuit. xvii. annus.
Septim⁹ fuit dñs gunner⁹. qui uirtus hūmili p̄do-
mus ualitate sustinuit fatigationes. hic spūalib⁹
et tēpalib⁹ donis p̄dit⁹. p̄fuit annis. vi. et duob⁹ m̄-
sib⁹. p̄tea in ep̄m electus. Wigorniam. Ad qm̄ ep̄m
digne regendū. qm̄ idoneum faciat diuina elem̄-
ta. ut p̄ tēpalem p̄lationem. ad p̄petuū pueniat
honorem. aq̄.
Octauus fuit dñs ioh̄s sup̄dci ep̄i cāgrie q̄. grā in-
nate simplicitatis et bonitatis p̄pinquus. in m̄iorib⁹
satis idoneus. in ceteris min⁹ eruditus. uir bone
plexionis et honeste cōsolationis. oīum paci student et
quiescit. qui et emulorū cōuincit astutia honori et oneri
tandē cessat. et in dignitate p̄oratus reuoluitus. cū
oīes in pace et pacia suos sup̄alib⁹ adiutarios. ip̄e q̄ in pace
et m̄tis tranquillitate diē clausit extremū. p̄fuit annis
vi. et vi. m̄sib⁹.
Donus fuit dñs nicolaus sc̄ds. et ip̄e in monasterio et
diuina disciplina ap̄rio emittitur. uir in cunctis
p̄p̄s agens. qui et ip̄e aliqui p̄orabat in domo. in agendis
secularib⁹ m̄tū sternuit. et in m̄iorib⁹ satis edoctus.
tam tandē agilitatis et honestatis ad plim⁹ p̄uolante.
ad m̄rem domū a nobis auferit. oīe maioris honoris
intignit. S. q̄ forte aliq̄ p̄igne purganda hūit. p̄igne
q̄ examinat⁹ descelat. p̄fuit a. m̄. annis et. iii. dieb⁹.

IV. Det store kgl. bibliotek. Gl. kgl. sml. 450, fol. — 12. årh.s 2. halvdel.

IUSTINI EPITOMA HISTORIARUM PHILIPPICARUM POMPEI TROGI. *Pergament. 29,4 × 22 cm. Håndskriftet, som er tospaltet, tæller (incl. udfyldte lakuner) 130 blade, del har forskellig farvede initialer og for 1ste halvdel vedkommende (bl. 1—63) røde overskrifter. Sidste blads forside oplages af en annal fra 13.—14. årh. (Sorøårbogen): næstsidsle blads sidste spalte udgør den her meddelte prøve. Den i membranen indeholdte Justinus-tekst henføres af Bruun og Heiberg til tiden 1150—1175 og må ifølge Heiberg antages skrevet her i Norden; der er således næppe nogen tvingende grund til at fravige slutnings-tilføjelsens naturlige fortolkning, hvorefter ærkebiskop Absalon virkelig selv har skrevet dette håndskrift, hvilken meddelelse må antages tilføjet af illuminator. Håndskriftet er sandsynlig af Absalon foræret Sorø kloster, fra hvilket det senere er bortkommet. Sml. i øvrigt C. Bruun, Phil.-hist. Samfunds Virksomhed 1856—57, s. 24—29, og J. L. Heiberg, Om nogle nye Fragmenter af et Justinushåndskrift (Nord. Tidsskr. f. Filol., Nj Række III. 275—78). Årbogen er aftrykt i Scriptores rer. Dan. V, 456.*

I det meddelte stykke forekommer i l. 12—13, 15 rettelser (perdomito, victricia, et—que, ferum, uite), som ifølge Bruun skyldes en korrektør.

[Siquidem utriusque rei gestas super]

greffus. uniuersam hispaniam do- | mit. Inde romanis illato bello? | italiam perannos sedecim uanis
cla- | dibus fatigauit. Cum interea | romani missis in hispaniam | scipionibus. primo penos pro- | uincia
expulerunt? postea cum | ipis hispanis grauius bella gef- | ferunt. Nec prius perdomita pro- | uincia
iugum hispani accipere | potuerunt? quam cesar augustus | perdomito orbe uicticia adeos | arma
transtulit populumque bar- | barum. ac ferum legibus adul- | tiorem uite usum traductum? in
formam prouincie redégit: . .

LIBER SANCTE MARIE DE SORA. per Manum | domni absalonis | archiepiscopi.

V. Københavns universitetsbibliotek. Don. var. 135, 4to. — Skr. 1207—1233.

EXORDIUM CARÆ INSULÆ (Øm klostres grundlæggelse). *Pergament. 22 × 15 cm. Håndskriftet, som i alt tæller 53 beskrevne blade, er skrevet til forskellig tid; det påbegyndtes år 1207, og med ældste hånd er skrevet bl. 1—23 samt de 3 første linjer af den her meddelte side (bl. 24, forsiden); her har oprindeligt været angivet, i hvilket af abbed Thorkils embedsår nedskrivningen foregik (1207?), men dette tal er efter hans død (1216) udraderet og erstattet med tallet på hans samlede embedsår (XVII), samtidig med at det forangående iam er overstreget og underprikket. Med 2. hand er det følgende stykke om abbed Gunner skrevet; denne fratrådte 1222, på hvilken tid notitsen må antages nedskreven. 3. hånd skyldes de to påfølgende stykker om abbederne Johannes og Nicolaus; den første af disse styrede klosteret til 1229, den anden til 1233, og dette sidste år angiver vel tiden for disse to stykkers nedskrivning. Sidens tre initialer er røde, ud for de to sidste findes i marginen med mindre skrift initialbogstaverne angivne; i ydre margen ses 2 nyere henvisningslegn.*

Aftrykt Scriptores rer. Dan. V, 258. Angående dateringen sml. Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holst.-Lauenb. Geschichte, VIII, s. 10 (Kiel 1878, Buchwald, Die Gründungsgeschichte von Øm).

[Sextus fuit dominus thoekillus qui . . et semper die ac nocte fecundum]

uires et multotiens ultra uires laborauit et follicitus | fuit ne fratribus aliquid deesset. et pacem
intus et exte- | rius continuam haberent. Hic prefuit xvii annis.

Septimus fuit dominus gunnerus. qui nullas similiter pro do- | mus utilitate sustinuit fationes. Hic spiritualibus
et temporalibus donis peditus? prefuit annis .vi. et duobus men- | sibus. Postea in episcopum electus est Wibergensem.
Ad quem episcopatum | digne regendum. ipsum idoneum faciat diuina clemen- | tia? ut post temporalem prelacionem.
ad perpetuum perueniat | honorem. amen.

Octauus fuit dominus iohannes supradicti episcopi tam genere quam gratia in- | nate simplicitatis et bonitatis propinquus. in
interioribus | satis idoneus. in exterioribus minus eruditus. uir bone | complexionis et honeste conuersationis. omnium paci-
ficus et | quietus. qui etiam emulorum circumuentus astutia honori et oneri | tandem cessit. et in dignitatem prioratus rein-
stitutus. cum | omnes in pace et paciencia suos superasset aduersarios. ipse quoque in pace | et mentis tranquillitate diem
clausit extremum. Prefuit annis | vi. et vi. mensibus.

Nonus fuit dominus nicolaus secundus. et ipse in monasterii or- | dinis disciplina a puero nutritus. uir in cunctis | prospere
agens. qui et ipse aliquando priorabatur in domo. in agendis | secularibus multum strenuus. et in interioribus satis edoctus.
Fama tandem agilitatis et honestatis ad plurimos peruolante. | ad matrem domum a nobis aufertur. onere maioris honoris
inignitus. Sed quia forte aliqua per ignem purganda habuit. per ignem | quoque examinatus descecit. Prefuit autem .iiii.
annis et .iiii. diebus

Suet hicū auspicatur herculee virtutis
 exemplo monstrorū nī sibi obstaturus.
 Iūta gothia cum decurba^{reserbia} dōz obuioz grā
 caprimis tergōib; amictus incedet ac ua^{exan}
 rius ferarū pellib; cur coactus^{orificū q dext} gigante^{tamen q}
 al simularer^{abruo} exuuias. ipam gro siluestre^{exu}
 forte latices cum paucis ad modū pedis
 sequis lauandi gracia perentem equo ob^{in equo}
 uia habuit. Quetam insoliti cultus
 horrore muliebriter^{tūta} mota succussis
 frenis^{maxima ē melioris crepidatione t plūmā. ar. ac uocis. t. or. a} patrio carmine liccepit. ^{q. t. repida}
 Cōspicor inuisū regi uenisse gigantea.
 Et gressu medias obtenebrare uias.
 Aut oculis fallor nā tegmine sepe ferio.
 Contigit audaces^{t hūne pugnaces delinēte uir} delinisse uiros.

SAXO GRAMMATICUS. 13. årh.

Det store kgl. bibl. Ny kgl. sml. 869 g, 4to.

Det store kgl. bibliotek. Ny kgl. sml. 869 g, 4to. — 13. årh.

SAXO GRAMMATICUS (Historia danica). *Pergament. 20,7 × 15,2 cm. Den her meddeltte prøve udgør bl. 2, bagsiden, af et fragment på i alt 4 blade, som er fundne i municipal-biblioteket i Angers i Frankrig som bindfoder i et teologisk håndskrift fra 15. årh. Se nærmere herom C. Bruun, Det i Angers fundne Brudstykke af et Haandskrift af Saxo Grammaticus, Kbh. 1879, og det af samme forf. i nævnte år udgivne Lykønskningsskrift til Københavns Universitet ved dets Firehundredaars Stiftelsesfest.*

Fragmentet udmærker sig ved ejendommelige interlineare og marginale tilføjelser, hovedsagelig varianter til de i teksten forekommende udtryk. De fleste af disse skyldes utvivlsomt skriveren og er her trykte med samme typer som hovedteksten. Samtidig med disse, men lysere og ifølge Bruun muligvis skreven af en anden hånd, er interlinear-varianten til sidste linje. Med petit er gengivet de med en hånd fra 14. årh. stammende tilføjelser. L. 12 fremhæves i håndskriftet ved et foranstående yngre henvisningstegn.

C. Bruun fremhæver i sin udgave (Lykønskningsskrift bl. 5—6) adskillige udraderinger, således på denne side i ordene deturbandozum (l. 3), circoactuf (l. 5), uiam (l. 9), mota (l. 10), trepidacione (l. 11), samt i den yngre marginal ved l. 12 beřsum; i l. 12 er regí rettet fra rogi. I interlinear-varianten til sidste linje er delituere fejlskrevet, en forkortelse for r tilføjet over et overflødigt e, og dette ikke slettet.

fuethicum auspicatur herculee uirtutif

exemplo monstrozum nířibus obřtaturus.

fwethia

Inřta gothia cum deturbandozum obuiozum gracia

nota

gram

caprinif tergořibus amictuf incederet ac ua-
:
říř ferarum pellibus circoactuf : gigante-

abitus

af řimularet exuřřaf? ipsam gro řilueřřres

řozte latices cum paucif ad modum pedif-

ancillis

in equo

řequif lauandi gracia petentem equo ob-

gro

uel que řponřum occurřisse rata řimulque. cultus. hořrore etc.

uiam habuit. Que tam infoliti cultus

terrta

hořroře muliebrites mota řuccuffis

: maxima cum tocius cořporif trepidacione uel per řummam. cořporis. ac uocif.

frenif : patrio carmine řic cepit. uel cořporis. a[nřmř] que trepida[cř] |

carmen gro

ad beřřum

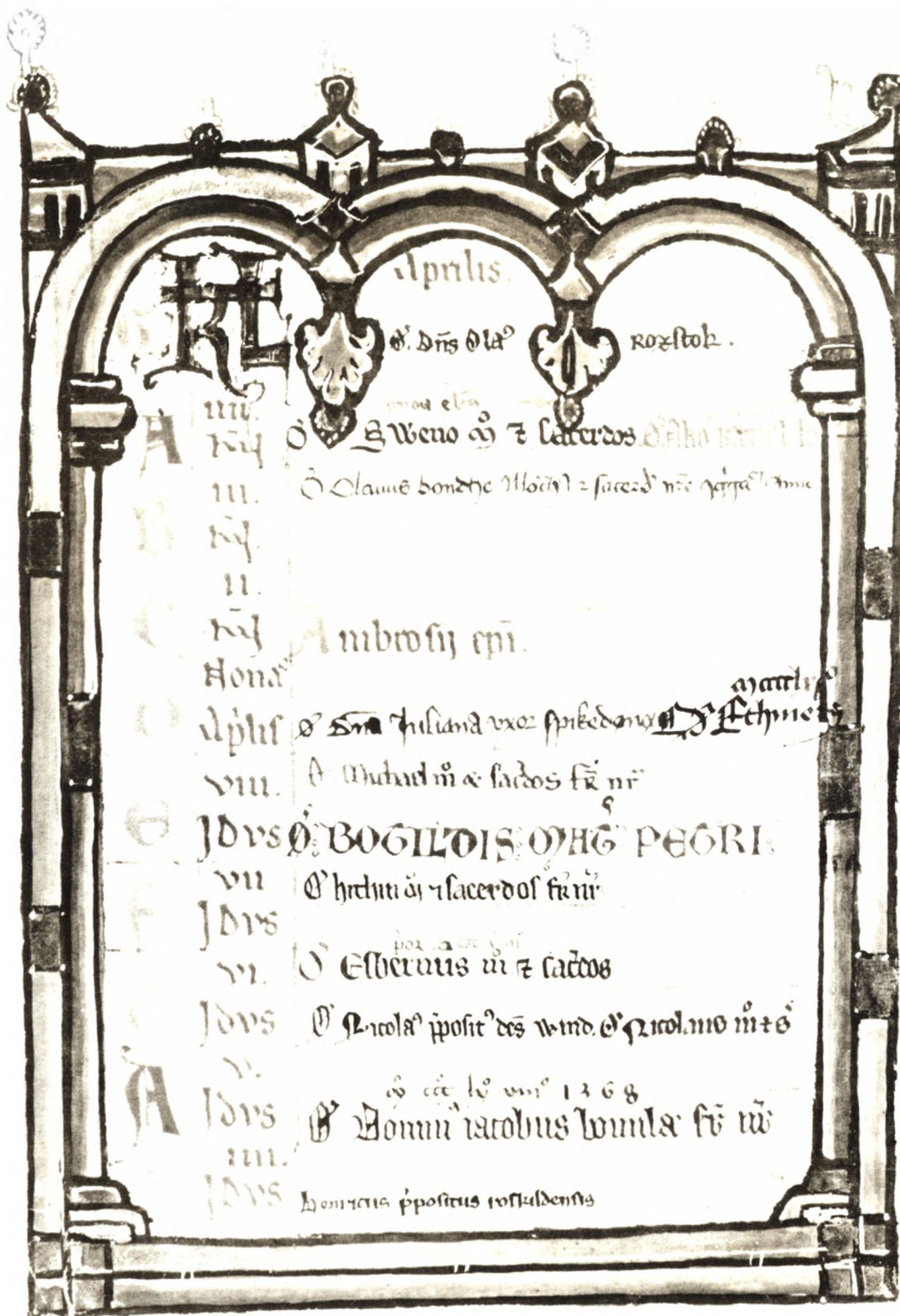
Conřpicoř inuřřum regí uenřsse giganteř. onem. patrio. carmine. řic.

Et greřřu mediař obtenebrare uias.

Aut oculif falloř nam tegmine řepe řerino.

uel řumme pugnaceř delituere uiri

Contigit audaceř delituřsse uiros.

Københavns universitetsbibliotek. Don. var. 52, folio. — 13.—15. årh.

CALENDARIUM NESTVEDIENSE (Obituarium). Pergament. 26 × 18,5 cm. 44 blade. Håndskriftet, som indledes med en kort årbog for årene 1130—1228, oplages væsenlig af det til obituarial-notitser indrettede kalendarium og er endvidere prydet med 6 helsides billeder, hvoraf her gengives det fjærde (bl. 6, forsiden), som fremstiller en abbed, der velsigner en skare munke; abbeden har en violet kappe, samt rød og hvid underklædning, munkenes kapper er violette, grønne eller røde; mellem abbeden og den nærmeste munk er grunden guldbelagt. Billedet beskyttes ved et stykke påsyet brunt lærred.

I kalendariet er siderne afstregede med vekselvis røde eller grønne linjer; venstre side, som fremstiller det egenlige kalendarium, er omsluttet af en bred, ornamenteret ramme, med vekslende farver (rødt, grønt, blåt, violet, sort) og guldbelægning, den modstående side er udelukkende bestemt for obituarial-notitser. Den her meddelte side (bl. 21, bagsiden) har søndagsbogslaverne med blåt blæk, undtagen det 2 gange forekommende A, som er rødt; med rødt blæk er ligeledes skrevet dagsangivelserne, ordet Aprilis, dødsdagen for Ambrosius ep. (med undtagelse af A, som er blåt) og dødsdagen for Botildis. Alt dette er skrevet med samme hånd og tilhører tiden for kalendariets udarbejdelse (13. årh.s 1ste tredjedel); den her nævnte Botildis, moder til klosterets (det senere Skovklosters) stifter, levede c. 1100. De senere indførte 13 obituarial-notitser er hovedsagelig skrevne hver med sin hånd; deres alder kan — med anvendelse af den af C. Weeke i »Lunde Domkapitels Gavebøger« brugte fremgangsmåde, hvor det til århundredet föjede potenstal betegner dets 1., 2. eller 3. tredjedel — angives således:

1. Olaus Rozstok XIII³, sml. Scriptores rer. Dan. IV.

2. Sweno c. 1300 (interlinear-tilføjelsen er med særlig hånd, muligvis den samme som nr. 3).

3. Ako 1307.

4. Olauus bondhe 1494.

5. Juliana XIV², sml. Scriptores IV.

6. Ethmerus 1461.

7. Michael c. 1300, samme hånd som 3?
8. Hithin 14. årh.

9. Esbernus 1314, med undtagelse af interlinear-tilføjelsen samme hånd som 2?

10. Nicolaus Wind XIII³, sml. Scriptores IV.

11. Nicolaus monachus c. 1300.

12. Jacobus 1368.

13. Henricus XIV², sml. Scriptores IV.

I tekstgengivelsen betegner lodret streg mellem notits 2—3, 5—6 og 10—11 begyndelsen af en særlig hånd. Håndskriftet er trykt i Scriptores rer. Dan. IV, 285—335.

Aprilis.

G	KaLendæ	Obut. Dominus Olaus Rozl'tok.
A	III. Nonas	quondam electus Obut Sweno Monachus et sacerdos M⁰ CCC⁰. VII. Obut. Ako ræuel. laÿcus
B	III. Nonas.	Obut Olauus bondhe Monachus et sacerdos nostre congregacionis Anno domini 1494 ^o
C	II. Nonas	Ambrosii episcopi.
D	Nonas Aprilis	MCCCCLXI⁰ Obut. Domina Iuliana vxor spikedønæ Obut Ethmeius frater noster
E	VIII. Idvs	Obut Michael monachus et sacerdos Frater noster Obut : BOTILDIS : MATER : PETRI :
F	VII Idvs	Obut hithin Monachus et sacerdos frater noster
G	VI. Idvs	prior M⁰ CCC⁰. X⁰III Obut El'bernus monachus. et sacerdos Obut Nicolaus prepositus dictus wind. Obut Nicolaus monachus et sacerdos
A	v. Idvs	M⁰ CCC⁰ LX⁰ VIII⁰, 1368 Obut Dominus iacobus bomilæ frater noster
B	III. Idvs	Henricus prepositus rofkildenlis

Elstria
Dorrelh.

Babathorp habi hanrich lowthf ad ualoe .x. yr.
He in eskuthorp. thordh scau. rhacon uplandning
dual mansiones ad .ii. yr. He in barnungi makla
hakon uplandning. ad una yr. He ioborn drag
ibide ad .ii. yr. He in sundurlef makla thord
scau. tiam .xii. oz in censu. He in fulathorp.
hanrich lowthf ad .ii. yr. He in nubola. kietil
Gurethf ad .ii. yr. He in wlatthorp. Bo hose
ad .ii. yr. He in barnethorp. snellars ad .ii. yr.
He in sternae. thord debic f. ad .ii. yr. Item in
lundbu. iacob cest. .vi. mansiones ad .ii. yr.
He in brunetofte. lydbuct lenzin ad .ii. yr.
He in sparthorp. symon or f. ad .ii. yr.

He in norreh. hee mansiones pinent ad enaeth.
In uisethorp. .ii. mansiones. In withbu. una
mansio. In walnael. .ii. mansiones. He in eklet
hab. cristiarn mask vna mans par ualentem.
In aflaxthorp. dūm yr. tici.
In sundarh. In wedungi ad .ii. yr.

Skane

20

Scania
Asth. sundae

Runabpangh. Seruicū. vi. noctū uel .e. lxxx.
yr. arg. De gytsumars gyalto
xxx. yr. ten.

Othansh. .xii. yr. pur.

Dapah. Seruicū. vi. noctū uel .x. yr.

Harsh. Seruicū. vi. noctū uel .i. yr.

Kopta abbat Jon af owit for swa goth iordh sum
twa marc gulds i garstanga. oc war scot i halsingh
northæn capell swa til fyur martu. Symæn i thæn
wagh ær symæn liggær skinfætz molar. Westæn
i stæn kyatæn. Northæn i næste almmis wagh.
Osten af byghlingæ tohæstath oc i utra wæthil.
osten abba gardh. hwat sum thær ær yupe taket
thet ær kunnunglef marth bou ingi sumf aluær.

KONG VALDEMARS JORDEBOG (Liber census Daniæ). Pergament. 17 × 12,5 cm. Håndskriftet, der foruden jordebogen indeholder forskellige andre stykker, deriblandt kalendarium, historiske og teologiske optegnelser, udgør, når forsatsblad og slutblad medregnes, i alt 153 blade.

Det pyntelig udstyrede håndskrift har rigelig anvendelse af rødt blæk til overskrifter og initialer, ligesom ordenes begyndelsesbogstav hyppig er rødt gennemstrøget. I ydre margen ses linjeslik. Jordebogen har en tid været udskilt, og en af den tidligere ejer ved samme lejlighed foretagen paginering af denne har frembragt forvirring i bladtallet. De med blæk påskrevne tal fra c. 1700 stammer herfra og skyldes J. G. Sparfvenfeldt; herunder skimtes en ældre blyantspaginering. De i nærværende værk meddelte stykker udgør i virkeligheden bl. 22, bagsiden, og bl. 27, forsiden. Påtegningerne i øvre margen må ligeledes hidrøre fra Sparfvenfeldt, ved hvis gave håndskriftet er kommet i bibliotekets besiddelse.

Af de her gengivne sider er på den første al ornamentering rød, således de to henvisningslegn i marginen, initialerne F (l. 1), N (l. 2), I (l. 16 og 21); endvidere er som regel versaler og egenavnes begyndelsesbogstaver samt tal rødt gennemstrøgne eller indprikkede. I indre margen ved l. 2, 11—13, 16 slår nogle ornamenterede initialer fra foregående side svagt igennem, ligesom enkelte andre steder (særlig l. 20) den almindelige skrift. I nedre margen ses her et af skriveren tilføjet .2., som ifg. dr. O. Nielsen (s. xxv) betegner læggels oprindelige rækkefølge.

På anden side er blå farvet: S (l. 1), henvisningstegnene l. 2, 4, 6; røde er henvisningstegnene l. 1, 3, 5, 7, initialerne l. 2—7 og cania l. 1, ligeså de buglede linjer, der forener sig l. 3; rødt gennemstrøgne er versalerne S (l. 3, 6, 7), D (l. 3²), K (l. 8), rødt indprikkede er romertallene.

Jordebogen er udgivet af dr. O. Nielsen, Kbh. 1873. Sml. Joh. Steenstrup, Studier over Kong Valdemars Jordebog, Kbh. 1874.

Falſtria | Nørræhæræth. | Babæthoꝝp habet hænrîch bowith ſun ad ualozem .x. marcarum. | Item
ín Efkiſthoꝝp. Thoꝝdh ſcauæ et hacon uplændning | duaſ manſiones ad .iiii. marcas. Item ín bæn-
ningý maklæ hakon uplændning. ad unam marcam. Item Eshioꝝn dæg | ibidem ad .ii. marcas.
Item ín Gundzizlef maklæ thoꝝd | ſcauæ terram .xii. ozarum ín cenſu. Item ín ſukæthoꝝp. | hænrîch
bowith ſun ad .ii. marcas. Item ín næbølæ. kietil | Gyuræth ſun ad .iiii. marcas. Item ín boſæthoꝝp.
Bo hoſæ | ad .iiii. marcas. Item ín barnethoꝝp. ſnellard ad .iiii. marcas. | Item ín ſcernæ. thoꝝd døb-
ic ſun. ad .iiii-oz. marcas. Item ín | lundbæ. iacob ceſt .vi. manſiones ad .xii. marcas. | Item ín
bzunætoſtæ. lydbziet lænzín ad .xii. marcas. | Item ín øpæthoꝝp. ſýmon ør ſun | ad .vi. marcas | Item
ín nørræhæræth. hee manſionef pertínent ad eknæſburgh. | In riſæthoꝝp .iiii. manſionef. In
withbæ. una | manſio. In walnæſ .iiii. manſionef. Item ín eklef | habet criſtiarn maſk vnam man-
ſionem pazum ualentem. | In aflanxthoꝝp dímidiam marcam tritící. | In ſandæhæræth. In wedz-
íngý ad .iiii-oz. marcas.

f Scanía

f Afbohæræth ſandæ.

f Rænæbyarghæræth.

f Lyuthgudhæræth.

f Othænfhæræth.

f Dapzæhæræth.

f Færfhæræth.

Seruicium .vi. noctium uel .c. lxxx.
marcas argenti. De mífummærs gýald
.xxx. marcas denariorum.

.xii. marcas puri.

Seruicium .iiii-oz. noctium. uel .xl-ſa. marcas.

Seruicium .iiii-oz. noctium. uel .l-ſa. marcas.

defectus /

Køptæ abbat loon af øwit for ſwa gooh ioꝝdh ſum
twa marc gulzs í garſtangæ. oc war ſcøt í hælfyngburgh
noꝝthæn capell ſwa til fyur mærkí. Sýnnæn í thæn
wægh ær ſynnæn liggær skínſælz moſæ. Wæſtæn
í ſtæn kýældæn. Noꝝthæn í næſtæ almenníſ wægh.
Øſtæn af byoghlíngæ bothæſtath oc í ætræ wæthil.
øſtæn æbbæ gardh. Hwat ſum thær ær yuyr lakæl
thet ær kunnungleſ mæth bouí ingý ſunſ aluær.

No

ta.

1288

Ricaut dei gra. dan flauoy q rex. oibz ho sapē cōtēl
 salm i dno gēpiēt. Hōc frōm vniūll p nos d gli
 ho tēpēntu dīlāc mīq nre ac alioy qllm nōy. den.
 pēm dnm dhar nū. r pēn epm. r qdōne r rē fidelitatis
 q nob dīlōt. E lūmno vīdēt p lēn tūcē p fīcū fīdēp
 nīcāc sue pōmē. ipm t suq fauctozes ac dīmōy sup
 oibz dāpms t dīspēdus q eūdē aut suq lēy alq illoz
 q p mīa tērmāa t dēfēnt. r rīcū nī t honoz
 rīcū rē rīgīt. dēpnēf fīcē t qllm. r mīa mī fīcē
 p p lēn. In sup si castī. fīcē. Ecclīe suq nīcē. t dīdēt
 occasīōne sūmōy q nob īpēndīt p alq. t alq. ob lēnt
 fīcē. rēnoze p lēn. nōq alīq mī. q p mī castī r qllm t
 aīxalo vna ē dō dno epō līlīe. In sup cū dno epō
 rēopīan hōies t sūnt t ecclīe. sūe sūmōy t dīyōt. sūa t
 exē. dīm t dīm mī līlīm fīcāt. r t rīcū fīcāt fīcāt
 mī p lēnt hīc dīyōm. p pōnēd. dāt t dīlōt. dō dō
 aī. t cētōz cētō fīcā p mīa. an fīcē. t p lēn t sūmōy
 nī t hīc t p lēn dīlōt mī t mīc t qllm. r mī p lēn

Q: 44. de ora danoy. flauoy. rex. omibz p'sent scriptu cer-
nenteb? salt i dno sempiternam. Ex ihu iudone quesulosa
ren. p'm. dm. C. epi iuxen. didicim? qd no nulle clericoz
sue dioce. qngz p aduocatos nro? seu officiales p'p'ia p'
alios laicos. nulle q' eos iuris canonici. q' iudici defendi
habent. vel quicq. ordine obseruato. ad inditna seclura
trahunt. capite. 7 capiti vniuersis inodit. vnde cu singlis
7 popule ecclie dei ad iuris sui obseruanda obligamur
ipoz q' suaminib? 7 iugis velim? i q'm potim? obviare
sb opertu q're nre districte phbem q'ste q' officialum
nro? seu cuiuscuq. iusticie. vel alioz quozq. lator
aliquem de clauicis memoratis. ad. ~~et cetera~~
seu alioz. vel alioz. ~~et cetera~~
excessu seu facinor. vultu. ~~et cetera~~ epi iure capi & de
dephensu. 7 tunc ad p'ma requisiom eulde d'ni epi vel
tui officialis. q'q' fuerit. ~~et cetera~~ p' p'm iuxta q'missi
excess. exigentia puniend? Siq' huc huc phibitio nre
deceperit. ut contine. vltius regie iugli se no dubitet
icui. sui. ut. ~~et cetera~~ anno d'ni. ~~et cetera~~. xc. v. die. bi
theodgari q's. i p'sentia nra. ~~et cetera~~ p'p'ia. i. huc epi
aruseu. theolai sapientu nri 7 alioz. q'q' nro?

Det danske rigsarkiv (fh. Ny kgl. sml. 723, folio). — Skr. c. 1290—1297.

AVIA RIPENSIS (Ribe oldemoder). *Pergament, tospaltet. Håndskriftet, som foruden 2 omslagsblade tæller 29 blade, har en størrelse af 44 × 30,2 cm.; den her meddelte prøve giver af bl. 4, bagsiden, alt det beskrevne, og af det ubeskrevne så meget som kan medtages på en tavle af det valgte format. Håndskriftets ældste del tilhører c. 1290, hvortil må regnes de to først anførte breve, herunder er med en samtidig hånd indført et brev fra år 1297. De 2 øverste breve har røde initialer. Sml. O. Nielsens udg., Kbh. 1869, hvor det her meddelte er aftrykt s. 23—24.*

I det her gengivne stykke er l. 1 præsens udslettet ved underprikning, i l. 19 er i ragione a rettet fra o, l. 27 er ip overstreget, l. 33 står consiliozum for consiliariozum, l. 39 viser habent spor af radering. I l. 43 indledes sætningen med et henvisningstegn.

I marginen ses øverst til venstre et samtidigt henvisningstegn, og de to farvede initialer er her angivne med sort blæk. En hånd fra 17. årh. har ud for brevene tilføjet årstal, har tillagt nummerering (40—42), fremhævnings-streger og et NB, samt ud for 2. brev skrevet Commendatio | fidelitatis Episco- | pi Christierni.

Edei gracia danorum. flauozum que rex omnibus hoc scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus vniuersis quod nos venerabili in christo patri nobis dilecto. domino cristiano. ripensi episcopo. suis exigentibus fidelitatis seruiciis karissimo nostro genitoi et nobis eciam cum in minori erat officio et statu. specialiter impensis. per ciuitatem ripensem. omnes libertates et iura ecclesie dimittimus. quas et que auunculus suus dilectus. episcopus esgerus bone memorie et alii antecessores sui dinoscuntur libere habuisse. vnde sub optentu gr[aci]e nostre districe prohibemus. ne quis aduocatozum nostrozum vel eozundem officialium seu quisquam alius. ipsum dominum episcopum. vel suos officiales contra tenorem presencium super premissis audeat molestare sicut regiam vitare voluerint ulcionem. In cuius rei testimonium. sigillum nostrum presentibus duximus apponendum Datum Soza anno domini .m°. cc°. lxxx° viii°. in vigilia apostolorum Symonis et Iude.

Ericus dei gracia. danorum flauozum que rex. omnibus hoc scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Notum facimus vniuersis quod nos de consilio et consensu dilecte matris nostre ac aliorum consiliariozum nostrozum. venerabilem. patrem dominum cristianum. ripensem episcopum. ratione vere fidelitatis qua nobis astrictus est. benigno volentes prosequi fauore et affectu et indempnitati sue. precauere. ipsum et suos fauctores ac amicos super omnibus dampnis et dispendiis que eundem aut suos seu aliquem illozum propter nostra seruicia vel defensionem iuris nostri et honoris incurrere contigerit. indempnes facere et conseruare promittimus facere per presentes. Insuper si castrum suum et ecclesie sue mykæltundær occasione seruiciozum que nobis impenderit per aliquem vel aliquos obfessum fuerit. tenore presencium. nos astringimus. ipsum castrum consilio et auxilio vna cum dicto domino episcopo liberare. Insuper eidem domino episcopo recipiendi homines in suum et ecclesie sue seruicium. in dyocesi. sua. et extra. damus et dimittimus liberam facultatem. In cuius rei testimonium sigillum

nostrum presentibus litteris duximus apponendum. Datum Roskildis. anno domini m°. cc°. octogesimo octavo. feria secunda proxima ante festum beatorum apostolorum Symonis et Iude. in presencia dilecte matris mee et consiliorum nostrorum predictorum

E : dei gracia danorum. flauorumque Rex. omnibus presentis scriptum cernentibus. salutem in domino sempiternam. Ex insinuacione querulosa venerabilis. patris. domini. C. episcopi ripensis. didicimus quod non nulli clericorum sue diocesis. quandoque per aduocatos nostros seu officiales. quandoque etiam per alios laicos. nullo contra eos iuris canonici. quo incausati defendi habent vel conuinci. ordine obseruato. ad iudicia secularia trahuntur. capiuntur. et capti vinculis innodantur. vnde cum singulis et precipue ecclesie dei ad iuris sui obseruanciam obligamur ipsorumque grauaminibus et iniuriis velimus in quantum poterimus obuiare sub optentu gracie nostre districte prohibemus Ne quis officialum nostrorum. seu ciuium ciuitatis alicuius. vel aliorum. quorumcunque laicorum aliquem de clericis memoratis. ad forum seculare trahere seu capere vel captum tenere presumat. nisi in recenti excessu seu facinore publico. ratione quorum iure capi debeat deprehensum. et tunc ad primam requisicionem eiusdem domini episcopi vel sui officialis quicunque fuerit. sibi tradatur. per ipsum iuxta commissi excessus exigenciam puniendus. Siquis autem huic prohibitioni nostre atemptauerit contraire vlcionis regie periculum se non dubitet incursum. Datum ripis Anno domini m°. cc°. xc°. vii°. in die beati theodgari confessoris. in presencia nostra. et venerabilis. patris domini Iohannis episcopi arusiensis. Nicholai dapiferi nostri et aliorum consiliariorum nostrorum

I

1) qd poptur q. n sine corde carit
 2 ut capiat p. qm paxat iust
 3 ior qm iust p. b. carit iust
 4 lingua sine q. carit h. carit
 5 uenit ad cor iust p. carit carit
 6 i carit carit iust p. carit
 7 iust carit carit iust p. carit
 8 carit carit iust p. carit
 9 iust carit iust p. carit
 10 carit carit iust p. carit
 11 carit carit iust p. carit
 12 carit carit iust p. carit
 13 carit carit iust p. carit
 14 carit carit iust p. carit
 15 carit carit iust p. carit
 16 carit carit iust p. carit
 17 carit carit iust p. carit
 18 carit carit iust p. carit
 19 carit carit iust p. carit
 20 carit carit iust p. carit
 21 carit carit iust p. carit
 22 carit carit iust p. carit
 23 carit carit iust p. carit
 24 carit carit iust p. carit
 25 carit carit iust p. carit
 26 carit carit iust p. carit
 27 carit carit iust p. carit
 28 carit carit iust p. carit
 29 carit carit iust p. carit
 30 carit carit iust p. carit
 31 carit carit iust p. carit
 32 carit carit iust p. carit
 33 carit carit iust p. carit
 34 carit carit iust p. carit
 35 carit carit iust p. carit
 36 carit carit iust p. carit
 37 carit carit iust p. carit
 38 carit carit iust p. carit
 39 carit carit iust p. carit
 40 carit carit iust p. carit
 41 carit carit iust p. carit
 42 carit carit iust p. carit
 43 carit carit iust p. carit
 44 carit carit iust p. carit
 45 carit carit iust p. carit
 46 carit carit iust p. carit
 47 carit carit iust p. carit
 48 carit carit iust p. carit
 49 carit carit iust p. carit
 50 carit carit iust p. carit
 51 carit carit iust p. carit
 52 carit carit iust p. carit
 53 carit carit iust p. carit
 54 carit carit iust p. carit
 55 carit carit iust p. carit
 56 carit carit iust p. carit
 57 carit carit iust p. carit
 58 carit carit iust p. carit
 59 carit carit iust p. carit
 60 carit carit iust p. carit
 61 carit carit iust p. carit
 62 carit carit iust p. carit
 63 carit carit iust p. carit
 64 carit carit iust p. carit
 65 carit carit iust p. carit
 66 carit carit iust p. carit
 67 carit carit iust p. carit
 68 carit carit iust p. carit
 69 carit carit iust p. carit
 70 carit carit iust p. carit
 71 carit carit iust p. carit
 72 carit carit iust p. carit
 73 carit carit iust p. carit
 74 carit carit iust p. carit
 75 carit carit iust p. carit
 76 carit carit iust p. carit
 77 carit carit iust p. carit
 78 carit carit iust p. carit
 79 carit carit iust p. carit
 80 carit carit iust p. carit
 81 carit carit iust p. carit
 82 carit carit iust p. carit
 83 carit carit iust p. carit
 84 carit carit iust p. carit
 85 carit carit iust p. carit
 86 carit carit iust p. carit
 87 carit carit iust p. carit
 88 carit carit iust p. carit
 89 carit carit iust p. carit
 90 carit carit iust p. carit
 91 carit carit iust p. carit
 92 carit carit iust p. carit
 93 carit carit iust p. carit
 94 carit carit iust p. carit
 95 carit carit iust p. carit
 96 carit carit iust p. carit
 97 carit carit iust p. carit
 98 carit carit iust p. carit
 99 carit carit iust p. carit
 100 carit carit iust p. carit

ANDREÆ SUNONIS FILII HEXAEMERON. Pergament. 22,6 × 15,5 cm. Håndskriftet, som indeholder ærkebiskop Anders Sunesöns bekendte digt af dette navn, har tilhørt Roskilde domkirke; det består af 134 blade og er vistnok helt igennem skrevet af en og samme hånd, uagtet på den her meddelte side (bl. 88 forsiden) blækkets farve veksler med l. 15; ligeledes må de tilføjede med halvkursiv skrevne marginal-kommentarer, samt de interlineare varianter eller forklaringer antages at hidrøre fra samme mand. Pergamentet er tyndt og omhyggelig tilberedt, skriften pyntelig med rød og blå ornamentering; af de på denne side forekommende initialer er 1. og 3. blå, 2. rød; i øvre margen forekommer romertallet IX (med første ciffer rødt, andet blåt) til betegnelse af den niende af de »distinctiones« hvori digtet er inddelt. I ydre margen ses spor af henvisnings-bogstaverne til 2. og 3. initial. I l. 7 har skriveren ved underprikning udslettet det fejlagtig skrevne ab igne, og over l. 9 er coitum udraderet.

Aftrykt i M. Cl. Gertz' udgave, Havniae 1892, s. 184—86. Sml. fortalen s. XXIII—XXXI.

non quia precipitur quod non sine forde reatus?

quis complere potest? quisquam peccare tenetur.

sicut qui missam populo cantare tenetur?

non linguam sine qua non cantat habere tenetur.

Quem trahit ad coitum tantum petulantia carnis?

Eius concubitum? culpe mortalis ab igne?

virtus excusat sacramenti, licet omnem?

scintillam nequeat uenialis pellere culpe.

quamvis per talem reus excludatur ab ede?

sacra concubitum, sed canon non iubet, immo?

consult hoc fieri, non propter coniugis ullam?

mortalis culpe labem, sed propter honorem?

ecclesie sacre, si non presummeret ipsam?

mundam pollutus, sed contingere carne.

sed nec ab ecclesia mortalis quemque reatus?

immo pastoris sententia separat, ut uel?

emendet sponte? uel penam sentiat? is qui?

culpam corrigere contempnit corde superbo.

Quando uoluptatis causa cognoscitur uxor?

quatinus ex coitu prius affectata libido?

surgat, et inducat faciem completa uoluptas.

uxoris proprie nimis immoderatus amator?

mortalis culpa lapsus? censetur adulter.

Non in re licita licet insanire, redundat?

in uicium nimis excessus quicquid agatur.

in propria nimis coitus sic turpis habetur?

sicut quilibet in aliena coniuge turpis.

vnde uoluptates que de meretricis habentur?

amplexu? solius amore libidinis ortas?

asserit in propria dampnatas coniuge canon.

et non alterum duorum predictorum scilicet.

Id est, a tormento quod debetur culpe mortali, uel ab igne qui est mortalis culpa ut sit intransito inter ablatum et genitum, culpa enim, mortalis ignis dicitur, hanc expositionem uult sequens littera.

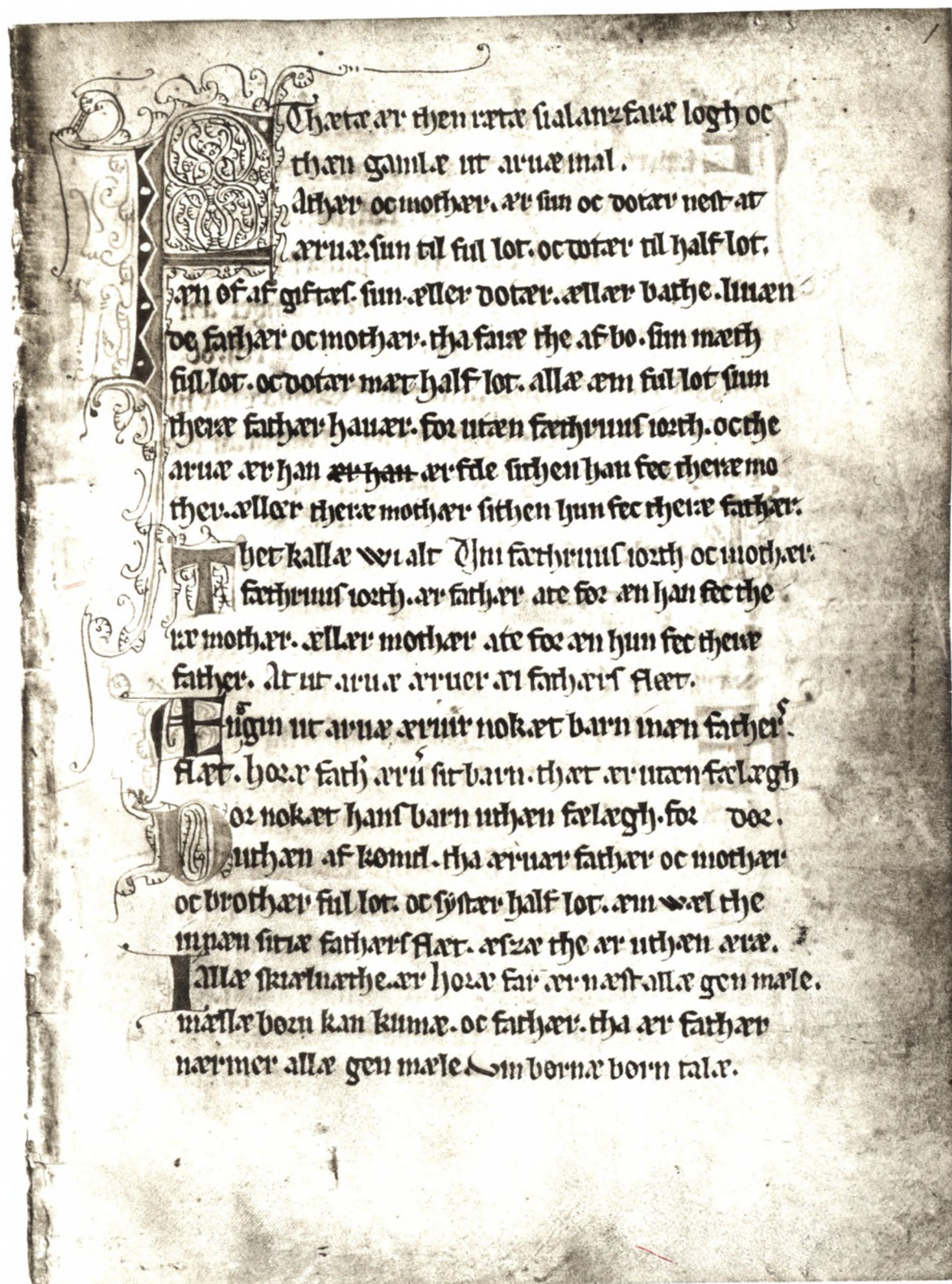
Nota

Id est, est grauius peccatum, quam iam dictum.

nomine, uel quasi adulter.

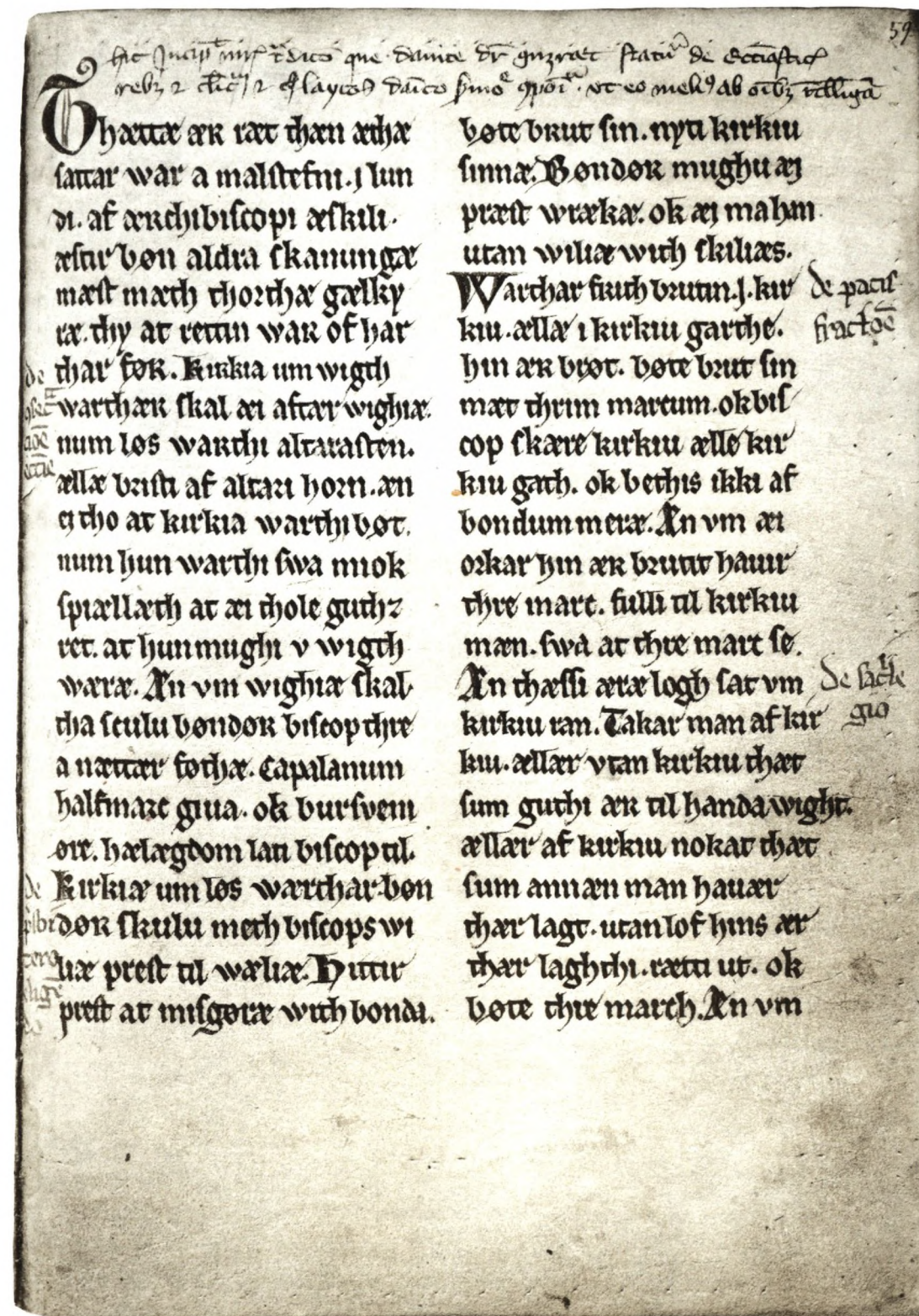
Nota, quidam dicunt quod uere est adulter, alii dicunt quod est quasi adulter.

prouerbum.

XIII. VALDEMARS SÆLLANDSKE LOV. 13. årh.s slutning.

Den Arnam. sml. AM. 24, 4to.

XIV. SKÅNSKE KIRKELOV. 13. årh.s slutning.

Den Arnam. sml. AM. 37, 4to.

XIII. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 24, 4to. —
13. årh.s slutning.

VALDEMARS SÆLLANDSKE LOV. *Pergament. 21,2 × 15,3 cm. Dette af 8 blade bestående fragment, som indeholder lovens begyndelse, er 1869 udgivet i fotolitografisk aftryk af den Arnamagnæanske kommission; den her meddelte side (bl. 1^r) er aftrykt i Thorsens udg., Kbh. 1852, s. 3—4. I den fototyperede sides l. 9 er ær han gentaget, men overstreget med brunligt blæk. Det ualmindelig stærkt ornamenterede håndskrift har talrige røde overskrifter og røde eller blå initialer, sædvanlig ornamenterede med modsat farve; på den her forekommende side er 1., 2., 4. initial blå, 3. og 5. rød. I l. 15 ses et nedvisningstegn. Bagsidens skrift slår flere steder igennem.*

Thætæ ær then rætæ fialanzfaræ logh oc
thæn gamlæ ut aruæ mal.

Fathær oc mothær. ær sun oc dotær neft at
æruæ. sun til ful lot. oc dotær til half lot.
æn of af giftæf. sun æller dotær. ællær bathe. luæn-
de fathær oc mothær. tha faræ the af bo. sun mæth
ful lot. oc dotær mæt half lot. allæ æm ful lot sum
theræ fathær hauær. foz utæn fæthrinif forth. oc the
aruæ ær han ærfde fithen han fec theræ mo-
ther. ællær theræ mothær fithen hun fec theræ fathær.

Thet kallæ wí alt **Um fæthrinif 10th oc mothær.**
fæthrinif 10th. ær fathær ate foz æn han fec the-
ræ mothær. ællær mothær ate foz æn hun fec theræ
father. **At ut aruæ æruer æi fathærf flæt.**

Ænggin ut aruæ æruír nokæt barn ínæn fathers
flæt. **hoæ father æruer sit barn. thæt ær utæn fælægh**

Døz nokæt hanf barn uthæn fælægh. foz **døz.**
uthæn af kōmd. tha æruær fathær oc mothær
oc brothær ful lot. oc fýftær half lot. æm wæl the
ínnæn fítíæ fathærf flæt. æfzæ the ær uthæn æræ.

I allæ fkiælnæthe. ær **hoæ far ær næft allæ gen mæle.**
mællæ bōzn kan kumæ. oc fathær. tha ær fathær
nærmer allæ gen mæle. **Vm bōrnæ bōrn talæ.**

XIV. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 37, 4to. —
13. årh.s slutning.

SKÅNSKE KIRKELOV. *Pergament. 21 × 14,8 cm. Håndskriftet, der i alt indeholder 123 blade og består af lovstykker af forskellig alder, begynder med Andreas Sunesöns latinske bearbejdelse af Skånske lov, hvorefter følger (vistnok med samme hånd) kirkeloven, af hvilken her 1ste side (bl. 59^r) gengives. Den tospaltede tekst har rødt gennemstrøgne initial-versaler, og i indre og ydre margen er tilføjet røde kapiteloverskrifter. I øvre margen er med en hånd fra 15. årh. skrevet en latinsk overskrift til loven. Håndskriftet har tilhørt Lunds ærkebispeskol.*

I 1. spalte l. 18 er ok rettet fra oc, i 2. sp. l. 10 står gath for garth. Foruden at linjetallet er afmærket ved punkter i ydre margen, er pergamentet på lignende måde gennemstukket i øvre og nedre margen, og endvidere ses midt i det ubeskrevne pergament under teksten tre prikker, som har tjænt til rettesnor for kolumneinddelingen.

Den her meddelte prøve findes aftrykt i Thorsens udgave af Skånske lov m. v. s. 77, 79.

de
consecra
cione
ecclesie

Thættæ ær ræt thæn æthæ
fattar war a malstefni. 1 lun
di. af ærchibiscopu æfkili.
æftir bøn aldra fkanungæ
mæft mæth thoꝥthæ gælky-
ræ. thy at rettin war of har-
thar fœr. Kirkia um wigh
warthær fkal æi aftær wighiæ.
num lœs warthi altaraften.
ællæ bꝛiſti af altaꝛi hoꝛn. æn
ei tho at kirkia warthi bœt.
num hun warthi fwa miok
ſpiællæth at æi thole guthz
ret. at hun mughi v wigh
wæræ. Æn vm wighiæ fkal.
tha ſculu bœndœr biſcop thre
a nættær fœthæ. capalanum
halfmaꝛc giua. ok burſveni
œre. hælægdom lati biſcop til.
Kirkia um lœs wærthar. bœn
dœr fkalu meth biſcops wi
liæ preſt til wæliæ. Hittir
preſt at miſgœræ with bonda.

de
presbi
tero
eligen
do

bœte brut ſin. nyti kirkiu
ſinnæ. Bœndœr mughu æi
preſt wrækæ. ok æi ma han
utan wiliæ with ſkiliæs.
Warthar frith bꝛutin . 1 . kir
kiu. ællæ 1 kirkiu garthe.
hin ær brœt. bœte bꝛut ſin
mæt thrim marcum. ok biſ-
cop fkaere kirkiu ælle kir
kiu gath. ok bethis ikki af
bondum meræ. Æn vm æi
oꝛkar hin ær bꝛutit hauir
thre marc. fulli til kirkiu
mæn. fwa at thre marc ſe.
Æn thæſſi æræ logh ſat vm
kirkiu ran. Takar man af kír
kiu. ællær vtan kirkiu thæt
ſum guthi ær til handa wight.
ællær af kirkiu nokat thæt
ſum annæn man hauær
thær lagt. utan lof hins ær
thær laghthi. rætti ut. ok
bœte thre march. Æn vm [han dyl.]

de pacif
fractore

de sacrile
glo

tha warther him with næfnd i kyn. at han galt
ham æt alt. En æt han kopingst man. wære with næfnd
af hans hogest lach. brister ham loch late vt kosten
oc betæ a thre mac bonden. oc thre mac kynig. En wa
re æt hans egnæ kostæ burt taken mæth. tha galdæ
han æfter thet ham wæ i han sald. oc wæ sli mæth
ængl loch. En læn æt wurdæ pænig mughæ æt fæta
mæth man lechæth for twiæth. *þæs.*
i lechig æt foras man. æt and nok skypæ. oc
takæ ham æt i hænda. tha skal han wæ sli mæth
the twa in th ham æt næst um thofter. a thet borth th
han æt a. oc læt andræ skypæ hwiik han ma til fæ.
En æt æt swa manghæ in til. tha wæ sli mæth the th
til ætæ. utæn the in hæ factæ. fællæ the ham til half
maes kostæ. æt mætt. tha fætt mætt ham tum mætt an
dræ thuftæ. oc hawæ bathæ for gorth the kostæ th
thætt ættæ. oc lichen hoveeth lot hænæ. En læn
han vsethæth hem. æt fætt loch i lechig. oc gaf
han æt foræ æt han kom them. tha skal han
wæ sli mæth tolt mæn æt. *um lechig.*
Thæt lechig biuthætt. æt swa manghæ sum ien
hænæ ætæ. tha fætt hwar thett sit æt utæn

*andær anæn
oc byrtæ thett
m lechig*

XV. JYSKE LOV (Flensborg-håndskriftet). C. 1300.

Det kgl. statsarkiv i Slesvig.

IVCIG.

5

Barn of that worth krist
næth. standa æt. oc æt al
dær. æt worth skilnæth
a hwar længær hwar mo
th æt barn. æt barn æt
kristnæth ættæ æt. tha sk
al thet hældær wittas til
cristanom oc æt æt fætt. thet samnæ
æt um fættær thet um mothær. thet
sættæ mæn wittæ mæth kynn næfndæ
us næfnd ættæ tolt mæn mæn forttæ
borth. oc mæn slyttæ. thet a æt nættæ
thæt sli gwar. tho skal han æt nættæ
hms annætt opænbar umm. thet ma
han æt takæ th fætt æt utæn æt. oc an
dre the nættætt i thettæ stætt. thet ma
han oc ættætt mæth tolt mæn æt. æt
the ættætt swa hans ummætt. æt han ma
thæt æt hwar i loch mæth sli. hwar th
thæt skal man æt skal slyttæ th ba
oc wittæ hwa barn dættætt æt dættætt
oc hwar han skal slyttæ thet barn dættætt.

XVI. JYSKE LOV. C. 1300.

Stockholms kgl. bibl. C. 39.

XV. Flensborg by; deponeret i det kgl. statsarkiv i Slesvig. — C. 1300.

JYSKE LOV. Pergament. $20 \times 15,6$ cm. Dette i brunt, med 2 spænder forsynet læderbind indbundne håndskrift tæller i alt 62 blade, hvoraf dog det første og sidste er brudstykker af et latinsk ritualhåndskrift, anvendte som forsats, og det nærmest henholdsvis efterfølgende og forangående (bl. 2 og 61) er ubeskrevene. Selve loven tæller således 58 blade, af hvilke bl. 3—4 optages af indholdsfortegnelse, bl. 5 af fortalen, medens bl. 6 oprindelig har været ubeskrevet. Disse stykker synes dog skrevne med samme hånd som selve loven, uagtet indholdsfortegnelsen slutter med det som yngre ansele trolddomskapitel, hvortil intet tilsvarende findes i lovens tekst; ligeledes er det sidste afsnit af fortalen skrevet med noget mørkere blæk end det øvrige, og ved fortalens samtlige 4 afsnit er ladet åben plads til overskrift og initialer, medens teksten i øvrigt har røde overskrifter og røde eller blå initialer, for de størres vedkommende ornamenterede med modsat farve. Loven er ikke delt i bøger, men ud for kapitlerne er (med en noget yngre hånd) fortløbende romertal blevne anbragte indtil bl. 44^r incl., og på samme sted stanser de i indholdsfortegnelsen anbragte kapiteltal. Med gammel hånd er i marginen fremhævet 2. og 3. bogs begyndelse hær ændæf thæn forl(t)æ boc oc byriæl annæn vm lanænd mæn, og [hæ]r ændæf annæn [boc] oc byriæl thrithi [v]m lething. Samme hånd har vistnok skrevet guth als valdind væræ meth of allæ thimæ oc lancte maria på den ellers ubeskrevene side bl. 6^r og endvidere guth væræ meth of oc lent maria bl. 49^r, samt i theni bok sinæ man logh oc ræt oc rælæ mæn nytæ theræ ræt bl. 58^r. Bl. 6^v optages af en kursivhånd fra 14. årh., med hvilken her er skrevet alfabetet samt på latin fader-vor, trosbekendelsen og nogle Maria-anråbelser; denne hånd skyldes vistnok Johannes Val, som bl. 20 har skrevet sit navn under en latinsk skriverfrase og i marginen tilføjet den latinske talrække I—XX; også bl. 30^r findes en række latinske talord med hans hånd. Bl. 60 øvre margen findes med en kursivhånd fra 14. årh. følgende ejernotits Folmarus popponis est pollētor illius libri quem conferuet christus. Med temlig gammel hånd er i samme margen skrevet I dei gracia sleivicens Episcopus tali salu . . og derover, næsten bortskåret, N d . . g . . Med omtrent samtidige hænder findes flere steder marginal-rettelser; en dansk marginal-tilføjelse fra 15. årh. findes bl. 15^v (take hun fulling af kobe iord). Håndskriftets eneste tyske notits er marginalen kunneuen (16. årh., bl. 10^v). Efter bl. 22 er en lakune på 2 blade. Håndskriftet, som længe har tilhørt Flensborg og befundet sig i det derværende rådhus, er forneden gennemtrukket med en rød og gul silkesnor, som ved rødt lak, der bærer Mariekirkens segl, er fæstet til bindets inderside; ifølge en notits af Langebek var allerede på hans tid (1763) håndskriftet gennemdraget med snor, og spor af en sådan ældre forsegling ses også.

Den her meddelte prøve gengiver bl. 45^v; den sædvanlige røde kapiteloverskrift er her på første sted formodenlig af pladshensyn udeladt, i teksten forekommer af urettede fejl legthing for lething (l. 9) og them for hem (l. 19), i l. 16 står thiufnæ for thiufuæ; af særlige tegn mærkes et gennemstreget v for y og & eller z for æth.

På den for kapiteloverskrift åbne plads l. 8, hvor foregående kapitels slutningsstavelse, med foranstående, rødt gennemstrøget henvisningstegn er anbragt, er pladsen foran og bagved udfyldt med en rød, bugtet linie. 1ste initial er blå, 2den rød, henholdsvis med ornamentering af modsat farve; kapiteloverskriften er rød. I indre margen ud for l. 4 ses et ubestemmeligt tegn; i l. 7 er en rød overskrift fra foregående side slået igennem.

Udg. af P. G. Thorsen, Kbh. 1853, s. 206—8.

[Æn wil han æi at orvæs æfter witne.]

tha warther hin with næfnd i kvn. at han galt
ham æi alt. Æn ær han kōpingf man. wæræ with næfnd
af hanf hōgæft lagh. briftær ham logh latæ vt koftæn
oc bōtæ a thre mæzc bondæn. oc thre mæzc kvnug. Æn wa
ræ æi hans egnæ koftæ hvrt takæn mæth. tha gialdæ
han aftær thet ham waz i han fald. oc wæræ fik mæth
ængi logh. Æn lan oc wírdæ pænníng mvghæ æi for ta-

Waerthær man fæcthæth for tivfnæth. pæs.
i legthing af stvræs man. ællær andær nokær skipær. oc
takæs ham ækki i hændæ. tha skal han wæræ fik mæth
the twa mæn thær ham ær næft vm thoftæ. a thæt bozth thær
han ær a. oc fæx. andræ skipær hwilk han ma til fa.
Æn ær æi swa manghæ mæn til. tha wæræ fik mæth the thær
til æræ. vtæn the mæn ham fæctæ. Fællæ the ham til half
mæzcs koftæ. æth meræ. tha fæzæ mæth ham sum mæth an
dræ thiufnæ. oc havæ bathæ for gøzth the koftæ thær
thæræ ærræ. oc fithæn hovæth lot hemmæ. Æn kvmær
han vfæcthæth hem. ællær fæstær logh i lething. oc gaf

han æi fyrræ æn han kom them. tha skal han
wæriæ sik meth tolf mænþ eth. **vm lething.**

Thaþ lething biuthæs. e swa manghæ sum í en
hafnæ æræ. tha faþæ hwær theræ sit aþ. vtæn [næfnd.]

XVI. Stockholms kongelige bibliotek. C 39. — C. 1300.

JYSKE LOV. Pergament. 19,6 × 14,3 cm. Håndskriftet, som i alt udgør 250 blade, indeholder endvidere Valdemars sællandske lov (efterfulgt af kirkeloven) og Eriks sællandske lov.

Håndskriftet har røde overskrifter, røde eller blå initialer, ornamenterede med modsat farve, store stærkt ornamenterede afsnits-initialer. Jævnlig er periodens begyndelsesbogstav gennemstrøget med rødt blæk.

Den her meddelt side gengiver bl. 5^r. Afsnitsinitialen er her rød og blå, den følgende kapitel-initial ligeledes; kapitelmærkerne foran I og II er blå, kolumnetitel, kapiteltal, kapiteloverskrift og gennemstregninger røde; i l. 10 forekommer endvidere et rødt henvisningstegn. Til kolumnetillen IVCIE svarer på foregående side Liber. I.us. De med rødt gennemstrøgne bogstaver gengives som kapitaler. I l. 2, 11, 17—19 findes fra senere tid understregninger med sort blæk. Sidens sidste ord synes at måtte læses dōpæs snarere end dōpær.

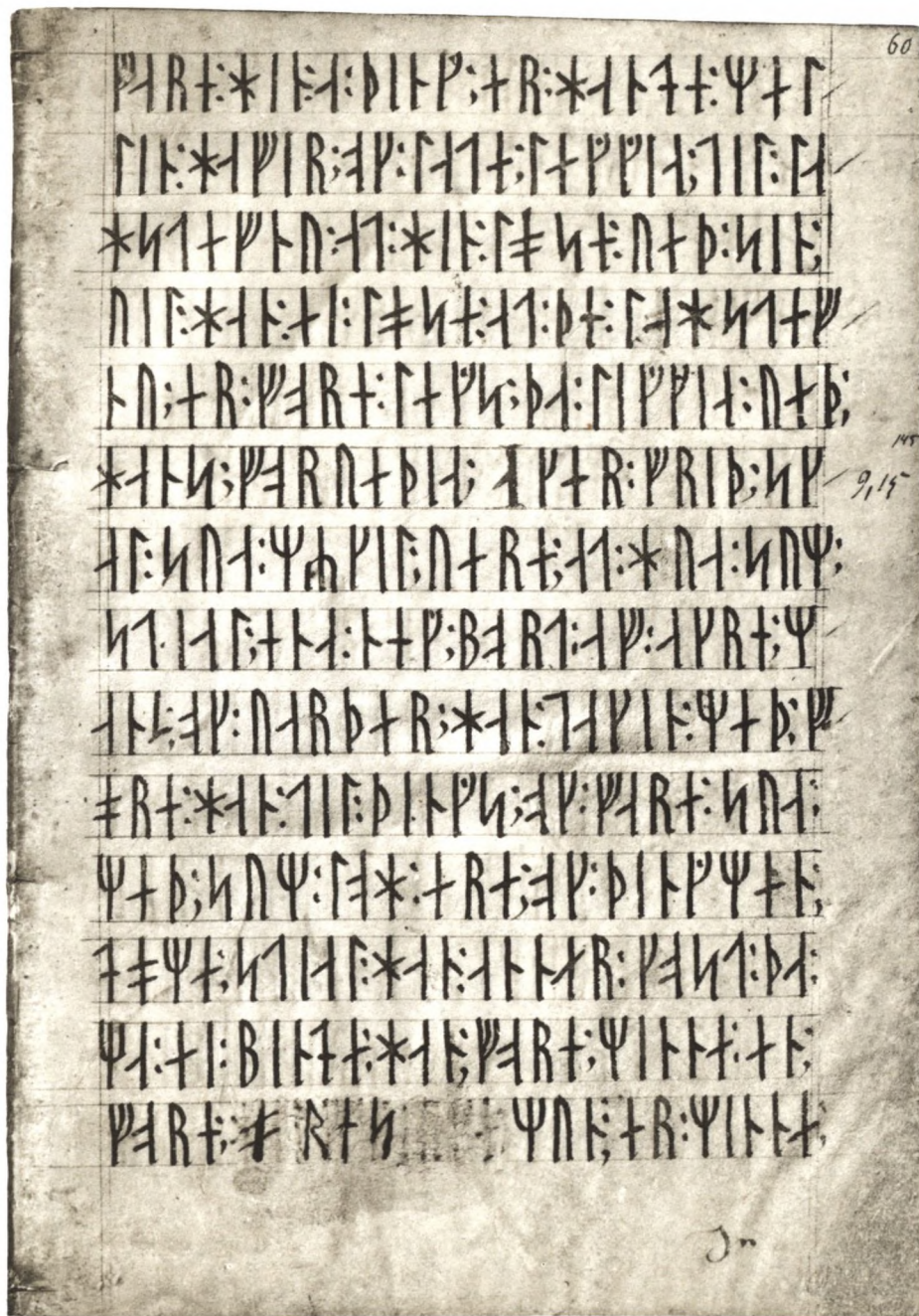
Tekststykket svarer til Thorsens udg. s. 10—11.

IVCIE.

BARN of thæt worþhær krist **C I.**
næth. standæ arf. oc æi al-
dær. æn worþhær skiælnæth
a hwat længær liuær mo-
thær æth barn. æth barn ær
kristnæth æthæ æi. tha sk-
al thæt hældær witræs til

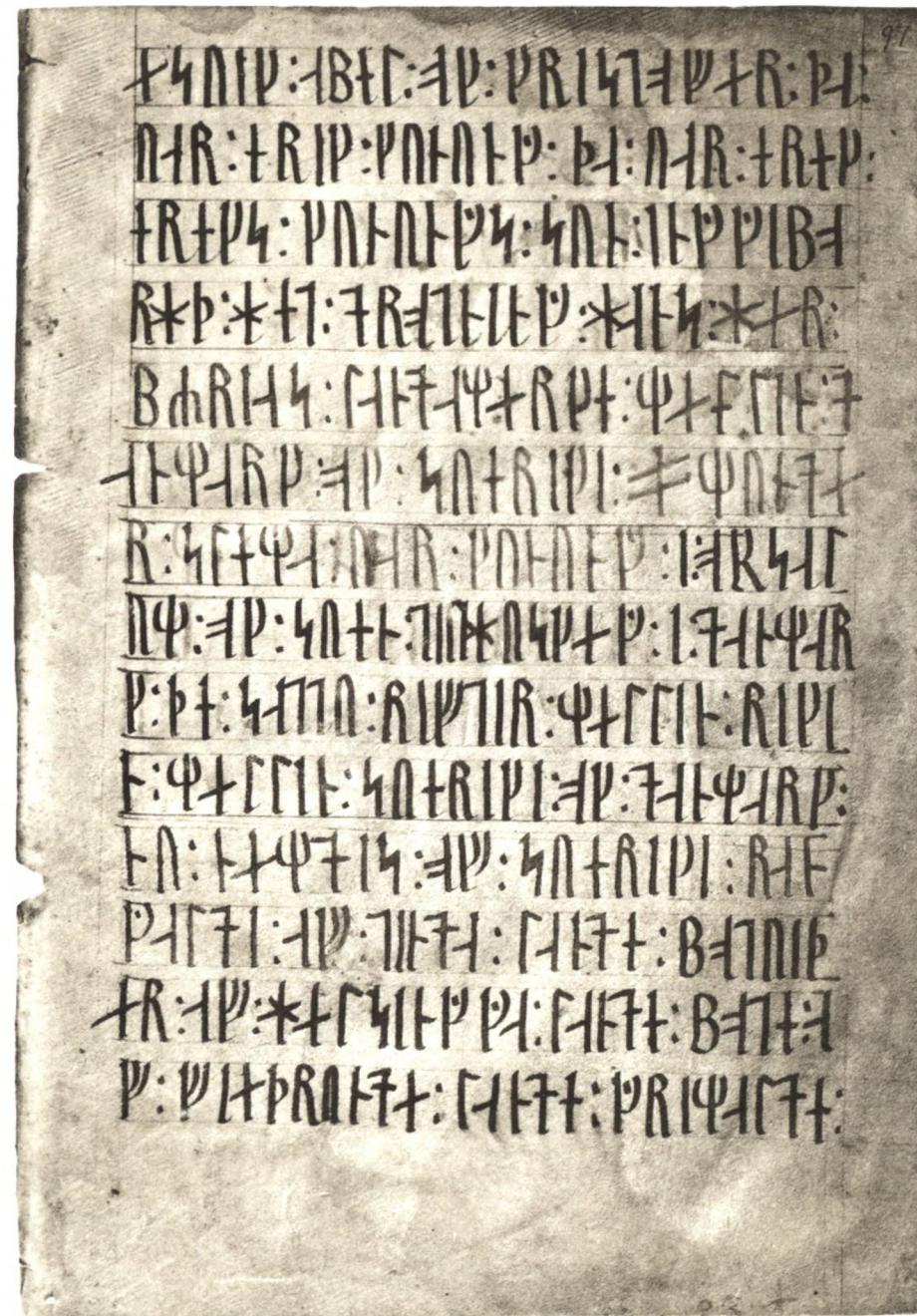
cristændom oc arf æn fra. thæt sammæ
ær um fathær thær um mothær. thæt
sculæ mæn wita mæth kyns næfnd. 7 ky-
ns næfnd æræ tolf mæn innæn fyrftæ
byrth. oc innæn fyfæl. thæn a at næfnæ
thær sak giuær. tho skal han æi næfnæ
hins annæns opænbar uwín. thre ma
han af takæ thær for sak ær utæn eth. oc an-
dræ thre næfnæs í therræ stath. thre ma
han oc aftakæ mæth tolf mæn eth. at
the æræ swa hans uwínæ. at han ma
thæm æi hauæ i logh mæth sik. hwat th

Thæt skal man æn skal sighe thær ba
oc wita hwa barn dōpær. **rn dōpær C II.**
oc hwat han skal sighe thær barn dōpæs.

XVII. SKÅNSKE LOV (Cod. Runicus). 13. årh.s slutning.

Den Arnam. sml. AM. 28, 8vo.

XVIII. DANSK KONGERÆKKE OG RIGSGRÆNSE (Cod. Run.). 14. årh.s beg.

Den Arnam. sml. AM. 28, 8vo.

Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 28, 8vo. — 13. årh.s slutning og 14. årh.s beg.

SKÅNSKE LOV m. v. (Codex Runicus). *Pergament. 17,6 × 12,1 cm. Håndskriftet, som tæller 100 blade tekst, er helt igennem skrevet med runer, med to forskellige hænder, af hvilke 1ste hånd (fra 13. årh.s slutning) har skrevet SKÅNSKE LOV med efterfølgende lovstykker, 2den hånd (fra 14. årh.s beg.) som begynder bl. 92, to danske KONGERÆKKER, bægge endende med Erik Erikssön (menved, d. 1319), og RIGSGRÆNSE mellem Danmark og Sverige. Til overskrifter og initialer anvendes rødt blæk.*

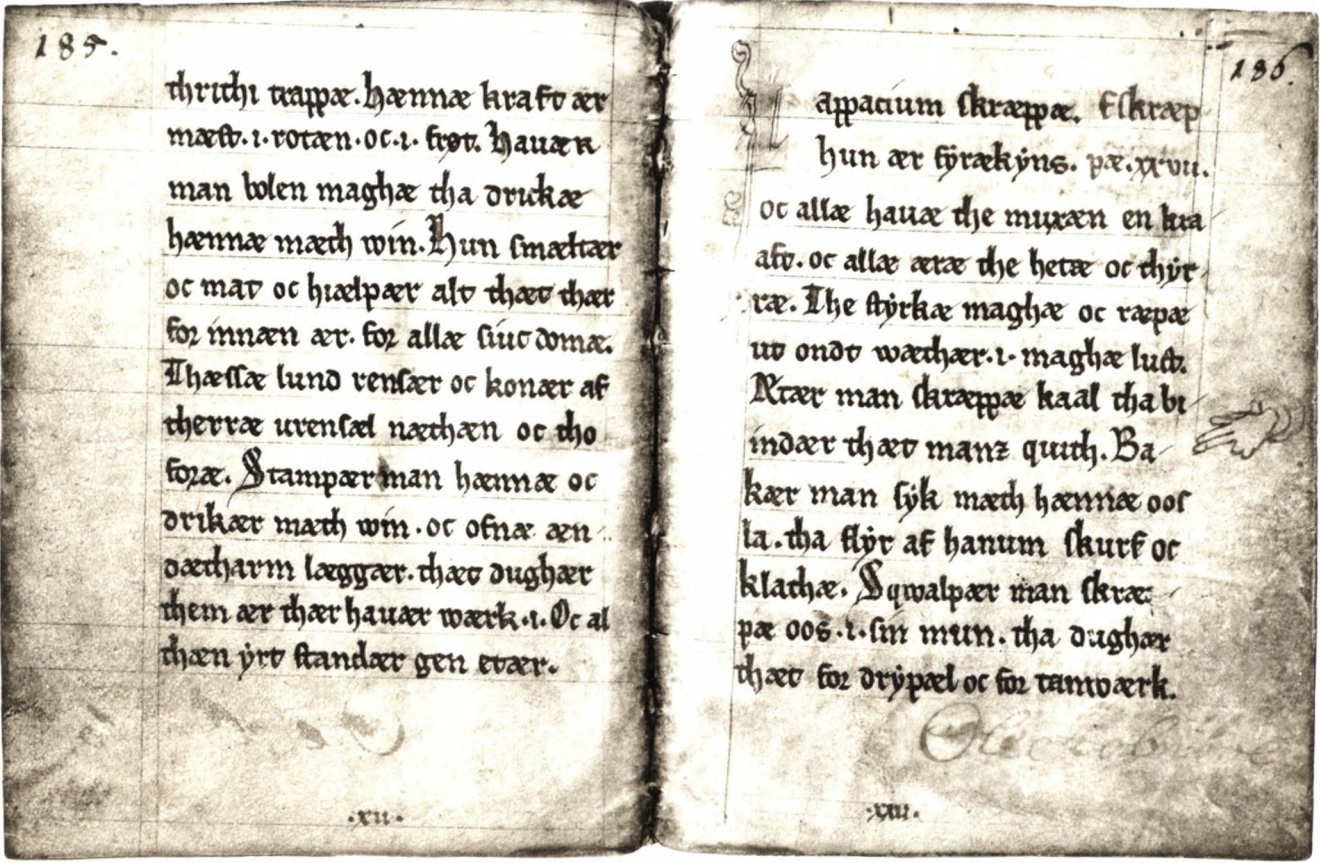
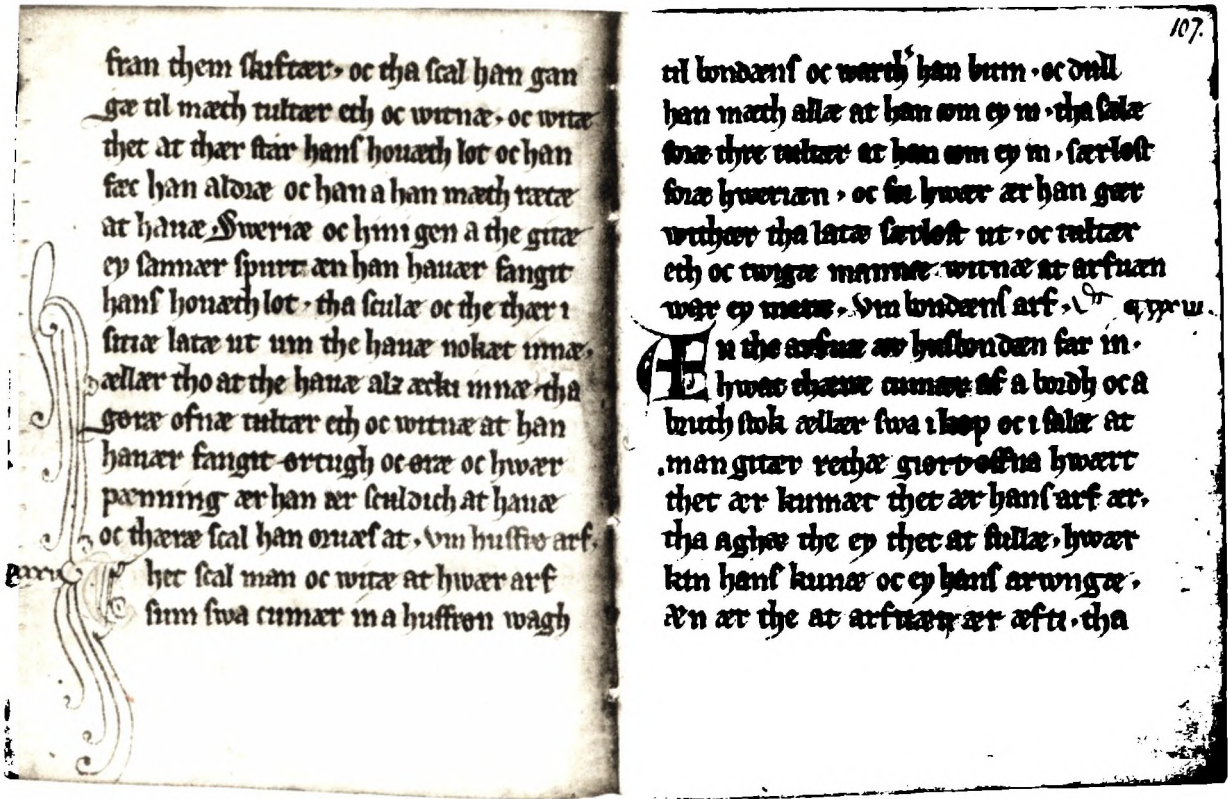
*De her meddelte to prøver giver henholdsvis en side af Skånske lov (bl. 60^r) og slutningen af 2. kongerække samt begyndelsen af rigsgænsen (bl. 97^r). På den første af disse sider er initialen i l. 6 rød, på sidste side er *þR—YNTNT og þN—TtTt (l. 4—7 og 11—12) skrevne med rødt blæk. Mellem de enkelte ord findes skille tegn, sædvanlig to prikker. I nedre margen bl. 60 ses en ældre arksignatur I n (16. årh.).*

*På bægge de anførte sider betegner * både h og gh, på bl. 60^r findes l. 4 en radering i 6te sidste rune, i l. 8 findes efter 2den rune en betydningssløs prik, i sidste l. er øres indsat ved senere rettelse af half markæ (*þR YNTNT). På nr. XVIII slår i l. 7 skriften fra den foregående side igennem.*

Proven af Skånske lov findes aftrykt i Thorsens udg. s. 56—57, kongerækken i Scriptores rer. Dan. I. s. 34, ang. rigsgænsen sml Diplomatarium Suec. 1829, I, s. 28.

XVII. [Læggær man uæþ ok ul æi løsæ þa]
fare hin a þing ær hande mæl-
lin hafir ok latæ læggia til la-
ghstæfnu at hin løsæ uæþ sin
uil han æi løsæ at þe laghstæf-
nu ær fore lægs þa liggia uæþ
hans foruæþia Akær friþ sk-
al fua mykil uæræ at hua sum
stjal ena neg bort af akre m-
anz ok uarþær han takin mæþ f-
oræ han til þings ok faræ sua
mæþ sum logh æræ ok þingmæn
dømæ stjal han annær kost þa
ma æi bindæ han fore minnæ æn
fore øres mun ær minnæ [stolæt þa]

XVIII. [uþær sl]
æsuic abel ok kristofær þa
uar erik kunung þa uar erek
ereks kunungs sun inggibo
rghþ het drotning hans hær
byrias landamærke mæðlin d
anmark ok sueriki ømundæ
r slema uar kunung i opsal
um ok suen tughuskæg i danmar
k þe sattu riftir mæðlin riki
n mæðlin sueriki ok danmark
nu næmdis af sueriki ran
galdi af tinda lande botuþ
ær af hælisingga lande bote a
f fiæþrundæ lande grimalde [af østra götlandæ].

XIX. ERIKS SÆLLANDSKE LOV. C. 1300.

Den Arnam. sml. AM. 455, 12mo.

XX. HENRIK HARPESTRÆNGS LÆGEBOG. 14. årh.s beg.

Det store kgl. bibl. Ny kgl. sml. 66, 8vo.

XIX. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 455, 12mo.
C. 1300.

ERIKS SÆLLANDSKE LOV. *Pergament. 10,5 × 16,2 cm. (dobbelblad). Håndskriftet, som tæller 269 blade, har røde overskrifter og kapitellal; af de to her forekommende initialer er den første blå, den anden rød, med ornamentering i modsat farve. Skriveren angiver sig ved håndskriftets slutning som frater iohannes iutæ. Den meddelte prøve omfatter bl. 106^v—107^r. I marginen forekommer kapiteltallene XXXV og XXXVI. Foruden de langs ydre margen forekommende linjestik bærer bladene en svagt fremtrædende linjering, 1ste s. l. 5 står a for at, 2. s. l. 15 the for thet. 1 gang forekommer tegnet ā for ā. Som i IX—X anvendes æ for y.*

Trykt hos P. G. Thorsen, Eriks sæll. Lov, Kbh. 1852, s. 19—20.

[fwa at han war,

fran them skiftær. oc tha seal han gan
gæ til mæth tultær eth oc witnæ. oc witæ
thet at thær står hanf houæth lot oc han
fæc han aldæ oc han a han mæth rætæ
at hauæ. Sweræ oc hín í gen a the gítæ
ey fannær spurt æn han hauær fangit
hanf houæth lot. tha sculæ oc the thær í
fítæ latæ ut um the hauæ nokæt innæ.
ællær tho at the hauæ alz æcki innæ. tha
goræ ofnæ taltær eth oc wítnæ at han
hauær fangit ortalgh oc oræ oc hwær
pænning ær han ær sculdich at hauæ
oc thæræ seal han ozuæf at. **vm huffrø arf.**

Thet seal man oc witæ at hwær arf
fum fwa cumær ín a huffron wagh

til bondænf oc warthær han bítín. oc dæll
han mæth allæ at han com ey ín. tha sælæ
fozæ thre taltær at han com ey ín. færlost
fozæ hweræn. oc foz hwær ær han gær
withær tha latæ færlost ut. oc taltær
eth oc twigæ mannæ witnæ at arfuæn
war ey meræ. **vm bondænf arf.**

Æn the arfuæ ær hufbondæn far ín.
hwat thæræ cumær af a bozdh oc a
buzth stok ællær fwa í kóp oc í salæ at
man gítær rethæ giørt offna hwært
thet ær kumæt thet ær hanf arf ær.
tha aghæ the ey thet at fullæ. hwær
kín hanf kunæ oc ey hanf arwngæ.
æn ær the at arfuæn ær æfti. tha

[latæ cumæn fwa makæt ut]

XX. Det store kgl. bibliotek. Ny kgl. sml. 66, 8vo. — 14. årh.s beg.

HENRIK HARPESTRÆNGS DANSKE LÆGEBOG. *Pergament. 11,5 × 17,5 cm. (dobbelblad). Lægebogen er ifølge skriverens pategning ved 1ste urtebogs slutning (s. 141) skrevet per manum fratris kanutí yuul, som sandsynligvis er den i Soro klostets gavebog år 1310 omtalte frater Kanutus Jwl, klosterets procurator (Scr. rer. Dan. IV, 496).*

Det egenlige håndskrift, som c. 1700 er pagineret i 3 afdelinger, består af 2 urtebøger, 1 stenbog og 1 kgebog. Det har røde overskrifter, røde, blå eller grønne initialer, til dels med ornamentering af modsat farve; de ukolorerede versaler er som regel rødt gennemstrogne. I 1ste urtebog findes røde marginal-henvisninger; de 13 første læg er nedentil på 1ste og sidste side be tegnede med romertal. Lægebogen tæller 140 blade, med undtagelse af 2½ side ved stenbogens slutning skrevne med samme hand; desuden findes foran indsat 5 blade med særlig hånd, indeholdende et brudstykke af Skänske kirkelov; efter 2. urtebog følger et oprindelig ubeskrevet blad, og ved håndskriftets slutning er ligeledes et blad indsat. Indbindingen er træplader med spor til læderbetræk og spænde.

Den her meddelte prøve gengiver håndskriftets s. 185—86, i l. 1, s. 186 forekommer 2 blå init-

ialer (L og A), af hvilke i fototypiet kun ses svage spor. På s. 186 ses i ydre margen en henvisende hånd, i nedre margen navnet Ole Holmboe (17. årh.). I slutningen af 2. spalles 3dje sidste linje er et p udraderet; i l. 3—4 og 7—8 er ved orddeling slavelse-vokalen gentaget. Aftrykt hos C. Molbech, udg. Kbh. 1826, s. 116—17.

[Lagustrum . akærull . het oc thýr . i .]

thrithi trappæ. Hænnæ kraft ær mæft .i. rotæn . oc . i . frøt. Hauær man bolen maghæ tha drickæ hænnæ mæth wín. Hun smæltær oc mat oc hælpær alt thæt thær foz innæn ær. foz allæ siue domæ. Thæffæ lund renfær oc konær af therræ urenfæl næthæn oc tho fozæ. Stampær man hænnæ oc driker mæth wín. oc ofnæ ændætharm læggær. thæt dughær them ær thær hauær wærk .i. Oc al thæn ýrt flandær gen etær.

Lappacium fkræppæ. Af fkræp- hun ær fýrækýns. **pæ . xxvii .** oc allæ hauæ the muxæn en kraaft. oc allæ æræ the hetæ oc thýrræ. The fýrkæ maghæ oc ræpæ ut ondt wæthær .i. maghæ luct. Ætær man fkræppæ kaal tha bi- indær thæt manz quith. Bakær man fýk mæth hænnæ oof la. tha flýr af hanum fkuuf oc klathæ. Sqwalpær man fkræpæ oos .i. fín mun. tha dughær thæt foz drýpæl oc foz tanwærk.

landhingi. þa far londen hannum friðloso.
 oc wapunatæ ofna bæ a landhingi. oc fœra
 ma londen ey friðloso þa hangum.
 140 **E**r him ey heima til kungs warðer
 þær fœdur fore þuðnak. þa witi þe
 men hans forfall ar warðuath ar ofna
 hans male. ar han innan lauz uslukar.
 þa skal letar han m; kum tungumtar hal
 an þa lukar. þa fœlta nætta midja wru
 oc bari fore han. brænder him ar bar. þa b;
 ander þ lo hims ar lac ar guum. dō: him lac
 sætti fœ: an wru ar lozet oc dylarua
 at iarn war fœst. þa dylar þe m; tyltar
 eke. sættar han arua sibau. at fælar þer
 ra war þuðer hans. þa far han ey iarn
 at arwum utau tyltar ek. ar him sætte u
 taulauz oc þo þ konungs rika sum eghno
 þa skal leggiaz fore hann halfs manake

Thagh man therng. þa skal man sik bloth lata.
 alla tima a arar. oc figha lakar at minn apls
 man; oc swa til august man; ar nythit at latas
 bloth. Thar ar for bochar af lak. at man skal ar
 born oc ar gamla lata athra bloth for the kranc
 lak. at thar skal ar watha kuma af. Thar skal
 man ar bloth lata. forthy. kumar thar nok wa
 tha til. tha ma hant fira kalla bot a than th hant
 bloth lot. Thar th bloth lat han skal skar eghan
 hana. at han slar ar minn sin for athra. oc ar skal
 han oc drukkan wara. Thar stath man latar lak
 bloth i han skal lyf wara. oc ar myrk. at han w
 lar ar i th skal fla. Thar th bloth lat han skal
 thar iarn hana th hant ar. oc skina ande. thunt
 oc ar thyt. oc ar land. at thar skal ar gora diup
 unda. oc thar skal mata lic wara. Thar thar
 bloth lat. han skal wita oc skalla athra. fra sinar
 oc wita hwat gangna than athra gor th han
 slar. Thar th bloth lat. han skal athra n gora syn
 lic m; thar. at han binda arman thre fingra
 all sinar ouan fra athra n m; hin nan
 draghal. th ar of stor. oc ar of sma. ar than
 th bloth skal latas skarp. tha skal arman binda
 lathic. ar hankot lagth. tha skal arman fastar
 bindas. Bloth lat skal m; sin hand gora athra
 at rifa. oc skal salla hann ent siwott tra minn
 hans hand. oc sithan skal han athra n fla. Athras
 unda. skal wara mata lic. ar of lital. at thar thun

XXI. Stockholms kongelige bibliotek. B 76. — 14. årh.s beg.

SKÅNSKE LOV (Hadorph'ske codex). *Pergament. 18,7 × 13,2 cm. 72 blade, af hvilke her bl. 40^v gengives. Røde overskrifter, røde eller blå initialer med henholdsvis grøn eller rød ornamentering. Beskrevet i Schlyters udgave af Skåne-lagen (Sv. gl. L. IX), som lægger dette håndskrift til grund. På den her meddelt side findes ingen overskrift og kun en enkelt rød, grönt ornamentet initial. Linjetallet er angivet ved punktering i ydre margen. Med en hånd fra 15. årh. er til l. 3 og i indre margen til l. 8 gjort to tilføjelser, som her er aftrykte med mindre skrift. Slutningsstavelsen i l. 11 fæc gentages i begyndelsen af l. 12. Håndskriftet har bevaret þ for th.*

Trykt hos Schlyter s. 130—32; sml. Thorsens udg. af Skånske lov s. 45—46

[wilt þiufær ey gen mæla ofna]

lanzþíngi. þa far bondæn hanum friþlôfo.
oc wapna tac ofna bac a lanzþíngi. oc fœræ
ma bonden ey friþlôfo fa hanom.

Er hín ey hemæ til þíngs warþær
stæfndær fœre þíufnaþ. þa witi þe
men hans fœrfall ær warthnath ær ofna
hans male. ær han innan lanz uffukær.

⁺
ær han fiukær
þa skal bi
þa halwan
manaþ.

þa skal betæ han mæþ þáim þingum.⁺ ær han
æn þa fiukær. þa fæftæ næftæ níthiæ iarn
oc bæri fœre han. bændær hín ær bar. þa bæ-
ændær j bo híns ær fac ær gíuín. dōz hín fæc-
fæctí fōz æn iærn ær bozet oc dylí aruæ
at iærn war fæft. þa dylíæ þe mæþ tyllær
eþe. fæctær han aruæ síþæn. at faþær þer-
ræ war þíufær hans. þa far han ey iærn
af arwm vtan tyllær eþ. ær hín fæcte u-
tanlanz oc þo j konungs ríkí sínu eghno
þa skal leggræs fœre hanum halfs manaþæ

[stæfnæ]

XXII. Stockholms kongelige bibliotek. K 48. — 14. årh.s beg.

HENRIK HARPESTRÆNGS DANSKE LÆGEBOG, indeholdende under et de to urtebøger i en fra Nij kgl. sml. 66, 8vo afvigende ordning og tekst. *Pergament. 19,2 × 15,2 cm. 47 blade, af hvilke her bl. 44^r gengives. Røde initialer, den her forekommende omgivet af en grå indfatning. Ifølge samtidig nummerering med romertal på læggenes sidste side består håndskriftet nu af læg XVI—XXI, med 27—29 (sædvanlig 28) linjer på siden. Forud for lægebogen har gået en legende-samling, hvoraf her slutningen er bevaret på bl. 1 og de to første linjer bl. 2^r; men desuden er i nyeste tid 2 blade fremdragne i Cambridge universitetsbibliotek i England, som øjensynlig viser sig at være skrevne med samme hånd og at have tilhørt samme håndskrift. De har været benyttede som bindfoder i et eksemplar af en i Venedig trykt bibel i 8vo, som af en latinsk påtegning fra 16. årh. viser sig at have tilhørt en friser (eller Fris?): sprogformen er jysk; legendesamlingen har rimeligvis svaret til den i Stockholm-håndskriftet K 4 forekommende. Sml. E. Magnussons fototypiske udg. af de to blade i Transactions of The Cambridge Philol. Society V, 3, London 1902. Ovenstående tidsangivelse stemmer med tidligere antagelser; rettere burde håndskriftet dog måske sættes til c. 1300; Cambridge-fragmentet henføres af dets udgiver til 13. årh. Håndskriftets bl. 2—3^r (mellem hvilke et*

blad er bortskåret) er i øvrigt udfyldt med en særlig hånd, som her har nedskrevet en syndsbekendelse. Linjetallet er angivet ved punktering i ydre margen. L. 21 er delt ved et oprindeligt hul i pergamentet. Sidste ord i l. 11 viser spor til rettelse.

Thæghær man thrængær. tha skal man sik bloth latæ.
allæ tímæ a aræt. oc siðhæ lækær at innæn aprils
manet. oc swa til auguſt manet ær nythet at latæs
bloth. Thæt ær for bothæt af lækær. at man ſcal ær
born oc ær gamlæ latæ athræ bloth for the kranc
læk. at thær ſcal ær wathæ kummæ af. Thræl ſkal
man ær bloth latæ. foðhy. kummær thræl nokær wa
thæ til. tha ma hanf hærræ kallæ bōtær a thæn thær hanum
bloth lot. Thæn thær bloth latær han ſcal ſkær oghæn
hauæ. at han ſlær ær innæn ſinær for athræ. oc ær ſcal
han oc drukkæn wæræ. Thæn ſtath man latær ſik
bloth i han ſcal lyf wæræ. oc ær myrk. at han wil
læs ær i thær ſkal fla. Thæn thær bloth latær han ſcal
thæt ærn hauæ thær liuſt ær. oc ſkínændæ. thunt
oc ær thycet. oc ær lanct. at thæt ſcal ær gōræ dīup
undæ. oc thæt ſcal matæhet wæræ. Thæn thær
bloth latær. han ſcal witæ oc ſkillæ athræ. fra ſinær
oc witæ hwat gangnæ thæn athræ gōr thær han
ſlær. Thæn thær bloth latær. han ſcal athræn gōræ ſyn
he met thæt. at han bindæ armæn thre fingræ
ællær ſiuræ ouæn fra athræn met līn næn
dæghæl. thær ær ær of ſtoz. oc ær of ſma. Ær thæn
thær bloth ſcal latæs ſkarp. tha ſcal armæn bindæ
lætlic. ær han kōt lagth. tha ſcal armæn faſtær
bīndæs. Bloth latær ſcal met ſin hændær gōræ athræn
at riſæ. oc ſcal ſæhæ hanum ent ſwolt træ innæn
hans hand. oc ſithæn ſkal han athræn fla. Athræns
undæ. ſcal wæræ matæhe. ær of litæl. at thæt thun
[næ bloth lopær ut.]

Quoniam & demonum instinctu & hominum consensu à phœni fonte sapientiæ miserabiliter decidimus. in hanc uento lacrimarum & mœre ualle
deiecti. inter ceteros humane nature defectus. passionis obliuioni incurrim. Nuprime itaq; & nouiter acta uix ad memoria reuocare ualemus.
ne dum longe præterita dudumq; remota memoriter tenerem. Veru omnipotens dei benignitas. que nobis utriusq; opus est. miscetiter consulat. tandem.
imptie nre benignæ & ammirabile remedium consulat. ut uideuer pactiones & beneficia. que a fidelibus in sca ecclesia ad remissionem peccatorum conceduntur.
litteris & memorie mandarem. qten ad pte fragili potest immemoria. uiuaciter conseruaret littera. sile herime itaq; consuetudinis usus apud nos inoleuit.
qui de illis. que scs ecclesie necessaria sunt. scriptis legitimos & idoneos testes adhibendos edocuit. qten si q; passionis atq; discordie tui aduersus iusticia aliquid
iniusticie machinari conabit. carta in meum p lata ex eor q; subscripta sunt testimonio. qe aduerso fuerit indubitanter conueniat. Notu itaq; sit
omib; fidelib; scs di ecclesie curam gerentib; tam futuris qm presentib; qd ego Ericus rex danor p salute anime mee & p regni tranquillitate clno monente
ac rogatu dni scs necnon fratru suor Georgij & Henning. monachi deo ac scs petro in cenobio nre uirtutis seruientib; totu uille prebominatæ ac omia totu
iura cu omi iusticia ac danor consuetudine concedo. Inominatim autem triu mansarum ac q; triginta totu iactura. quod ad regia dignitate pñet. cu debito
quod danico uocabulo dicitur omstunget chield. Expeditione. que ad homines eiusdem uille & ceteros colonos monachor pñet. statuo. ut me uel meo
ad saltuam uel alandiam. uel ad alias insulas circumiacentes deducendo. semel in anno si necesse fuerit. p unodie deseruiant. Si q; autem de hi
pprietatib; & donis. uel de aliis postea acquisitis aliquid iniuste auferre molitus fuerit. uel fratres uel ecclesiam eor. que hereditario iure sub mea tutela
est. regie uindictæ cum excommunicatione atq; perpetua maledictione. secundu canonica instituta subiaceat. fiat. fiat. a o.
Actum. & confirmatum apud eggstet. anno dni. m. c. xl. Indict. ii. xu. kl. aprilis. Presentib; illis testib; Petro. Georgio comite. atq;
Henningo. fratrib; Ingimaro vbbonis filio. Asceru capellano regi. & Reinbaldo. atq; Helia pposito. cum multis aliis. auctore dno
nro ihu xpo. cui est honor & gla. in scta. a o. & n.

Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 286, folio.
14. årh.s begyndelse.

JYSKE LOV. Pergament. 43,6 × 30 cm., tospaltet. Håndskriftet, som tæller 24 bl. (det ubeskrevne 1. bl. iberegnet), har røde overskrifter og lign., forskellig farvede initialer med flerfarvet ornamentering. På den her meddelt side (bl. 7^r, pagineret s. 11) er 1., 3., 5. initial blå med gul (3. inil. tillige rød) ornamentering, 2., 4., 6. initial rød med gul og blå ornamentering; røde er Liber II. i øvre margen, samt kolonnernes kapiteltal, af hvilke dog de for I. bog senere for de to sidste cifferes vedkommende er rettede med sort blæk. Ud for kap. LII findes i marginen initialen T antydet. Dette marginal-tegn, så vel som kapiteltallene for indre og ydre kolonne — henholdsvis LII, LIII og I, II, III, IV — er i nærværende aftryk udeladte. Med rødt er gennemstregel versaler og tilsvarende begyndelsesbogstaver, og disse sidste er i aftrykket gengivne som versaler, selv om de har minuskel-form. Lovbogen kan antages at have tilhørt Ribe domkapitel. I membranen forekommer her følgende rettelser og unøjagtigheder: 1. sp. i l. 5 har h i hua en overflødig tværstreg, i l. 19 står Mam for Man, i l. 28 synes bond rettet fra boml, i l. 33 står ardre for andre; 2. sp. i l. 4 har skriveren rettet i eghen, i l. 7 er ma glemt efter man, i l. 12 er ved linjens slutning en ud-radering, i l. 21 har bon et uregelmæssigt abbreviationstegn, i l. 23 er e i ligger rødt gennemstregt; i l. 24 står initialen H for K., i l. 26 står kununlf for kunungf, l. 38 har h i half rettet fra a.

I 2. sp. l. 25 findes et nedvisningstegn. Som forkortelse for eth har denne membran ligesom Flensborg-håndskriftet &. Øverst i ydre margen er med en hånd fra 15. årh. skrevet s(e)c(un)dus liber. Aftrykt hos K. Rosenvinge, Gl. danske Love III, 112–26.

[thet fame ær logh.]

Of garth delef up enf huf delef up. **vm**

Til huar by aa meth reet fyure. **wægh**
weghe at gange the ther af areld haue
til ganget. Oc them ma engí man spille eth
mene. Æn hua fum them spiller *eth* mener gíald
kunung thre mark. Oc gøze then wegh wal
føz. yuer huar by marc scule the eger men a
marke bo kunungz herftræte gøz. Æn er sua
mykel tozføz antígh móse eth ftoz aa. Tha
feal alt kirkifoken hialpe them til at gøze
bro af tharf. Æn er thet alt herríz wegh.
Tha feal alt herrít hialpe til at gøze bro. oc
at halde fithen. Engí man ma swozne we
ghe lykí eth mene. ther til kópíng eth til
thingí. Eth ftrande *eth* til fcogh er laugh. ath
elwegh feal were fyurtan alne breth en foz
la feal were femtan fauhme breth eller sua
breth fum alle egher wille at ozuef. **huræ**
Mam ma ei gøze **men sculæ mylnæ big** | **gíæ**.
mylne af ny. uten han aa dam oc
damfthat. Tho sua at thet fløther ei annenf
manz aker *eth* eng. Oc spíller ei met bakfloth
the gamle mylne ther areldz mylne er.
Worther mylne gøzth uten foz both oc alle
menz a kallend oc fer hín ther gøzthe lauh

Sannende men **vm fannænde men.**

scule were atte i huart herít tua i
huar fiarthing af een fellegh tho ei me
re en een. Huar there scule haue eghen
ithen fiarthing ther the er fannend men i.
at mínftæ fellægí brytí oc eí landbo. Engí
man them oc af take uten af the foz fuue
re there boof loot. Eth the take mere hefte
lægæ en the scule. Engí man ma oc haue
i eet hæræth bothæ leen oc fannend doom.

Sannend men **huarum fannænde mæn sculæ** | **fwæræ.**

scule fuuæræ um mandraap. Vm
af hog. Vm quínne teethe. Vm herwerkí.
vm marke fkíal. vm faar. Vm gufzhuus
eghen of thet er mere en markfíls ær
wærth. Oc vm brand. **huræ fannændæ men sculæ** | **fwæræ.**

Sannend men sculæ fueræ a landz
thing um mandraap. Vm quínne
teethe. Vm herwerkí. Vm afhog. Oc af man
worther fozth meth wald af fine wilí. A.
herrætz thing um gufz huuf dele with bon
de. Oc um faar. Vm marke fkíal. Ithet fa
am fíat ther dele 10zth ligger. **hwæ fannænde men**

Hunungf breffh. feal lyufæ **sculæ i takæf.**
fannend men .i. athet herrítz thing .ther

heft a. Tha a hín at witæ ther mylne gøth
floth oc floth stath. Dam oc damstath *eth damf*
bond met hans kynf eeth. Laugh heft er
thrinne flothmal uten keer. Kallef a fyrre.
en mylne er gøth oc fyræ en hin fer lauh
heft ather mylne gozthe. Scal til siune men
wife oc wite huat helder han fløther sit
egeth eth ardre menz. Foz thi at engi man
ma fløthe annenf manz iozth uten hanf
wilí. Oc eí graue. Oc eí huuf a sette. flic
same lozh er um fiske garth sum um
mylne. Man ma ei felle waten af sin a
relz ryn fra annenf manz mylne eth an
nenf manf fiske garth oc eí fra annenf menf iozth.

han skal weræ sannend man i. Oc kununfg
umboz man skal hanum eeth i. Suo skal
han fueræ ther han ethæf. Suo hialpe ha
num guth at han skal gøze ei foz fæ.
oc ei foz frender. æth foz noker wild.
Ant en thet sannet. I. hanf san nend eel
ær. oc thet rättæst. Æn wozther sannend
men i proueth at the take penning me
ræ en there rättæ heftæ legæ. Tha ha
ue the fyrst for gøth theræ boof loot.
oc sihen there sannend eeth. Theræ rætte
heftæ leghe. Ær alle attæ. en half ma
rk silff. Tho at en taker then half
mark silfs tha skal han tho skiftæ thet.

apponendum. Datum ostorp Anno domini. m. ccc. decimo. In
die be pise uirginis et martyris. De biring

Omnib; p'sens scriptum cernentib;. Esgerus di gra epc a
rusien salutem in domino sempitnam. Nouerint unuer
si qd in nra p'sencia constitutus Esgerus nicholai sacerdos rector
ecce hornslet omnia bona mobilia et immobilia que habuit in
biringmare communit cum fr'e suo haquino. communum mense
canonicorum arusen ecce nobis dilcorum. p'sente ipso capitulo
dedit. et in extremitate sinus nri scotauit iure ppetuo posside
da. promittens fide in manu nra p'stita corpali. omnia bona
mobilia et immobilia p'dco fr'i suo ibidem attinencia. antedce
mense canonicor liberare si possit. qd si non possit p'misit a
lia bona equiualeucia bonis in byring fr'is sui sup'dca dare &
scotare simili iure ^{p'petuo} possidenda. pro expensis quas de sepe dca me
sa pro se et uno famulo habere debet ad dies suos. et hoc omi
b; quorum int' est tenore p'sent' intimamus. In cuius rei testi
monium sigillum nrm p'sentib; est appensum. Datum ar' an
no dñi. m. ccc. decimo. kl. iiii. duodecimo. De aspx & vns

Omnib; p'sens scriptum cernentib;. Esgerus di gra
epc arusen salutem domino sempitnam. Noueritis qd
nos omnia bona et singula in aspx et ungstorpmark sita.
que dominus ipoitus eskillus bone memorie in hufgarthyr
quondam possedit cum suis p'tinencis fabrice ecce beati de
mentis in arus scotamus p' p'sentes iure ppetuo possidenda.

De aspx & ungstorp

Københavns universitetsbibliotek. Don. var. 53, fol. — Skr. c. 1315.

LIBER AARHUSIENSIS (Diplomatarium ecclesiae Aarhusiensis). *Pergament.* 29,8 × 21,2 cm. Dette af 103 blade bestående håndskrift består af en ældre og en yngre halvdel, af hvilke den sidste er skrevet med forskellige hænder i løbet af 15. årh., hvorimod bl. 6—8 og 10—56 (bortset fra enkelte senere tillæg) er skrevne af 2 samtidige hænder fra 14. årh.s begyndelse, således at 2. hånd dog først beg. bl. 50. De i denne del indførte aktstykker går til 1313, og ved denne tid må nedskrivningen være foregået. Den meddelt prøve udgør bl. 41, forsiden; her findes røde overskrifter og 2 initialer, af hvilke den første er grøn, den anden rød. I marginen findes overskrifterne anført med en samtidig kursivhånd (for 2. overskrifts vedkommende med sidste stedsnavn i formen vngflozþ). I l. 2 må for þíŕce læses þríŕce, i l. 14 er ved nedvisningstegn pladsen angivet for to over linjen skrevne ord, i l. 16 er lenone rettet til tenore, i l. 20 er in glemt (foran domino), i l. 22 har sidste ord fået en nyere blyants-gennemstregning; med blyant er ligeledes skrevet et i ydre margen anbragt NB med efterfølgende korsstegn. En foliering med romertal ses i øvre margen. Linjetallet er angivet ved punktering i ydre margen, således at to prikker svarer til hver linje.

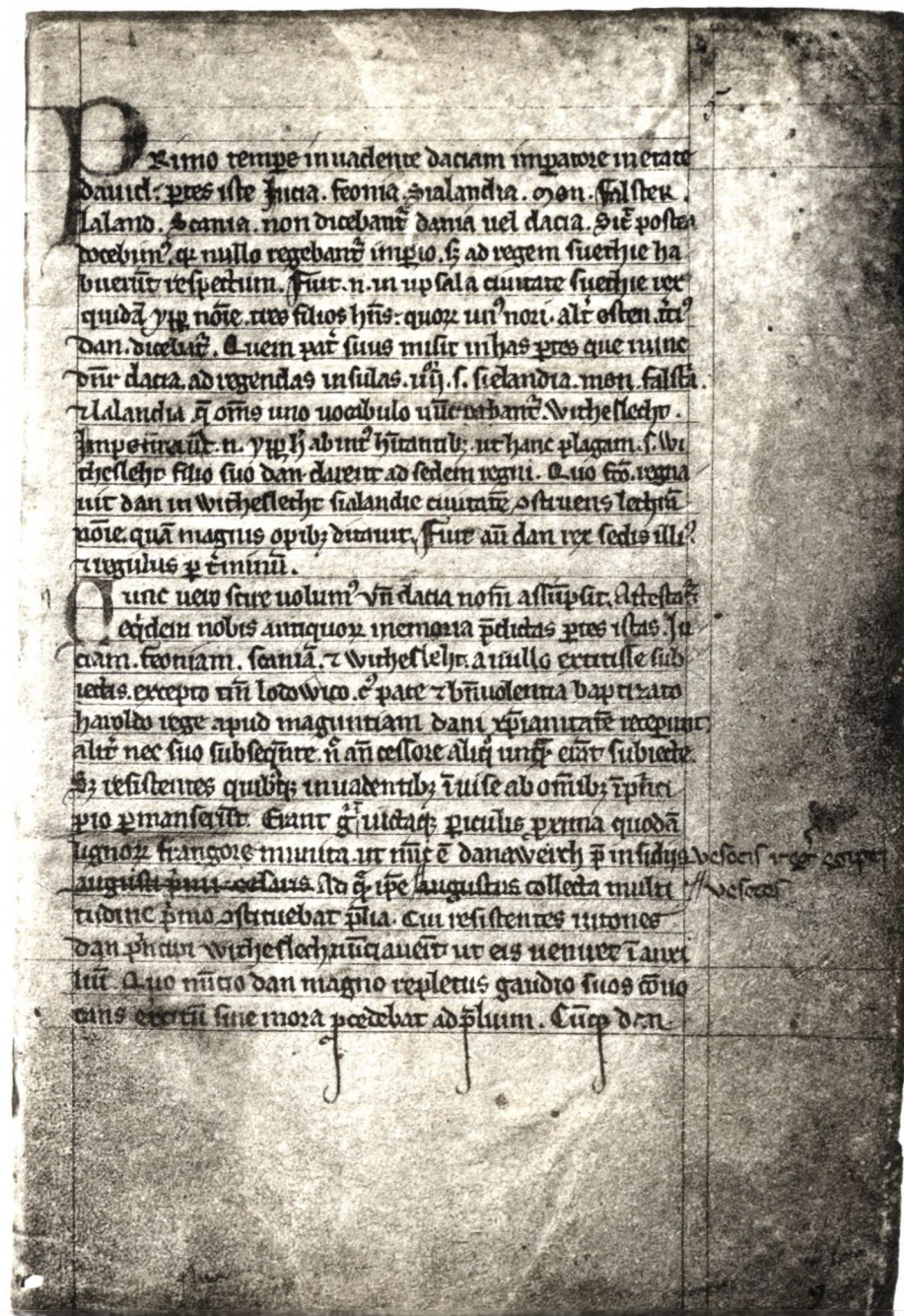
Aftrykt i *Scriptores rer. Dan.* VI, 414.

[figillum . . . duximus]

apponendum. Datum øflozþ Anno domini .M°. CCC°. decimo. In die beate þíŕce uirginis et martyris. **de þíring**

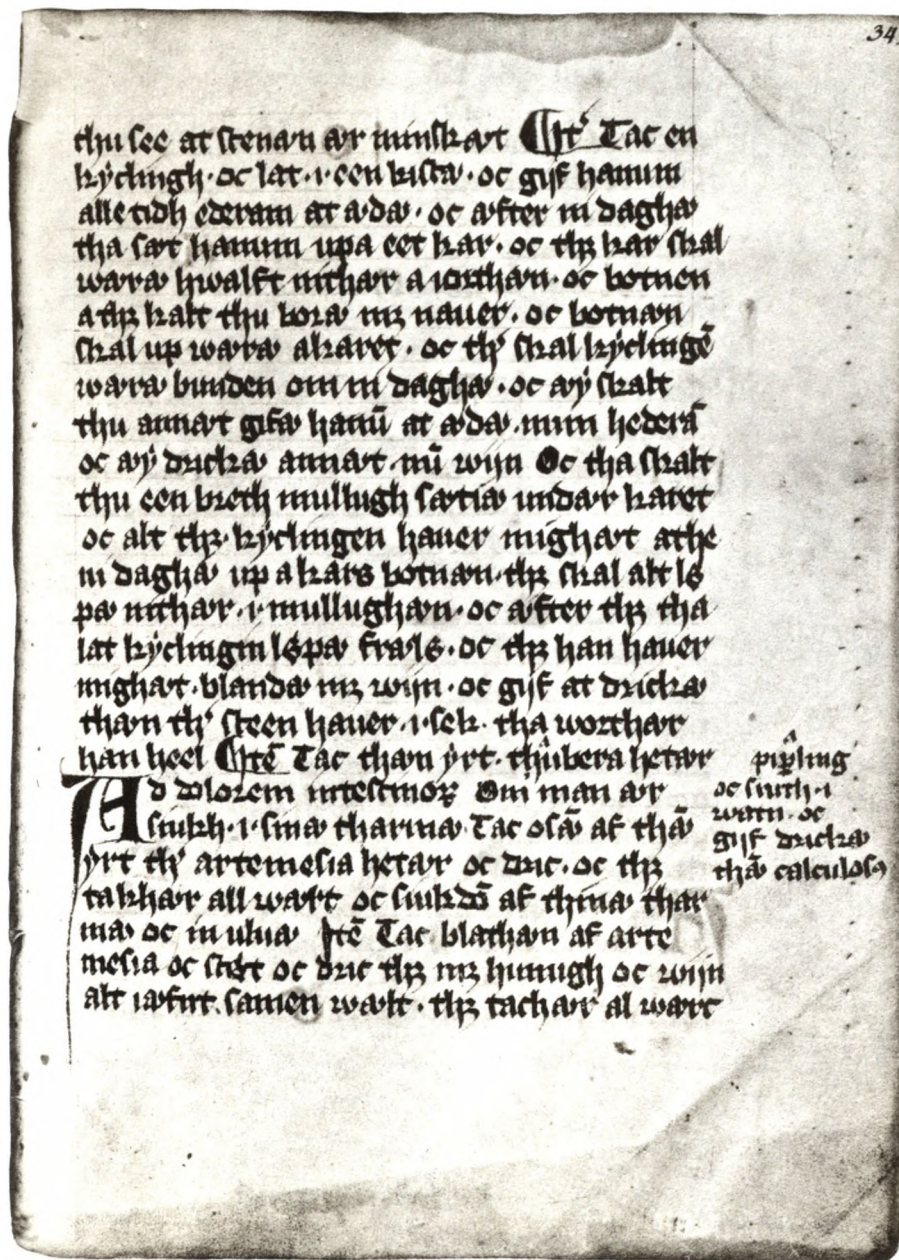
Omnibus prefens scriptum cernentibus. Esgerus dei gracia episcopus arufiensis salutem in domino sempiternam. Nouerint uniuersi quod in nostra prefencia constitutus Esgerus nicholai sacerdos rector ecclesie hoznstet omnia bona mobilia et immobilia que habuit in þíringmarc communiter cum fratre suo haquino. communi mente canonicozum arufiensis ecclesie nobis dilectozum. prefente ipso capitulo dedit. et in extremitate sinus nostri scotauit iure perpetuo possidenda. promittens fide in manu nostra prestita corporali. omnia bona mobilia et immobilia predicto fratri suo ibidem attinencia. antedicta mente canonicozum liberare si possit. quod si non possit promisit alia bona equialencia bonis in þýring fratris sui supradicti dare et scotare similiter iure perpetuo possidenda. pro expensis quas de sepedicta mensa pro se et uno famulo habere debet ad dies suos. et hoc omnibus quozum interest lenore presentium intimamus. In cuius rei testimonium figillum nostrum presentibus est appensum. Datum arus anno domini .M°. CCC°. decimo. kalendas iunij duodecimo. **de asþæ et vnf**

Omnibus prefens scriptum cernentibus. Esgerus dei gracia **tozp** episcopus arufiensis salutem domino sempiternam. Noueritis quod nos omnia bona et singula in asþæ et ungflozþmark sita. que dominus prepositus eðkillus bone memorie in líuðgarthæræth quondam possedit cum suis pertinencis fabrice ecclesie beati Clementis in arus scotamus per presentes iure perpetuo possidenda.

XXV. ANNALES LUNDENSES. 14. årh.s 1. halvdel.

Den Arnam. sml. AM. 843, 4to.

XXVI. DANSK LÆGEBOG. 14. årh.s 2. halvdel.

Den Arnam. sml. AM. 187, 8vo.

XXV. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 843, 4to.
14. årh.s 1. halvdel.

ANNALES LUNDENSES (Lunde årbogen). *Pergament. 17,7 × 12 cm. Håndskriftet er et fragment på 13 blade, hvoraf annalen udgør bl. 5—13; sml. Katalog over den AMske samling. Den her meddelte prøve er bl. 5, forsiden; 1ste initial er rød, 2den blå. Versalerne er gennemstrøgne med rød. I l. 9 synes et oprindeligt nuncupabantur forstyrret ved radering, og i l. 10 Impetrauit fejlskrevet og raderet; i l. 22 er in tilføjet over linjen med nedvisningstegn og et efter det følgende uicta skrevet que underprikket, i l. 23 står frangoze med underprikket n. Med en noget yngre hånd er ved overstregning og marginal-tilføjelse i l. 24 to gange kejsernavnet Augustus ombyttet med Vesoces. I l. 28 kræver meningen exercitus for exercitum, som det ligger nærmest at læse. I øvrigt findes i teksten forskellige fejl og misforståelser. I indre margen er ud for initialen N denne antydning med mindre skrift. Nederst i ydre margen ses en paginering fra c. 1700.*

Sml. Scriptores rer. Dan. I, s. 223—24 og Monumenta Germ. hist. (Scriptores XXIX, s. 192—93).

Primo tempore in uadente daciā imperatoze in elate
dauid ? partes iste Iucia. feonia. Sialandia. Møn. Falfster.
Laland. Scania. non dicebantur danía uel dacia. Sicut postea
docebimus. quia nullo regebantur imperio. sed ad regem suethie ha-
buerunt respectum. Fuit enim. in upsala ciuitate suethie rex
quidam ypper nomine. tres filios habens ? quorum unus nozi. alter østen. tertius
dan. dicebatur. Quem pater suus misit in has partes que nunc
dicuntur dacia. ad regendas insulas .III-oz. scilicet. sielandia. møn. falfstria.
et lalandia. que omnes uno uocabulo nuncupabantur(?). Witheflecht.
Impetrauit(?) enim. ypper hic ab intus habitantibus. ut hanc plagam .scilicet. Wi-
theflecht. filio suo dan. darent ad sedem regni. Quo facto. regna-
uit dan in Witheflecht sielandie ciuitatem construens lelhram
nomine. quam magnis opibus ditauit. Fuit autem dan rex sedis illius.
et regulus per terminum.

Nunc uero scire uolumus unde dacia nomen assumpsit. Attestatur.
equidem nobis antiquorum memoria predictas partes istas. Iu-
ciam. feoniam. scaniam. et witheflecht. a nullo extitisse sub-
iectas. excepto tantum lodowico. cuius pace et beneuolentia baptizato
haroldo rege apud maguntiam daní christianitatem receperunt.
aliter nec suo subsequente. nec ante cefsoze aliquo unquam erant subiecte.
Sed resistentes quibusque inuadentibus inuise ab omnibus inprinci-
pio permanferunt. Erant igitur in uicta periculis proxima quodam
lignorum fragoze munita. ut nunc est danawerch pre infidiis
augusti primi cesaris [uefocif regis egipti] Ad quem ipse augustus [uefocel] collecta multi-
tudine primo constituebat prelia. Cui resistentes iutones
dan principi witheflech nunciauerunt. ut eis ueniret in auxi-
lium. Quo nuncio dan magno repletus gaudio suos conuo-
cans exercitus sine mora procedebat ad prelium. Cumque dan [uenisset ad fragozem.]

XXVI. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 187, 8vo.
14. årh.s 2. halvdel.

DANSK LÆGEBOG. *Pergament. 16,6 × 12 cm. Det af 59 blade bestående håndskrift har rød ornamentering, dog i enkelte tilfælde også blå initialer; sml. Katalog over den AMske samling. Den her meddelte side, bl. 34, forsiden, har en rød initial, versalerne rødt gennemstrøgne,*

samt i 1. og 18. linje et rødt paragraf-tegn. Linjetallet er angivet ved punktering i ydre margen. I l. 6 mangler i kalt begyndelsesbogstavet f, i l. 18 er i tubera et h slettet ved underprikning, og ved et overskrevet a er henvist til et marginal-tillæg af skriveren.
Trykt i V. Sæby's udgave (Det AMske håndskrift nr. 187 i oktav), Kbh. 1886, s. 57—58.

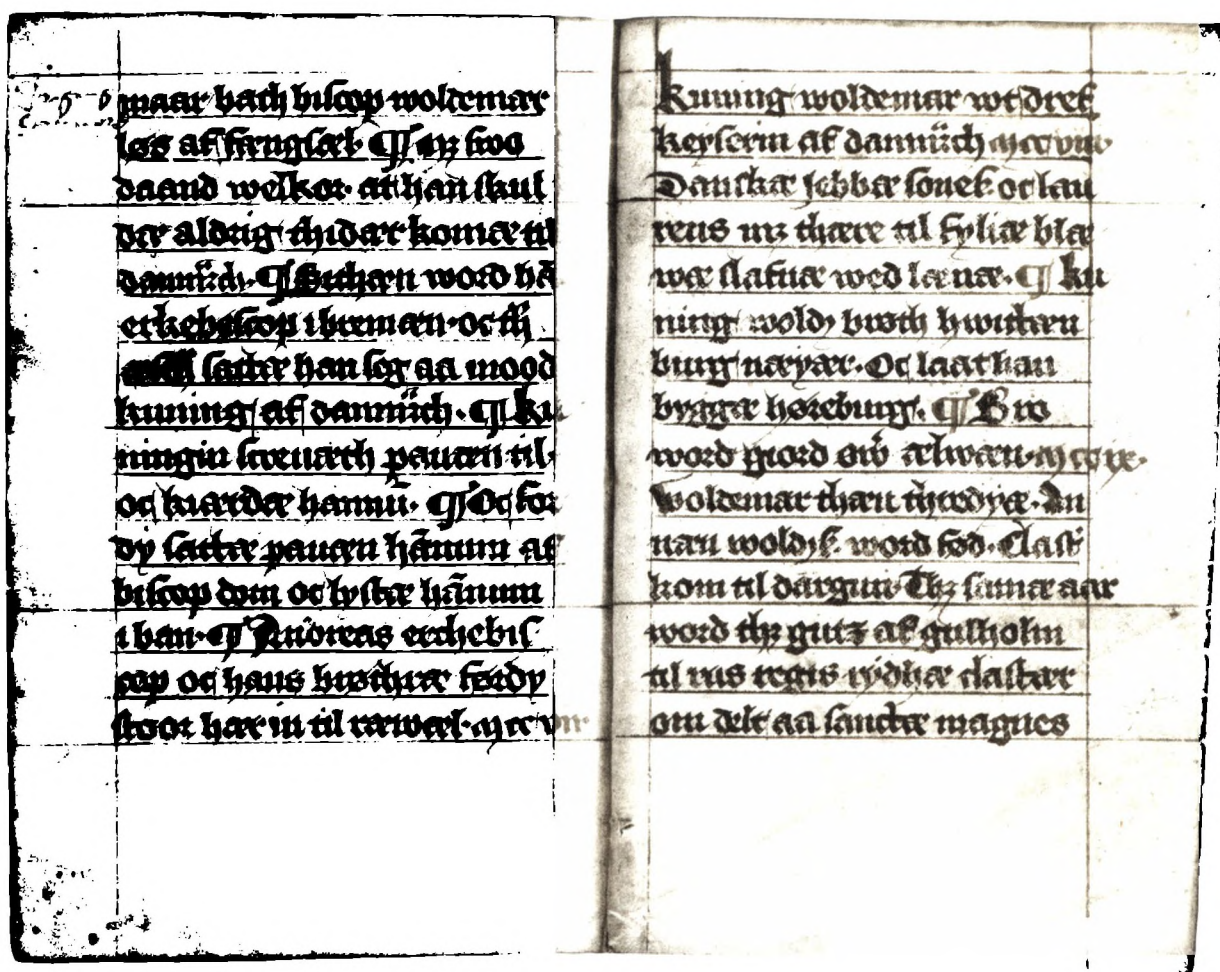
[oc tha mat]

thū see at stēnæn ær mīnskæt f Item Tac en
kyclīngh. oc lat .i. een kistæ. oc gylf hanum
alle tidh ederam at ædæ. oc æfter ní daghæ
tha sæt hanum upa eet kar. oc thæt kar fkal
wæræ hwalft nīthær a iorlhæn. oc botnen
a thæt kalt thu bozæ mæth nauer. oc botnæn
fkal up wæræ akaret. oc thær fkal kyclīngen
wæræ bunden om ní daghæ. oc æy fkal
thu annæt gifæ hanum at ædæ. num hederam
oc æy dūckæ annæt. num wījn Oc tha fkal
thu een bꝛeth mullugh sætīæ undær karet
oc alt thæt. kyclīngen hauer mīghæt athe
ní daghæ up a kars botnæn. thæt fkal alt lō
pæ nīthær .i. mullughæn. oc æfter thæt tha
lat kyclīngīn lōpæ fræls. oc thæt han hauer
mīghæt. blandæ mæth wījn. oc gylf at dūckæ
thæn thær fteēn hauer .i. sek. tha wozthær
han heel f Item Tac thæn yrt. ^atubera hetær
Ad doloꝝem īntelstīnoꝝum Om man ær
fukh .i. sīnæ tharmæ Tac ofæn af thæn
yrt thær artemesia hetær oc dūc. oc thæt
takhær all wære oc fūkdom af thīnæ thar
mæ oc īn uluæ Item Tac blathæn af arte
mesia oc stōt oc dūc thæt mæth hunugh oc wījn
alt æfint famen wælt. thæt tachær al wære [oc fot af thījn blæthæ]

^a
piperling
oc fūth. i
watn. oc
gylf dūckæ
thæn calculofus

A. xiii. kl. iulij. Anno dñi .m. cc. l. fab. D. Dno Joseph lothuph s. sacerdos & canonicus lundens. Qui contulit cap. lundens. eccle. ciuitatis suae in hysce hys in proclia vesterstathye. de qua dabat dimidia lagenia butiri. modo vero dat vna iuxta ten. m. canonicos. vicarios. & paup. ut habeat i antiquo datico die annuarius sui omni anno diuidat:

B. xii. kl. iulij. Eskillus pbr. huius loci canonicus a fab. ob felice sui memoriam curia in ciuitate lundens. domib. & utensilib. ornatu assignauit. Insup ead. quatuor m. argenti cu. quatuor aphel argenteis x m. argenti valentib. cum medietate mansionis. q. in flathoge habuit. q. p. xii. m. argenti fuerat appiata nro similis eccle. & ferebat. It. & kanut sacerdos & canonicus huius loci.

XXVII. LIBER DATICUS LUND. REC. C. 1268—14. årh.s 2. halvdel.

Det danske rigsarkiv (fh. Gl. kgl. sml. 845, folio).

XXVIII. RYD ÅRBOGEN. C. 1400.

Københavns univ. bibl. Don. var. 3, 8vo.

XXVII. Det danske Rigsarkiv (fh. Gl. kgl. sml. 845, folio). — C. 1268—14. årh.s 2. halvdel.

LIBER DATICUS LUNDENSIS RECENTIOR. *Pergament. Håndskriftet, som tæller 58 blade, indrelledes c. 1268, og fra den tid stammer de kalendariske, røde dagsangivelser med foranslående sorte søndagsbogstaver, samt en række notiser, som overførtes fra den ældre Liber daticus (se nr. III), således den nedre af de her gengivne, og en anden bog af lignende art — alt med en og samme hånd. En række senere indførelser, iblandt hvilke den øvre her meddelt notis for 1352, skyldes tiden 1344 og fg. år og synes alle skrevne med én hånd. Det velbevarede håndskrift er indbundet i et med spænde forsynet bind af ufarvet skind; bladenes størrelse er 32,3 × 22,5 cm. Den her gengivne prøve er øvre halvdel af bl. 27, forsiden, hvis nedre halvdel, på en enkelt linje nær, er ubeskrevet. I l. 1 står bothuph for bothulph, i l. 3 er over dímídia en streg udraderet.*

Sml. Weeke, Lunde domkapitels gavebøger s. XIII—XVIII, 157—158, 332.

A XIII. *kalendas* Iulii. Anno domini M°.ccc°.l°. secundo. Obut. Dominus Ioseph bothuph son. sacerdos et canonicus lundensis. Qui contulit capitulo lundensis ecclesie. curiam suam in kyæfæ lītam in parrochia vesterflathe. de qua dabatur dímídia lagena butíri. modo vero datur vna marca denariorum. inter canonicos. vicários. et pauperes. ut habetur in antiquo datico. die anníuerfarií sui omni anno díuídatur :

B XIII. *kalendas* Iulii. Obut Eskilluf presbiter huius loci canonicus qui fratribus ob felicem sui memoriam curiam in ciuitate lundensi domibus et utensilibus ornatam assignauit. Insuper etiam quatuor marcas argenti cum quatuor ciphis argenteis x. marcas argenti ualentibus cum medietate mansionis. quam in flathoge. habuit. que pro xii. marcas argenti fuerat apreciata nostre similiter ecclesie conferebat. Item Obut kanutus sacerdos et canonicus huius loci.

XXVIII. Københavns universitetsbibliotek. Don. var. 3, 8vo. — C. 1400.

RYD ÅRBOGEN. *Pergament. 12,8 × 16,7 cm. (dobbellblad). Håndskriftet, som i alt består af 233 blade, ender med årbogen, men indeholder desforuden Jyske lov og forskellige forordninger. På de to gengivne sider (bl. 211^v—12^r) er paragraftegn og årstal skrevne med rødt blæk, ligesom også versalerne er rødt gennemstrøgne. Linjetallet har været belegnet ved en punktering i ydre margen. I marginen læses øverst til venstre med en hånd fra c. 1500 Drogning daumord.*

Trykt i Nye Danske Magazin V, 3. s. 185.

[Oc draning dag]

maar bath bīscop woldemær
lōs af fængfæl. / met two
daand welkoz. at han skul
dæ aldrig thidær komæ til
danmarch. / Sithæn word han
erkebiscop i bremæn. oc ther
ælfther fattæ han seg aa mood
kuning af danmarch. / Ku-
ningin screuæth pauæn til.
oc kiærdæ hannum. / Oc for-
dý fattæ pauæn hannum af
bīscop dom oc lyftæ hannum
i ban. / Andreas erchebīf-
cop oc hans brøthræ fōrdý
floo2 hær in til ræwæl. MCCVII.

Kuning woldemar wtdref
keýferin af danmarch MCCVIII.
Danfkæ Iebhæ fonefön. oc lau
rens met thære til fylia blæ-
wæ slafnæ wed kænæ. / Ku-
ning woldemar brøth hwiltæn-
burg næyær. Oc laat han
byggæ hōzebūrg. / Bro
word gior2 øwer ælwæn. MCCIX.
Woldemar thæn thredýæ. An
næn woldemars fön. word fōd. Clæftær
kom til dargun. Thet samæ aar
word thet gutz af gulholm
til rus regis rýdhæ clæftær
om delt aa sanctæ magnes [dagh.]

Det store kgl. bibliotek. Gl. kgl. saml. 1325, 4to (11. årh.). — Notits dat. 1387.

DALBY KLOSTERS EVANGELIARIUM med annotata, Skåne. Håndskriftet tæller 283 blade. Om selve evangeliariet, som henføres til 11. årh. og hører til det store kgl. biblioteks illu- minerede håndskrifter, henvises til bibliotekets Aarsberetninger III, s. 38—39 (Kbh. 1874—89). Hånd- skriftet, som i sin nuværende tilstand ikke kan være indbundet tidligere end i 14. årh., er forsynet med et ejendommeligt METALBIND, hvoraf her gengives forsiden (21,5 × 14,8 cm.), som viser Kristus trædende på dragen, i hvis gab han støder sin korsprydede stav; på hver af hans sider står en kerub; nederst til højre ses hovedet af en person, som ser op imod ham. Hele fremstillingen er graveret i messing på forsølvet bund. Den beskadigede bagside fremstiller i forgyldt relief Kristus på korset. Bægge sider er omgivne af en ornamenteret rand med indlagt emaille og sammenholdes med to spænder. Ifølge velvillig meddelelse fra museumsassistent I. Hertzsprung tilhører bindets figur- fremstillinger 12. årh., ornament-rammen synes at være noget yngre (12. årh.s slutning) og sammen- sat af forskellige oprindelig ikke sammenhørende stykker.

Den her fremstillede tekstside, bl. 11 forsiden (21,8 × 14,7 cm.), viser øverst en prøve af EVAN- GELIARIET fra 11. årh., som giver slutningen af et på foregående side begyndt stykke med over- skrift TESTIMONIA QVE SVNT IN MATHEO; initialerne er i bægge rækker røde. Linjetallet er betegnet ved punktering i ydre margen. På den oprindelig ubeskrevne rest af siden findes en FORTEGNEELSE OVER KLOSTERETS PRIORS UDLÆG 1387. I 1ste linje er et fejlskrevet d udtrykket, i l. 9 står over quærizstatha en ubestemmelig krølle (n?), i 13. linje ses under estimaciones en udradering. I gang forekommer æ for y.

Sml. Scriptores VIII, s. 464—65 og Arkiv f. nord. filologi XII, 369.

Lapidem quem reprobauerunt	In pfalmo .CXVII.
Ego sum deus abraham	In exodo.
Diliget dominum deum	In exodo.
Diliget proximum	In exodo.
Dixit dominus domino meo	In pfalmo .CVIII.
Et acceperunt .xxx argenti	In hieremia propheta.
Ecce mitto angelum	In isaia propheta

Anno domini MCCCCLXXX septimo Erogata per dominum iohannem
winter priorem dalbyensem primo pro tectura ecclesie .videlicet. pro hulsteen
xxiiii-oz marce puri Item pro cera iiii-oz marce puri Item edifi-
cauit quandam curiam in malmyghe ad redditus omni anno
x solidorum grossorum Item emit quandam nauem que dicitur scutæ pro v-que
marcis puri pro ceteris instrumentis dicte nauis iiii-oz marce
puri Item pro clauis ferreis. et ferro ii marce puri Item carpenta-
riis et farratoribus x marce puri Item emit quandam
curiam sitam in quærizstatha væstra de nicholao nepir in qua
residet petrus iønsson pro vii marcis puri Item emit quandam curiam
in radhínghe de dicto nicholao que curia dicitur afkagaarthín
pro vi marcis puri Item emit vnum aalabaat quem habet fweno
biornsson in lidlaheem pro vii solidis grossorum Item edificauit lund-
dathorþ appofuít estimaciones xvi solidorum grossorum cum vii pund et xv
modus annone Item æsgifrutha i vaccam et i pund annone
Item østrabiældarp i marce puri estimaciones ad duas curias de-
folatas Item emit vnum frustum fløyghol nígrí coloris pro | iiii-oz marcis puri

fecerit hereditibus vel mris. et conglidis ut mris.
 ¶ Si autem contemni suū ipm inuicem stulti-
 nam suam et negligentiam. et languore ran-
 core existente contemni miferent. creat a con-
 serto omnium consilium in malo noie mthmgh
 et recedat. ¶ Siquis autem miferent nō
 conglidat ut aliquē potente et ppter insuffi-
 cientiam suā liberare se non valuerit frēs
 qui pntes extiterunt subuenient ei a uice
 paulo quomō potuerunt. Et si incanis aq
 fuerit acquiant ei lembū cum reuis. et
 haurile uas et ferrū cū quo ignis elidit et
 corum. ipse sibi demde preuideat sedm ipd
 noluit. Quod si equo indiguerit acquiant
 ei et contentent ei ad siluam et non in siluā
 et habet equū postea per diem et noctē
 gratis si diuicius indiguerit conductet si
 equus non reuenerit ipse eum soluat. si
 substantiam habet sin ante omēs conglide
 paui equi p soluat. Quod si huc modis ei
 subuenire non poterunt et quod si uirgo dicit

et si qd erat fuit p fira p. nō legone pcedit
 nō uenerit soluat fira dicit opus
 suo p se ut per suum hospite dabit frīb
 et lyb et tantū det frī depulso de loco
 de emēd
 et amq̄ emptā seruilia tēst reddet tā
 et bēns quā pēns et amq̄ prestāser ar
 ma pōtare i domo cōmuni et lyb dabit et β
 Siquis nō uenerit tempestiue ad festiā
 et lyb emēdabit et amq̄ pēpser cōq̄ri
 et frē suo pūp̄ cōq̄rebat coram senato
 re et frīb et lag seruile det frīb et tū testō
 et amq̄ frī suo leges pro pecūia in qua acti
 tenet ut pro quacūq̄ alia re firmāuit et
 de die qua leges debeat dare recognos-
 ces sibi fore obligatum pecuniā sibi
 et si qd erat fuit p fira p. nō legone pcedit
 nō uenerit soluat fira dicit opus

XXXI. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 275, 8vo.
14. årh.

SKRÅ FOR ERIKSGILDET I KALLEHAVE (vedtaget 1266). *Pergament. 16 × 10,2 cm. Det lille håndskrift, som består af 7 blade efterfulgte af en på papir skreven dansk oversættelse fra 16. årh.s slutning, er indsyet i et sort læderomslag, til hvilket gildets signet oprindelig har været fasthæftet. Sml. Katalog over den AMske samling og beskrivelsen i Danmarks Gilde- og Lavsskråer.*

Den her meddelte prøve gengiver bl. 1, bagsiden. I l. 2 og 6 findes periodebegyndelsen fremhævet ved paragraftegn, men i øvrigt findes ingen ornamentering. I l. 6 mangler congilda efter autem, l. 9 er uice fejlskrift for uite, l. 12 elidit for eliditur, l. 15 ei for eum. En over i oflere forekommende svag krølle er ikke gengivet.

Påtegningen i nedre margen er skreven med en hånd fra 16. årh.

Trykt hos C. Nyrop, Danmarks Gilde- og Lavsskråer I, Kbh. 1899—1900, s. 56 ff.

[Si autem ipsum coactus inter]

fecerit heredibus XL. marcas. et congildis IX marcas.

¶ Si autem confratrem suum propter nimiam stulticiam suam et negligenciam. et languore rancoze existente confratrem interfecerit. exeat a consorcio omnium confratrum cum malo nomine nithingh et recedat. ¶ Siquis autem interfecerit non congildam uel aliquem potentem et propter insufficienciam suam liberare se non valuerit fratres qui presentes extiterint subuenient ei a uice periculo quomodo potuerint. Et si uicinus aque fuerit acquirant ei lembum cum remis. et haurile uas et ferrum cum quo ignis elidit et securim. ipse sibi deinde preuideat secundum quod uoluit. Quod si equo indiguerit acquirant ei et comitentur ei ad filuam et non in filuam Et habeat equum postea per diem et noctem gratis si diucius indiguerit conducet. Si equus non reuenerit ipse eum soluat. si substanciam habeat sin autem omnes congilde precium equi persoluant. Quod si huius modis ei subuenire non poterint et quod si wlgo dicitur [talz]

Thette bōr alle brōdere oc sōfltere med
olderma(n)tz stadsfēl(t)nyng y vor herre
all hōwinge alle brōdere tiill vide
oc rett y vor herre iesu crīsto amen.

XXXII. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 29, 8vo.
Dat. 1404.

SKRÅ FOR GERTRUDSGILDET I HELLESTED. *Pergament. 15,3 × 12,3 cm. Denne del af håndskriftet består af 6 blade, uden særlig udsmykning, men med en samtidig datering på sidste blads bagside. Den her gengivne side, bl. 4, bagsiden, har med yngre hænder dels et tillæg i øvre margen (c. 1500), som vistnok ved et foran sat kors er henvist til l. 10, dels et tilsvarende i*

nedre margen (16. årh.). I ydre og indre margen findes 2 gange (l. 2 og 5) beløbet xx lyb. forklaret ved 15 ß, i ydre margen er med en hånd fra 16. årh. skrevet de emenda fere uiffæ, samt fra 17. årh. to til teksten henvisende ord (arma og steffne). I l. 12 er 1ste ord de slettet ved underprikning. Gildeskråens udgiver formoder, at den meddelte prøve viser to forskellige hænder; 2. hånd begynder da vistnok i l. 8. En oftere forekommende, svag opadgående forlængelse af ı er ikke gengivet, derimod trykkes ı, hvor en prik over bogstavet synes tilsigtet.

Trykt hos C. Nyrop, Danmarks Gilde- og Lavsskraaer I, Kbh. 1899—1900, s. 174—75.

Si quis citatus fuit per fratrem si non legaliter impeditus
non venerit soluat fratribus duas oras

[Si quis frater effugauerit fratrem suum de loco]

suo per se uel per suum hospitem dabit fratribus
xx lybicensis et tantum det fratri depulso de loco
Quicumque empla seruicia deest reddet tam
absens quam presens Quicumque presumpserit ar
ma portare in domo conuiuii xx lybecenses dabit
Si quis non uenerit tempestiue ad stesna
xx lybecenses emendabit Quicumque presumpserit conquiri
super fratre suo priusquam conquirebatur coram senato
re et fratribus ı lagenam seruicie det fratribus et tantum lesio
Quicumque fratri suo leges pro pecunia in qua sibi
tenetur uel pro quacumque alia re firmauerit et
die qua leges debeat dare recognos
cens sibi fore obligatum pecuniam sibi [exhibeat]

Si quis mala consuetudine iurauerit pro quolibet iura mento solidum exponet

XXXIII. Det danske rigsarkiv (fh. Kall's sml. 503, 4to). — Skr. 1388—89.

RIBE BISPEFOGEDS REGNSKAB. *Papir. 22,5 × 15,3 cm. Håndskriftet er et hæfte på i alt 10 blade, som indeholder den biskoppelige foged Kristiern Jakobssöns latinske regnskab for indlægter og udgifter af Brink hovedgård (Ballum herred) med underliggende gods og omfatter omtrent et år. Det er udateret, men tiden lader sig efter optegnelsernes indhold fastsætte. Sml. J. Kinch, Ribe Bys Hist., Ribe 1869, s. 604. Den meddelte prøve gengiver bl. 2, bagsiden. I 2. regnskabspost er efter allec over linjen skrevet pro, men dette senere udraderet.*

Erogacio pecunie quarti anni
a festo marie magdalene vsque pasca
Erogacio pecunie huius anni ✓ pro petro esbern sön pro tegulis ad oreum
libram. sterlingorum
Item pro lafta allec xxiiii-oz. marcas lubecenses
Item pro ii lagenis tho2fk .ii. libras lubecenses
Item pro lagena pifarum. libram. lubecensem
Item pro olio vi solidos sterlingorum
Item .ii. farratozibus .xiiii-oz. solidos sterlingorum ad eorum premium
Item iohanni tymmerman solidum grossorum pro labore suo
Item pistozi et promo libram sterlingorum ad eorum premium
Item nis claus sön famulo pistozis .vi. solidos sterlingorum
Item bo kyft .iiii-oz. solidos sterlingorum
Item michaeli iwerfön .iiii-oz. solidos sterlingorum cum vno par calciamentorum
Item cuidam ebbý .iiii-oz. solidos sterlingorum cum vno par calciamentorum
Item petro fteger .viii-to. solidos sterlingorum ad premium suum
Item ferigyus(!) .vi. solidos sterlingorum ad premium suum
Item molendinario solidum grossorum ad premium suum
Item oghýth myelke dey .v. solidos sterlingorum ad premium suum
Item hermet fyrefkyth .ii. solidos sterlingorum
Item afcer kymer .iiii-oz. solidos sterlingorum
Item trugillo kymer .ii. solidos sterlingorum
Item tribus excubatozibus .vi. solidos grossorum
Item hwiith matis solidum grossorum
Item pro .ii. lagenis trafni2ie .xiiii-oz. solidos sterlingorum.
Item pro corimbis .v. solidos sterlingorum
Item pro .iii. trymmelt corimbi .vi. marcas lubecenses
Item bo gunny(!) steen sön .v. marcas lubecenses
Item petro henrik sön .v. marcas lubecenses
Item ies nicleffön .v. marcas lubecenses
Item kyter .v. marcas lubecenses
Item wrydde .v. marcas lubecenses
Item nis renffön .iii. marcas lubecenses

XXXIV. Stockholms kongelige bibliotek. B 77. — 15. arh.s 1. halvdel.

DANSK KRØNIKE (Gesta Danorum på danske). *Pergament. 16,7 × 13,7 cm. Håndskriftet, der foruden denne krønike med rimkroniken som fortsættelse indeholder en forudgående Gårdsret og Skanske lov, samt nogle forordninger og kirkeloven, udgør i alt 110 blade. Det har røde eller grønne initialer, rødt gennemstrogne versaler.*

Den her meddeltte side, bl. 89^r, indeholder 2 marginaler fra 16. årh. Sanct[e] knud d[ræ]bis og prem[on]strat[en]ses. I teksten findes flere fejl: l. 1—2 æftæ—b2othær er en misforståelse af et udtryk for »Dernæst var Niklæs Eriks broder«, l. 11 fø2ftæ søn må omstilles som søn, fø2ftæ, l. 14 flæswík er en fejl for fotwík. Af initialerne er T (l. 2) grøn, nedre initial, nummertal og gennemstregninger røde; i l. 18 står et rødt, senere overstreget kors. Aftrykt hos M. Lorenzen, Gammeldanske kroniker 1. h. (Kbh. 1887), s. 46. Håndskriftet er beskrevet af Schlyter, Skånelagen s. XXXI—II.

[Erik egothe haflhæ thæ fonær.]

Hazald Erik emune Oc knut æflæ níclæs

Tha waz erik hans b2othær konung Mar-
garetæ het hans d2otníng I thæn tímæ waz
fwa mekæn røflek hos flæswík. at ængæn tho2-
thæ hærtughæ wazæ Tha køptæ thæt hælghæ knut
í ríngflathæ liggær fek til handæ oc gíozthæ thær
goth freth Oc foz thy at han waz goth oc th2í-
uæn. tha lot níclæs sín søn magnus d2æpæ knut
lønlíkæ enæ nat æftæ tolfæ dagh íulæ Oppa
attændæ dag æftær hans døth. tha fødæ hans
huffrughæ fø2ftæ søn waldemar Thær æftær
tokæ fkanunggæ. oc flælandzfazæ erik emune
hans b2othær til konung. oc striddæ wíthær níclæs
konung í flæswík. oc thær d2apæ the magnus níclæs
konungs søn. oc en bífcop af fweríkæ. oc en af
flæland. oc thæc af íutland. oc níclæs flythæ til
flæswík. oc thær d2ap en byman honum I níclæs
konungs tímæ burthæs p2emonstratenfes líf-
nath. thufændæ aaz oc hund2athæ. oc tíughæ aaz

Æftær níclæs tha .L.III-**us** æftæ guthz by2th
waz erik emune konung fol wældugh

E. m.

81

oc sithin alla the beste men i riket ware
bathe lerthe oc leka tha war thusande
wintir oc tw hundrath wintir oc fireh
tiogho wintir oc a fiorthe wintir sithin
war herra ihc xpc war fod oc thime low war
Hetta ar withurfar ret. thi knut
konung. waldemars son. oc abso
son arkebiscop skriwa swa som
war i gambla knuts dagha. Gambla
knut war konung i danmark oc an
gland oc norzhe oc samland ok hawthe
hurd mikla sankat af al land. thi han
war konung iu. oc gat han thom ey
haft samman satte oc i frith. Num ret
tm ware stark himum thi misgiorthe
withur annan. oc giorthe han for thy a
anglande oc n3 konum ope smelle af

efter hedz oc at hogge up i ide aff al magt
oc the somlare ve at forsuare hedz oc how
sidz. oc efofelle o3 myghe ting. oc the selfue
feller the efter vren mote. De ar jeg skal na
um anez. tha seer thu mane p storlig dyrlie
sine kledz. som halte fader bodde sine efter
komer at bare. ne uskyldige oc enfolget
tegn. At the ey minar sune at bare vertz
lows billet oc beld. an vertz folk. thu seer
thi ger ga kledz iuz dyrest kledde. oc
hawe runder so gar nedz iuz had axler
oc haw umbrig hundred foler. oc the sunce
at gope kledz post philosophi. oc ha sunce
at ga post kledz lighels vmpuz post tepel
De sechen anez hawe fingz hanst pa sine
hander oc trong sto oc nplet. oc thu seer
sune bare lipz foler iuz kledde sidz. vanstape
hfarz vertz sidz. oc enapet arm oc so wronge
religat armey kune ga i. oc the hawe fulten
rafuel hanghendes. oc siller emne. oc thesse
lighe so tegner lantet oc lophet. oc ville
thi iuz takked ginner. oc the mistelkes gudh
oc kureis plater. oc alle goweste folk may oc
gime. Hwat priuer thu. at the skulle thant
ke til quille thesse fulste ppheter sendes.
for there lorde. forst the seer thi ey kome
i sek. so som gannet ppheter gorde. vte iuz
flam oc mane hinder Gannelig tha skulle
the vordhe forsuade. oc thi skal seuer the
sedqued. Thi laggi giel theg sielpe
Thy at gwco lefnz forsuad. seuer jen.

59

XXXV-XXXVI

XXXV. Københavns universitetsbibliotek. Don. var. 136, 4to. — Dat. 1430.

VEDERLOVEN m. fl. lovstykker. *Pergament. 10,8 × 16 cm. Denne membran, som i alt indbefatter 158 blade, indeholder Skånske lov efterfulgt af en række forordninger og lign., af hvilke den her meddelt side (bl. 85, forsiden) giver slutningen af Erik glippings forordning for Skåne, Nyborg 1284, og begyndelsen af Vederloven. Håndskriftet, der helt igennem er skrevet med samme hånd, bærer bl. 149^v dateringen 1430; det er udstyret med røde eller grønne initialer, delvis ornamenterede med modsat farve — den på nærværende side forekommende rød med grøn ornamentering. Versalerne er fremhævede ved gul pålægning. I øvre margen findes skriverens foliering (ved hjælp af romertallene I—XX samt alfabetet). Linjetallet er betegnet ved punktering i ydre margen. I l. 5 er glemt slutningsordet gewín, i l. 8 lothe foran skríwa, i l. 10 er skrevet knunt for knut, i l. 12 ses under de tre sidste ord spor af radering.*

Vederloven (Vederlagsretten) er trykt i Scriptores rer. Dan. III, 159 ff., K. Rosenvinge, Gl. danske Love V, s. 2, Brandt, Gammeldansk Læsebog s. 36; sml. L. Wimmer, Oversigt over det kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger 1898.

[Grewe hinrik all likken]

oc fithín alla the besta men í ríkið ware
bathe lerthe oc leka Tha war thusande
wintír oc tw hundrathe wintír oc firefins
twgho wintír oc a fiærthe wintír fithín
war herra iesus christus war fød oc thenne low war

Thettæ ær withírlax ret. ther knut
konung. waldemars sön. oc abso-
lon ærkebiscop skríwa. Swa som
war i gambla knuts dagha. Gambla
knunt war konung i danmark oc æn-
gland oc nozge oc samland ok hawthe
hírdh míkla fankat af al land ther han
war konung íwír. oc gat han thöm ey
haft samman fatte oc i frith. Num ret-
tín ware stark hínun ther mífgróthe
withír annan. oc gróthe han fór thy a
ænglande oc með honum øpe sníelle af

[helande oc efkil oppæfson wethurloghín stark oc snín.]

XXXVI. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 783, 4to.
15. årh.s 2. halvdel.

SUSO, Gudelig visdoms bog. *Papir. 20,8 × 13,5 cm. Håndskriftet, som består af 361 blade, er skrevet med flere hænder og består af forskellige stykker af teologisk indhold; muligvis stammer det fra Grinderslev kloster i Jylland. Sml. Katalog over den AMske samling. Af udsmykning findes på den her meddelt side, bl. 59, forsiden, kun rød gennemstrygning af initialerne. Der findes her ud for l. 12 en marginal then, som skal tydeliggøre et ord i teksten, i l. 14 er nogle*

ord (en fejl oversættelse) udstregede, ligeledes i l. 2 to bogslaver; ved l. 19 er i indre margen det udeglemt neppelig tilskrevet med henvisningslegn. Papirets mørke tone beror til dels på, at skriften fra foregående side slår igennem. Trykt hos C. J. Brandt, Dansk Klosterlæsning I, Kbh. 1865, s. 88.

[oc feghe self]

eftez hedhez, oc at høghes vp j verden aff al magt
Oc the som lære at fozsma vertz hedhez oc how-
sidh. oc efterfölle ödmyghe thing. oc the selfwe
föllez thez eftez vten mote Oc at jeg skal tiæ
vm annez. tha seez thu manne so stozlig dyzke
sine kledhez. som hælle sædhez bødhe sine eftez
kommez at bære. til vfkyllehetz oc enfolhetz
tegn At the ey minnez synis at bære vertz
lows billet oc held, æn vertz folk. thu seez
then hez ga klædh met dyrest klædhe. oc
hawe rønkez som gar nedhez vm hans axlez
oc hawer vmkring hundert follez. oc then synes
at gonge klæd som philosophi, oc han synes
at ga, vmpryd som tempel
Oc seez, jen annen hawe finghez hanfk pa sine
hænder, oc trong fko oc nøbet. oc thu seez
somme bære løse folks ny klædhe sidh. vancapt
eftez vertz sidh, oc knappet ærm oc so tronge
at aumen kunne neppelig ga j, oc the hawe selfhen
tafwel hængghendes. oc silki linne. oc thesse
lighe som tegnez læthet oc løfhet. oc ville
thez met tækkes qumnez, oc the mistekkes gudh
oc kirkins prelatez. oc alle hōweske folk mæn oc
qumne. Hwat prøwez thu. at the skulle thænk
ke, til huilke thesse falske prophetez sændes.
foz there lærdom. fozst the see them ey komme
j sek. som gammel prophetez gørde. vten met
skam oc manne hindez Sannelig tha skulle
the vordhe fozsmade Oc them skal seyies thet
ordqwed. Thu læghu hiel theg selff
Thy at hwes lefnet fozsmas. seyiez jen.

[thet follez eftez at hans lærdom skal fozsmas]

Det store kgl. bibliotek. Thott's samling 8, folio. — 15. arh.s 2. halvdel.

GAMMELDANSK BIBELOVERSÆTTELSE. *Papir. 29 × 21 cm. Håndskriftet, der omfatter det gamle testaments 8 første bøger, men begynder defekt i 1ste Mosebog, tæller 319 blade i tospaltet format og er skrevet med tre forskellige hænder, af hvilke den 2den, som omfatter bl. 150—216, har skrevet den her meddelte prøve bl. 151". Initialer, kapitel-overskrifter og interpunktionsstreger er røde, versaler gennemstregede med rødt.*

Sml. C. Molbechs udg. (Den ældste danske Bibel-Oversættelse), Kbh. 1828, forfaten og aftrykket s. 420—21.

[Ok thw fkal't ey gora' ællæ' f'kikke].

thik beletæ hwilke som her
ræn thin gwith hadhær

Thet syttændhe capittel

Thw fkal't ikke offre
herraen thin gwith oxe
ællæ' foor j hwilkith som
fmittæ æ' ællæ' noghith
laffins ffozthy thet ær her-
ræn thin gwith fo'rbannilæ,
Thæn tiidh man ællæ' qwyn-
næ fkwæ wordhe pafwn-
næn hoos thik jnnæn een
thinæ po'tes hwilke som
herraen thin gwith fkal gif-
we thik, Hwilke som gøre
wnt j herraens thin gwdz
afyn ok the fkwæ øwær-
ga hans famfæt, Ok the fku-
læ ga ok thænæ andre gu-
dhe ællæ' afgwdhe ok fku-
læ tilbedhe thæm folen ok
manæn ok hymmelens riddæ-
fkap ællær hæ'fkap hwilke
som jæk jkke boodh, Ok thet wo-
dhæ' thik kwngio't ok thw
hørændhe ath fpør ællæ'
ath leedh grangifwelighe
ok thw pa fyynnær fannelikt
ath wære, Ok fo'rbannælfæ
æ' gio't j j'frael, Thw fkal't
wtleedhe man ok qwynne
hwilke som fwlkomedhe fyn-
delighefte thingh til thin
fladz po'te, Ok the fkwæ
nedhæ' kaffæs ællæ' nedhæ'
floos me't ftenæ, Hwilkin som
fkal j hælffloos han fkal fo'-
goos j tw ællæ' trees wit-
næbæreraes mwn, Ængin

fkal j hælffloos fo' een fig-
ghænde witnæsbyrdh a-
moth hannom witnebæreraes
hand fkal fo'rt j hælffa
hannom, Ok annæth folkins hand
fkal fiftæ fændæs ællæ' vt
rækkæs Ath thw fkal't bo't
hæntæ wnt af thit mid-
del, Om thw feer domæn
ware wonfkelighe ok twif-
weligh hoos thik mællæn
blodh ok blodh. fagh ok fagh
fpittal ok ey fpittal, Ok thw
feer domerens o'rd om-
fkiftæs jnnæn thinæ po'te
ftat wp ok wpfar til fla-
dhin hwilkin som herraen thin
gwith wthwæhæ', Ok thw
fkal't komme til leuiticis fle-
gtis preflere ok til do-
merene hwilke som fkwæ
wordhe j thæn tiidh, Ok thw
fkal fpøræ af thæm hwil-
ke som fkwæ kwngøræ
thik domæns fanhet, Ok thu
fkal't gøre hwath the fig-
ghe thik hwilke som fo'zfla-
de ftædhin hwilken som herraen
wtwæhæ' ok the kænne
thik æftæ' hans logh, Thw
fkal't æftæ' fylghe theræs
dom, Ok thw fkal't ey afbø-
yæ til høfræ fidhe ællæ' til
winftre, Wthæn hwilkin som
høwfæ'edis jkke wihænde
lydhe preftens bwdh hwil-
kin som thæn thid han thæ-
næ' herraen thin gwith, Thæn
man fkal doo af berad ællær

[f'kikkuth doom].

atq̃ en tra dubitans tentonem
 & quibusdā falsis dānis nō solū
 villonā p̃didit s̃ eā captū
 in casto holsatie breberch p̃t
 positi. Quo dñr ai ut vrom
 herardu comes holsatie int̃
 mit p̃cia ad magno evētu
 hñs p̃com plaq̃ vijay expedi
 torz bellatorz & int̃dēns to
 ta nobilitēz p̃cie exēparē
 & illaz t̃ran p̃is t̃rion assig
 nare p̃te aut evētu p̃ad ha
 bñt p̃cem aut duobz filiis
 suis etiā aliis loc p̃cie dimisit
 In aut ipemet kandrus mo
 raret̃ ece quidam militas
 p̃coms nicolaus ebbess hñs p̃com
 on vrom p̃cios p̃o die aplis
 noctūno tpe villam kandrus
 p̃ p̃ontē int̃nit tubicūq̃ dā
 comitis adies p̃ass̃ t̃ypas in
 adroq̃ p̃ontē in villa illud dā
 h̃dissie fregit ip̃m q̃ comitem
 int̃y ai aliquibz aliis audacter
 int̃fecit. In t̃y ibid evētu co
 mit̃ ece iñor militū armatorū
 q̃o f̃o dñi evādē velli p̃ ead
 p̃ontem insequi fuerūt p̃oi
 comitis cu ad p̃libz dēv illis
 q̃s adeo valde rēssit ut m̃
 facit ex eis duos p̃llepnes
 milites tū aliquibz aliis p̃ay
 tabulas p̃ontē p̃q se dissolues
 ad suis evasit nō amictos
 aliq̃ p̃r dñm p̃ictō aut comi
 te int̃fecit tota illa gūdis evē
 tiay ad dēcundia ad p̃pa rume
 aut stipēdis p̃miss̃ & h̃ic
 destituit ut nō & plūm ex eis
 occisi f̃uit p̃ latētes r̃p̃us
 danorū. Eod̃ ano p̃o die aq̃ay
 idem nicolaus ebbess int̃fec
 it milites t̃rionē t̃r̃ amp
 nem p̃licer̃ p̃m int̃ebant̃

castro edificare in malis danorum.
 Et et eod. ano d. d. idem nicolaus
 obsidet castro Scanderupbrigh
 aggr. e. tu magno exercitu ten-
 torum superuente in die auxilio
 magnam stragem in eis fecit
 actamen ipse cum aliquo militum
 bus danis ibid. occubuit. De Rege
 Eodem ano s. m. Walde maris rex da-
 norum b. l. Walde maris regis. J. H. C. X.
 Cristofori filii nati munda Waldemar
 p. m. m. p. m. a. Reiens de mare Christophorus
 chia duxit in uxorem. Goro-
 nem Walde mari ducis p. m. e.
 f. m. p. m. ad placitum. son
 gens elatus e. in Regem. a. d. a.
 m. ita festum nativitatis s. p. s.
 h. u. s. b. a. p. t. p. s. f. e. t. u. s. u. t. m.
 spalendia ne tra illam p. m. i.
 tus a. t. e. n. t. o. i. s. o. b. t. i. n. e. t. & q. u. i. s.
 eis maria. summam argenti
 p. t. a. s. t. r. i. s. i. b. i. d. s. i. t. e. x. p. o. n. e. t.
 n. l. o. i. s. t. n. p. e. f. r. a. u. d. u. l. t. e. r. e. z. e. o. r. p.
 & falsi. t. e. z. q. u. o. r. d. a. m. d. a. n. o. r. q. u. i.
 p. e. n. d. e. a. u. t. n. t. f. i. n. a. l. i. a. d. i. n. t. e. t. u. m.
 obtine valebat ita q. t. a. u. d. e. m.
 e. u. i. n. p. u. c. i. a. r. e. m. e. a. n. t. e. e. x. u. i. t. e.
 o. p. t. e. b. a. t. p. a. g. i. m. s. p. a. l. e. n. d. i. a. p. l. a.
 q. u. a. a. n. n. m. o. r. a. q. u. e. s. s. i. s. s. i. t. a. n. t.

[illegible]

JYSKE KRØNIKE (»Thomas Gheysmer«). *Pergament. 31 × 23,5 cm. 202 blade i tospaltet format. Håndskriftet, som har røde overskrifter og initialer samt rød gennemstregning af versaler, begynder med det bekendte udtog af Saxo, som fortsættes til 1341, og hvorefter her sidste side (bl. 54^v) meddeles; derefter følger forskellige historisk-teologiske eller rent teologiske afhandlinger, alle på latin. Sidste, i øvrigt ubeskrevet, side bærer den ligeledes her meddelt datering og efterskrift, som nævner skriverens navn og ligeledes navnet på istandbringeren af denne membran Th. Gheysmer, efter hvem krøniken, som tilhører det 14. årh., med urette har været benævnt. I øvre margen står folieringen .A. LVIII. I ydre margen læses som henvisning til tekstens rødt understregede Waldemarus med en hånd fra 16. årh. CX: Woldemar | Christophers | søn. Under efterskriften er med en hånd fra c. 1500 skrevet quem oportet deo servare vel (?) b VII; denne, som har rød indramning og understregning, begynder og ender med et rødt ornament, også henvisningsmærkerne i ydre margen og skille tegn er her røde; til den modsatte side ses et lille sort ornament. I håndskriftet er u undertiden fremhævet ved enkelt eller dobbelt akcent, hvad ikke her gengives. Af skrivefejl forekommer følgende: I 1ste sp. l. 5 bør årstallet være MCCCXL, i l. 36 står illa for ille; i 2. sp. l. 28 står syalendiam for syalendia; i efterskriftens l. 6 er i utilitatem en stavelse oversprunget. Amen ved hovedstykkets slutning er senere tilføjet.*

Trykt (dog ikke efter dette håndskrift) i Script. rer. Dan. II, 392—93, 400.

[Sed bellantibus]

contra eum circa wiburch teutonice
et quibusdam falsis danis non solum
victoriam perdidit sed etiam captus
in castro holfacie Syeberch fuit
positus. Anno domini .M. CCC XXXIII
Gerardus comes holfacie intra-
vit iuciam cum magno exercitu
habens secum Plusquam .XI. M. expedi-
torum bellatorum et intendens to-
tam nobilitatem iucie extirpare
et illam terram suis teutonicis affig-
nare, Partem autem exercitus secum ha-
buit partem autem duobus filiis
suis etiam aliis locis iucie dimisit,
Dum autem ipsemet randrus mo-
raretur ecce quidam militaris
jutenfis nomine nýcolaus ebbesson habens secum
tantum XLVII socios Primo die aprilis
nocturno tempore villam randrusensem
per pontem intrauit cubiculumque dicti
comitis adiens percussit tympanis in-
cendioque posito in villa illud va-
lidissime fregit ipsumque comitem
intus cum aliquibus aliis audacter
interfecit, Cum tamen ibidem exercitus co-
mitis esset IIII-oz millium armatorum,
Quo facto dum euadere vellet per eundem
pontem insequuti fuerunt socii
comitis eum cum pluribus vexillis
quos adeo valde repressit Ut inter-

castum edificare in malum danorum,
Sed et eodem anno dum idem nicolaus
obsideret castum scandorpbuigh
aggressus est cum magno exercitu teu-
tonicorum superuemente in die animarum
magnam stragem in eis fecit
attamen ipse cum aliquibus militari-
bus danis ibidem occubuit **De Rege**

Eodem anno .scilicet. M°. **Waldemaro des da|ghes**
CCC XL° Waldemarus regis
christoferi filius natus minimus
intrauit iuciam Veniens de Ma-
chia duxitque in uxorem soro-
rem waldemari ducis iucie,
Sicque transiens ad placitum wibur-
gense electus est in regem a da-
nis circa festum natiuitatis sancti jo-
hannis baptiste, Quo facto transiit in
syalendiam ut terram illam primi-
tus a teutonicis obtineret Et quamuis
eis maximam summam argenti
Pro castris ibidem sitis exponeret
nihilominus tamen propter fraudulenciam eorum
et falsitatem quorundam danorum qui
secum erant nihil finaliter ad intentum
obtineri valebat ita quod tandem
eum in iuciam remeare ex necessitate
oportebat Postquam in syalendiam plus
quam annum moram contraxisset, Amen

ficeret ex eis duos follempnes | mílites cum alíquibus aliís Sícque | tabulas pontis Post se díffol-
uens | cum suis euasit non amíttens | aliquem preter vnum, Dícto autem comi- | te interfecto totus
illa grandís excer- | citus cum verecundia ad propria reme | aút stípendiis promíssis et habitis |
destitutus nec non et plurímí ex eis | occisi fuerunt per latentes cursus | danorum. Eodem anno
secundo die may | jdem nicolaus ebbesson interfe- | cit multos teutonicos circa amp- | nem skieznæ
Qui nitebantur

Fínis et consummatio huius compendíi facta est
Anno domini m° cccc° xxxi Per reuerendum ac
beníuolum fratrem thomam gheýsmez oriundum
sundis conuentualem ottoniensem veridicum et laudabilem hominem in omnibus
factis suis Qui hoc ex vera caritate dei et ínspí-
ratione bone voluntatis. conscribi fecit. ad vtili(ta)tem
fratrum suorum fidelium. saltem illozum quozum deus
et sacra scriptura gloria est. Mediante scriptore
hinrico duuel ciui ottoniensi De quo opere bene-
dicetur deus glorificetur maria laudentur omnes
sancti per cuncta secula seculozum Amen.

Stockholms kongelige bibliotek. »Resor« (i udg. cit. K 31). — Dat. 1459 og 1534.

MANDEVILLES REJSE. *Papir. 19 × 28,7 cm. (dobbelblad). Håndskriftet tæller 93 tospaltede, sidevis paginerede blade. Hovedhåndskriftet, omfattende bl. 3—93, angives ved tekstens slutning som skrevet år 1459 af Franciskaneren frater OLAUS JACOBI efter bestilling af frater Johannes Michaelis, gardianus Nestvediensis. De 2 første blade, der må antages tilsatte fra et særskilt håndskrift, har en indledning, i følge hvilken denne oversættelse (hvad dog vistnok vil sige »denne afskrift«) er udført 1534 af klærken Peder Hare i Roskilde bispedømme. De to hænder er i forhold til aldersforskellen mærkværdig ensartede. Bl. 1—2 har åben plads for overskrifter og initialer — i det her meddelte stykke for C —, bl. 3—93 er disse tilføjede med rødt blæk, ligesom dette er anvendt til bogstav-gennemstrygning som betegnelse for versal.*

Den her meddelte dobbeltside gengiver håndskriftets s. 4—5, altså sidste side af hånden fra 1534 og første side af hånden fra 1459. S. 5 i nedre margen ses et a, som betegner 1ste blad i lægget (hvis første halvdel er mærket a—f). Angående teksten er at mærke: Sp. 1, l. 4 synes ethna rettet fra ethnæ, l. 15 antages efter mærke oversprunget huert aar, 3. sp. l. 3 står søæ for førdæ, l. 15 iustianus for iustinianus, l. 30 tez for hez, i 4. sp. l. 1 er nimos urigtigt for minos, i l. 2 flexom for flexon, l. 4 står a for op, l. 15 er fudæ fejlskrift for fundæ, l. 23 er udstreget et tez, l. 25 er be (som det synes) udstreget, l. 27 mangler tu foran thu.

Dette håndskrift er lagt til grund for M. Lorenzens udg. af Mandevilles rejse, Kbh. 1882 (sml. fortalen s. XLII ff.), og de her gengivne sider aftrykte s. 6—10.

[tha kommer han fram ath teffe esthe:scressne]

landh som ez tuffham campaniam
corficam fardiniam oc faa intel
ciciliam oc thez ez eth biez
ghe som kalleff ethna
och thet brennez altidh ok
aldræ flikcæff Och fooz
vdhen thet tha ez thez æn
fleræ stædhez som altidh giff
wæ eldh oc brennendes lwæ
aff them ok the kalleff
golchen oc ætæ hoos VII mý
læ langhe Oc aff then
samme eldh oc lwe hawer
thet folk som thez hoos booz
therzes meke om the skul
læ fonghe týkæ eller væ
dhe eller godh aazynghe
eller kullæ eller vezmæ
och the stædhez kalle the
ponnæ latýnæ caminos in-
fernales Oc ætæ thez nagræ
abellegardæ i cicilie som fyn
deff i æblæ oc grøn fructh
alth æteth om kringh bodhe
vynthez oc sommer Item naz han
faaz thædhen aff cicilia taa
søghet handh ikæ landh
føz hand kommer i naghæt

hannum giffuer vædereth. och thez
nesth tha kommer hand tel con
stantinopolim etc.

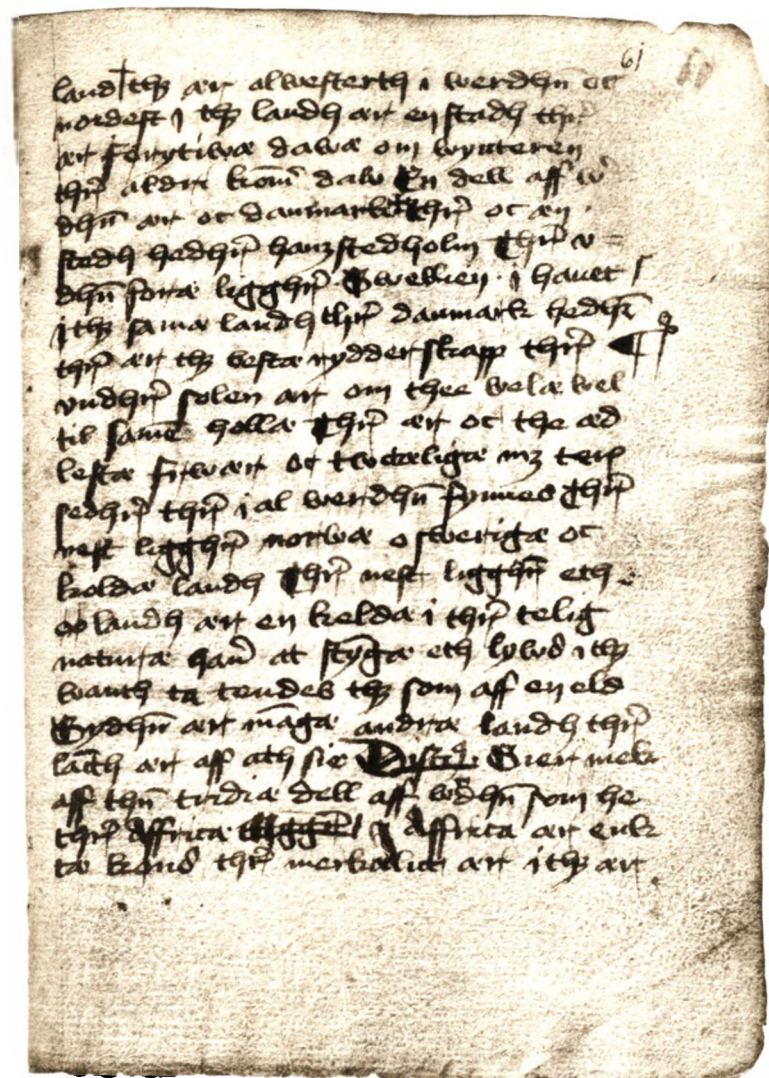
Onstantinopolis thet ez een
skion stadh mektik och
fasthet Oc thez ez megel koste
lik hellidom Ower alt tha ez
thez then øwerste deel aff thet
hellie korts som iesus wor pyntet
ponnæ ok thez ez ok hans kiortel
i constantinopolim oc thet røz ok
fwomp som hannum gaffs drik
kæ aff paa kostfeth oc eth aff
the søm som han wor fæstth paa
kostfeth meth och halffdelæn
aff the tozkrwnæ som iødez
næ fetthe ponne iesu christi
hoffweth Och then annen halff
deel handh ez i pazýff i ko
ninghens capellæ aff fran
ke ryghe Iek som w vezdik
ez haffuer offthe feth bodhæ
delæ j constantinopoli. ez ok
een kostelik kyke meth
bignýnghe och allæ stikkæ
øwer allæ the kykez i cristendom

haffen i grechen som kalleff me
rwth vellonie eller duras
eller naghez annen haffn vn
nez landheth tidh som gud

men æræ som wýdher ez i sancte
fophie hedhez oc verdicheth
Thez æræ allæ tessæ foræ
screffne hellidomme i thez ez ok

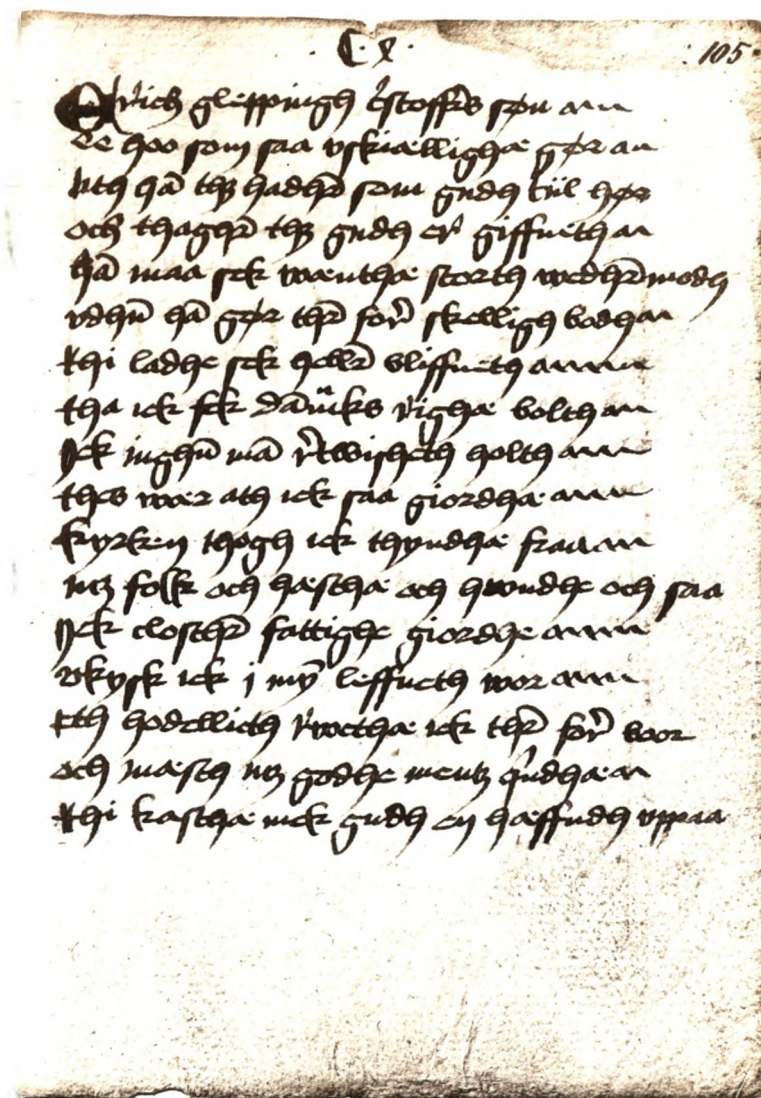
tez ez ok sancte anne legemmæ
som sancta helena drotning
hun foræ tiid fzan ierusalem
tez ez ok sancti luce ewange
liste legemmæ som fordis
tid af Butanea judee
tez ligger iohannes crisostomi
som tez vor beskopp meth
andræ fleræ vtalligæ hellý
mentz been. Item hazt vden
for kyken tez stor end
høffuez peleæ af malmer
sten oc tez ponnæ stor en
keyfææ oc fidez ponnæ fin
hesth oc hed iustianus
oc ez gwden af ez och
forgywlt han hadæ fordom
oppa fin hand en fkyfuæ
huyken som foræ mangæ
azdh ez vdh fallen aff
hans hond tel eth teghn
oc keyfææn af greken
hafuer meft mangæ ryghæ
oc land han vor tel foren
heræ ofuer tessæ esterscrefnæ
landh, Rom, grechen. asie.
surie. iudee. egypti. aza
bie oc persie men nw hafuer
han alz enestæ greken meth
tessæ land som tez estez nef
neff som ez calistum colcos

ozthygo tefbia nimos oc
flexom melo trakia oc ma
cedonia oc tettæ foræ scrof
næ belædæ hollez a fin
høgræ hand vtý øftez tel
eth tegn at han tuez te
hetningæ som øftez vdh be
fidennæ æræ ok criftnædæ
menz fiendæ æræ Item j ten
foræscresnæ sancte fophie kykæ
lodh end tiid en keyfææ
begrafuæ fin dødæ fennæ
som foræ mek thez vor faut
thez te gsofuæ hans graff
ta fudæ te ok kommæ tel
en annen graff tez som
eth legemmæ wdý laa ok
ponnæ teth legemmæ la end defk
af clazth gull oc tez vor
pannæ scrofueth gretzfkæ ebayce
ok latine iesus christus skal
fødes af ren iomfuæ ok iek
tior ponnæ hannum ok tez
meth stodh oppo huot tidh ten
dødæ vor tez nødhez lagt
ta regnædæ te fzan then
tidh oc fundæ at tet vor thu
fennæ azd for en vor heræ
lodh sek fød hæ af sancta maria.
ren iomfw oc then defkh
gømmes en i fornefnde kykæ

XLI. LUCIDARIUS. 15. årh.s 2. halvdel.

Den Arnam. sml. AM. 76, 8vo.

XLII. DEN DANSKE RIMKRØNIKE. 15. årh.s slutning.

Stockholms kongl. bibl. K 41.

XLI. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 76, 8vo.
15. årh.s 2. halvdel.

LUCIDARIUS. *Papir. 14,5 × 10,3 cm. Håndskriftet tæller 142 blade, hvoraf Lucidarius oplager bl. 32–91, resten tilhører andagtslitteraturen. Der anvendes røde initialer, hvoraf dog ingen forekommer i den her meddelt side (bl. 61^r), samt rødt gennemstrøgne versaler og betegnelser for magister og discipulus. Ud for l. 7 og 9 ses i ydre margen et mindre og et større sort henvisningstegn: et i l. 5 anbragt kors henviser til følgende tilføjelse med særlig hånd nederst bl. 60^v danmarch, fwerighe, oc norrich. I l. 5 mangler ær efter Ther, i l. 14 står o for oc.*

Trykt i Brandt's udg. s. 51–52.

^(kot) land thet ær alwetterth i werdhen oc | nørdest i thet landh ær en fladh ther ær
forytiwæ dawæ om wynteren | ther aldrí kommer daw En dell aff wer | dhen ær oc
danmark + Ther oc æn. | stedh hedher hanzstedholm Ther v- | dhen foræ ligghe.
Swellien. i hanel i thet samæ landh ther danmark hedhez | ther ær thet beflæ
rydderfkapp ther vndher solen ær om thee welæ wel | til sammen hollæ Ther ær
oc the æd leflæ frwær oc twetæligæ meth teræ | sedher ther i al werdhen fynnes
ther neft ligghe norwæ o fwerigæ oc | koldæ landh Ther neft ligghe eth | oo
landh ær en keldæ i ther telig naturæ hauer at ftyngæ eth lyws i thet | wanth ta
lendes thet som aff en eld | Sydhen ær mangæ andræ landh ther | laneth ær aff
ath fie. Discipulus. Sier mek | aff then tridiæ dell aff werdhen som he | ther Affrica.
Magister I Affrica ær enk | tæ køns ther merkæhet ær i thet ær ^(mangæ landh)

XLII. Stockholms kongelige bibliotek. K 41. — 15. årh.s slutning.

DEN DANSKE RIMKRØNIKE. *Papir. 14,5 × 10,6 cm. 111 blade. Begynder og ender de-
fekt. Håndskriftet har røde initialer og linjeudgangs-ornamenter, samt jævnlig rød gennem-
strygning af linjens begyndelsesbogstaver. Den her meddelt side gengiver bl. 105^r. Tallet i øvre
margen betegner — ved unøjagtig tælling — Erik glipping som den 104. konge; også disse tal er
røde. Håndskriftet udgives af Holger Nielsen for Universitets-jubilæets danske samfund, Kbh. 1895
jf., og den her gengivne side er der aftrykt s. 135–36.*

C. 4.

Erich gleppingh cristoffers son
ee hoo som faa vfkællighæ gør
ath han theth hadhez som gudh til hør
och thaghez theth gudh er giflueth
han maa sek wænthæ flørth wedhezmodh
vdhen han gør thez foræ skelligh bodh
thi ladhe sek hellez bliffueth
tha iek fek danmarks righæ bolth

jek inghen man rætwifheth holth
thes wæz ath iek faa giordhæ
kyrken thogh iek thyndhæ flaa
meth folk och hæfthæ och hwindhe och faa
jek clofthez fattighe giordhe
vkyfk iek i myn leffneth woz
eth hodellicth rwethæ iek ther foræ booz
och mæfth meth godhe mentz qvindhæ
thi kaffthæ mek gudh en hæffndh vppaa

the swarisa gam the pmsre blag
 och outoff siden off gam togh
 is chd noget att seye the fra
 ganz lewa ar cy for att gaa
 och cy gish wäl miz gam gangen
 for the mange saar the gam gälw fange
 kwas shal gay til radga tage
 the the mätte lwa til maga
 gay gif i sholwen the gay fang
 blasa och moss the tog gay
 jey liden sang gay the off giora
 pa sin shiols gay miz fagg fersga
 the giek the this ganz lewa laa
 och lalwa qmsa aa sin shiols the
 luffa qma siden pa sin the
 och fersa qmsa som gay fangs bap
 pwnsom gay qmsa fcliffw bag
 the til om siden wortu gay war
 jey mbrct gorsch for gam fogg
 gay war the bode trät och moss
 gay slo the pa the starka port
 och wilde nögga rigga borth
 the att the war langt aa natth the
 ganz sub war trät och fwnsacy. gaa
 the portener ham ganging the
 och fwersa glem the bode war
 lwa mag ins the bode jech eger

Com hegh the keninghe om bethe the och for ythe
mead withingwordh ferd hanghe theif madye nathid pad
thee myt opne bress Thom and his bleff fressh Redden
paa Colerop Henric heuss i loughyulle Torben he
doctman paa gresshe Com and aff swapn thet relat and off
radmand i helingthor dat fin audito Monastio the
the die thescusom dnd homo incarnat of euseb and of
quanto the Sup bame in molenthor

[illegible]

XLIII. Stockholms kongelige bibliotek. K 47. — 15. årh.s slutning.

IVAN LØVERIDDER. *Papir. 19,7 × 13 cm. Håndskriftet, som tæller 256 blade, indeholder foruden digtet om Ivan løveridder (hr. Ivan), hvoraf her som prøve bl. 90^v meddeles, de tilsvarende »Eufemia-viser« Hertug Frederik af Normandi og Flores og Blanzeflor, samt digtningene Dværgekongen Laurin, Partenopex og Den kyske dronning, alt i dansk tekst. Partenopex (jomfru Constancianobis) slutter med dateringen 1484, så at altså håndskriftet må være yngre end dette år. Håndskriftet er ukoloreret, som regel mangler initialer, men åben plads er udsat for disse. I l. 3 er initialen N udeladt; i l. 17 står bad for bar. Udgivet af J. C. Brandt, *Romantisk Digtning I*, s. 123—24 (Kbh. 1869). Sml. beskrivelsen i *Svenska Fornskrift-sällskapets samlingar II*, s. CXXII.*

thet fwardæ hanum then jomfrw klog
 och ozloff fiden aff hanum togh
 w eder noget ath feye ther fra
 hans løwæ æz ey foz ath gaa
 och ey gider wæl mædh hanum gangen
 foz the mange faaz ther hwn hawer fongen
 hward skal han til radhæ tage
 ther them mattæ wæræ til magæ
 han gik i fkowen ther han fand
 bladæ och moff thet tog han
 jen liden fæng han ther aff giozdæ
 pa fin fkiold han mædh sægh færdhæ
 hin gick tha thid hans løwæ laa
 och lawdæ hindæ aa fin fkiold tha
 løfftæ hinnæ fidæn pa fin hæst
 och færdæ hindæ som han kwndæ bæst
 ftwndwm han hindæ fielffwer bad
 ther til om fiden wortæ han waz
 jen mwret gozdh foz hanum ftodh
 han waz tha bodæ træt och modh
 han flo tha pa then ftærkæ port
 och wildæ nødigæ ridhæ bozth
 thý ath thet waz langt aa nathen tha
 hans øz waz træt och kundæ ey. gaa
 then portenez kam gangindis ther
 och fpozdæ hwem ther wdhæ waz
 lader mæg jnd thet bedher jech edher

XLIV. Københavns universitetsbibliotek. Don. var. 140, 4to. — Skr. c. 1497.

DIPLOMATARIUM ESROMENSE. *Pergament. 21,3 × 14,8 cm. 215 blade. Håndskriftet bærer en samtidig foliering med romertal, ifølge hvilken den her meddelte side er bl. 171, forsiden; denne bærer en rød initial (disse veksler af og til med grønne), rød overskrift og rødt gennemstrøgne versaler, de to her forekommende breve synes skrevne hvert med sin hånd. Codex*

må antages skrevet 1497 og de nærmest foregående år. Den er under titel Codex Esromensis udg. af dr. O. Nielsen, Kbh. 1880—81, hvor det her meddelt findes aftrykt s. 220—21.

*I l. 8 har Quinto i-prikken fejlagtig anbragt, i l. 14 er i udeladt foran Saa, i l. 17 er i Mær-
lefæ f rettet fra h.*

[Meth fleie godhe mæntz indceyle]

Som jægh thez kærlighe om bethz Ath the och for ythez
mere vitnesbyrdh skyld Hænghe theres indceyle næthen forz
thette myt opne bzeff Som ære hez Oleff stygssøn Ryddhez
paa Bollerop Henryck jænssøn i lyngbylillæ Torbezn hø
wetzman paa gwisse Som ære aff wapn Och Matus anderfføn
zadmandh i Helsinghøz Datum In antedicto Monasterio Esrom
Ipso die Ascensionis Domini Anno Incarnationis eiusdem mcdxc
Quinto. **Super bonis in mowenstorp**

Alle mæn thette bzeff see eller høre læfæ. Helsef iech
Anne Azwitzdotter her iachim gizes effthezlewerfke
Ewindeligh meth gudh. Gør iech witheligh meth
thette myth opne bzeff At iech haffwer gjort een wen-
light oc kærligh magefkipte meth welbyrdigh Man her
powil laxman Riddere myn kære modhezsøster søn. Saa
madhe at han schal haffwe aff megh all myn deel
oc rættighet som iech haffwez vdi een gaard liggendes
i monstorp i Mærlefæhareth i monstorps sogn. som ær xxvi
skepper korn oc i skilling grot thenne forscreffne deel oc rættigheth
schal bliffwæ weth forscreffne hez powil laxman oc hans azffwinge
til ewindeligh eye eye schullendes met alle syn rette tilli-
gelse Som ær meth aghez æng skow marrck fikewatn
waat oc tiwzth. enthet vden taghet meth hwat naffn
thet heltz ær ellez neffnes kan inden fyze markeskeld
eller vden. Oc kænnes ieg mech ellez mynnæ azff-
winghe engen ydhezmere deel eller rettikheth athaff-
we i then forscreffne gaardh effthez thenne dagh Mæn skal
bliffwe weth forscreffne powil laxman. oc hans azffwinge
i alle madhe som forscreffwet staer. Thii tiilbyndhez
iech megh oc mynne azffwinge her laxman oc hans [Azffwinghe]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

Get a pair of mult/mf or cey mark / 1 eub mark

Upp mihitt fæddrang vii alie eadmett alie for y pæsu

44 Paul's Judge Am 6

der pater Rott ~~am~~ 20. 11. 1808. n. p. 27. 11. 1808. n. 11. 11. 1808.

Her slag vorder pben mi 5/14/19 alv lary afte p 20de 5/14/19 med 1000

He q^uam f^uit v^o fⁱ mⁱ fⁱ xⁱ fⁱ nⁱ fⁱ mⁱ fⁱ vⁱ fⁱ xⁱ fⁱ mⁱ fⁱ oⁱ fⁱ

Der Wilson & Groggess & Co. mark zum 68

He says off of 14 for m of v b | my ab, carry abt 16/1 lb - waf

Hf m f fto f loeb mår finga or tqn som fadga 1 f fto or brod fto cet p fto for dā groff grofftop
 or ogh mofy 1 ceh fuaqgaiba or fto fto 1 qm fto fto cet p fto

170 fingsha tde i deya gorden v p sho

XLV. SKOVKLOSTERS REGNSKAB 1467.

XLVI. SKOVKLOSTERS ARKIVREGISTRANT 1528.

XLV. Herlufsholms stiftelses arkiv. — Dat. 1467.

SKOVKLOSTERS REGNSKABER for årene 1467—81 (hvoraf dog årene 1473 og 1476 mangler). Papir. Førte af abbeden Jakob. De udgør et til årene svarende antal løse læg i folio-format (c. 28 × 22 cm.), beskadigede af tid og fugtighed og til dels hensmulrende. Efter at først fæstefgifterne er opførte, følger i hvert års regnskab, under overskriften Swenæ løøn, optegnelse over hvad der er udgivet til klosterets tjenestefolk; af disse optegnelser for 1467 gengives her sidste sides nedre del i en størrelse af 14,3 × 22 cm.

Sml. Nye Danske Magazin V, 200—206.

Item francke i brygghezset *iiii skilling*, *xviii grot*, *x skilling*
Item hemming persen *iii skilling*, *x skilling*, *x skilling*
Item jes kok i par skoo, *iiii alne wadmell alnen x penningæ*, *iiii alne læret*
alnen i skilling, *i par sko for iii grot*
Item per saxen $\frac{1}{2}$ maek, *iii skilling* oc een maek, *i lubsk maek*
Item michell stwedreng *vii alne wadmell alnen for x penningæ*
Item paulus judhæ *iiii grot*
Item pellæ kok *xxii skilling*, *ii skilling* oc *ii penningæ* till *ii alnæ læret*,
Item olaus voghen swen *iiii grot*, *ii $\frac{1}{2}$ aln læret alnen x penningæ*, *i grot skraederløøn*
Item humlæmesteren *v skilling*, *iiii skilling*, *xi grot*, *ii skilling grot*, *vii grot*, *vi*
grot, *xii skilling*, *viii skilling*, *i skilling*,
Item vilhom i brygghezset $\frac{1}{2}$ lodic maek *xviii grot*
Item claus offessen i par sko for *iiii grot*, *v skilling*, *ii $\frac{1}{2}$ aln læret alnen i grot*,
i lubsk maek
Item *iiii par sko plow mæn fingæ*, oc then som saadhæ i par skoo, oc broder
fik eet par sko for han groff grøffther
oc ogh mōgh i een kaalhawæ, oc stegher drenghe*n* i herræ steghezfeth eet par sko
Item finghæthe i deyæ gorden *v par sko*

XLVI. Herlufsholms stiftelses arkiv. — Dat. 1528.

SKOVKLOSTERS ARKIVREGISTRANT. *Papir. 28 × 10 cm. 158 bl., deraf dog nogle ubeskrevne. Det her gengivne stykke optager 1ste sides bagside. Forsiden er af skriveren selv udfyldt med runeskrift, øverst ordet runer, dernæst to latinske sentenser, skrevne først med runer, derefter med latinske bogstaver, sluttelig runealfabetet med ovenover skrevne latinske bogstaver ordnet efter det latinske alfabet. Som forklaring til skriverens i det her meddelte stykke med runer givne navn har en noget yngre hånd i marginen skrevet dictum | Skiold; et skjold forestiller vel også afbildningen i nedre margen. Den nogle gange over u forekommende krølle gengives ikke.*

Trykt i Scriptorum rer. Dan. IV, 335—406.

Spectabilis pater. Dominus Erasmus
Daw Abbas monasterij Schouclofter
Sui officii haud immemor pasto-
ralis. Immo curam eius circumquaque
gerens. diligenter perpendebat. Quid uti-
litatis. Quidue necessitatis et commo-
ditatis Ingeit vigilans circumspectio rerum

Quantaque detrimenta ac Incommoda. de-
sidiosis Infaturata prestat Incuria
et negligentia diuturna. Propterea
solita prudentia ductus. Difficultatis
obstaculis volens obiter obuiare. faciliorem
Impiger modum et viam didicit Inue-
niendj. priuilegia monasterio suo Indulta
Atque litteras possessionum eius. Longa
et tediosa hactenus Inquisitione diu
requiritas Et nondum adhuc forsitan
Inuentas. Sed iam iam facillime inueniendas
et quasi nunc ad manum habitas
Si alias In hoc registum desuper contextum
Indicem et ostensorum earum prius
oculus Inijciatur Me Petrum Iacobj
dictum .HVIH. Clericum Roskildensis diocesis
Auctoritate apostolica Notarium. efflagita-
tione aggressus est. Supplicans. michi
commisit vt huiusmodj laborem assu-
merem Eiusmodj priuilegia Liber-
tatum et litteras emunitatum perspicerem
perlegerem necnon transcriberem. Cuius
Iuste supplicationis desiderio. et tantj
operis necessarii commodo non immerito
consensum prebui propensius Inclinator Presens
Registum Repertorium Directorum
Introductiuum ad veras litteras origina-
les. Pretermissa copia fandj, sub
breuiloquio transcurrens. sensum et
nucleum earum enucleauit. medullam ex-
traxj. et propria manu. Deo summo bo-
no. scribentis calamum dirigente. conscrip-
si. et In hoc compendiolum effectiue per-
stinxj Opusculum nimis perutile
presidentibus abbacie Et tale monu-
mentum. quale. ab eo tempore. quo mo-
nachis prestitit habitaculum Ista
solitudo nemorosa. huic editum equale
non extat Scriptum MDXXVIII
Christo deuotos michi charissimos vos
fratres, dominos meos venerandos In-
stanter obsecro In domino Quatenus post
obitum. nomen meum signetis In vestro mor-
tologio vt vestris piis precibus. deus sit michi
propitius Amen Dicat omnis populus.

XLVII. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 858, 4to.
Skr. c. 1534.

CHRONICON SKIBYENSE (Skiby krøniken). *Papir. 19,3 × 15,3 cm. 68 blade. Forfatteren er Paulus Eliæ (Poul Helgesøn), hvis originalhåndskrift her foreligger. Sml. Katalog over den AMske samling. Den meddelte prøve gengiver bl. 17, forsiden (s. 33). Over u står regelmæssig krølle. En i ydre margen tilføjet marginal med omtrent samtidig hånd tillægges i Scriptores r. D. Petrus Olai (sml. nr. XLVIII). Trykt i Scriptores rer. Dan. II, 565—66.*

[Nuptie . . inter Christiernum . . ac Ifabellam illustris-]

fimi regis hispaniarum (ut prefertur) filiam, que
tunc (tota estate magno desiderio expectata) nau-
gio recenter uenerat, magno nobilium comita-
tu uirorum ac mulierum. quibus nuptiis occidenta-
les omnes, sibi nouam quandam felicitatem, ac perpetuam
pacem pollicebantur. tametsi nunquam adeo uexa-
rentur. in Dania sub ullo rege, Mutatus est illis
portus commodissimus, aucta telonia, retente
naues falso belli pretextu, sed tamen in hoc, ut sese
magna pecuniarum ui redimerent, hanc itaque
sponsam et uxorem, specie pulcherrimam ac stem-
matis clarissimam. uiuente adhuc columba
quadam uetere concubina, non satis syncere di-
lexit, nec unquam coniugii fidem seruauit
Adiecit namque primis illis famosis adulteriis
multos incestus, Erat enim adeo libidini de-
ditus, ut cum Salomone, alioqui trecentis con-
cubinis nobili, collatus uix Salomon fuerit
femiuncia ad assem. ut eruditus ille Petrus
Suouenius de illo scribit in apologia pro
Friderico rege aduersus tyrannidem dicti
regis Christierni, Et tamen hoc libidinis malum
adeo graue ducebat in aliis, ut in noua lege
(quam edidit) decerneret morte expiandum,
Sic cecutire solent impii principes cum crude-litez [in parua]

fides his mi-
nime danda est,
quem admodum
nec multis alijs hic
de Christierno
rege scriptis.

XLVIII. Den Arnamagnæanske samling (Københavns universitetsbibliotek). AM. 107, 8vo.
16. årh.s 1. halvdel.

PETRI OLAI CHRONICA REGUM DANORUM. *Papir. 14,6 × 10,3 cm. Dette forfatterens original-håndskrift tæller 171 blade, alle med den samme fine og tætstående kursivskrift. Sml. Katalog over den AMske samling. Den her meddelte prøve gengiver bl. 88, forsiden. Skriveren har foruden rettelser selv mellem linjerne indført nogle årstal, som i nærværende aftryk er satte i skarpe klammer; i ydre og nedre margen har han tilføjet tre annalistiske notitser. Med yngre hånd er i marginen tilføjet årstallet 1432. I l. 8 er fejlagtig skrevet totam for tota, i l. 17 1424 for 1434; u er oftere fremhævet ved skråstreger eller krølle. Trykt i Scriptores rer. Dan. I, 141—42.*

[Sed lubicenses] dolum instruunt vt danis vicem rependant Naues reualiam petere
solitas perarmant impositis satellitibus. adiungunt alias celeres ad cursum
armatos stipendarios mercatoribus iungunt in naues onerarias. ceteras

solis armatis ad pugnam implent Procedunt in mare. sed broderus
prime maiores naues fuit preterlabi. postremas inuadere constituens
sed insiliunt armati latitantes et fit pugna grauissima sed broderus capitur [1432 vel circa]
cum multis alijs. et lubicam deducuntur flamma volat. captum cum commi-
litionibus militem. qui nuper tres e liuonia naues cepisset Totam obuiam
ciuitas effunditur. hostem captum videre percipiens. qui statim omnes vinculis
alligantur. sinunturque pro fortuna cuiusque ere suo se redimere sed miles
broderus diutius in vinculis manet eo quod nauticus vir esset. qui laxatus + 1433. erat hyems
quieturus non videretur Tentata est eo anno [1433] iterum concordia. missis intolerabilis
in daniam oratoribus ex sclauicis 4-or vrbibus. lubica. hamburgo. luneburgo
wismaria. in arcem zuineborgh. ad regem sed frustrati sunt oratores
quia faciem regis non viderunt. nec ille verba eorum dignatur audire
Sequenti anno vix ciuitates treugas impetrare potuerunt Anno
domini 1424 vel circa Conuentum lubice habuerunt mercatores de communione hanse
tractantes si aliquo modo pax posset fieri inter regem et duces flesuici
quibus ducibus 4-or ciuitates sclauice deesse nolebant sed quia duces duca-
tui renuntiare nolebant nichil actum est Eodem [1434] anno iterum missi sunt
proconsoles 4-or ciuitatum predictarum in arcem warthingborg ad + Eo anno quidam engelbertus
regem. qui secum honoris gracia ducebant duos pontifices werdensem de suetia opposuit se regi
et raceburgensem Rex autem iam aduocauerat ex amicis principibus sed 1436 occiditur
bauarie. pomeranie. stetinensem. magnopolensem. saxonie duces
ac de suis lundensem. roskildeensem. aboensem. ripensemque ponti-
fices Cumque diu multumque inuicem contulissent sermonem. nichil venit
in medium. in quo utrisque partibus complaceret Deinde anno domini
1435 iterum nauigabant ducum et memoratarum vrbium oratores in da-
niam in warthingborg. Vbi diu tractatum est sine fine. ducibus
(quibus 4-or ciuitates deesse nolebant) feudi successionem obtenden-
tibus omni legitimo iure comprobata Econtra rex cum proceribus regni
dicebant daniam non subesse romano imperio nec regnum hereditarium
et per consequens nec ius aut consuetudinem romani feudi agnoscere. et sic concessionem
ducatus gerardo factam non esse realem sed personalem. et pro hoc se
habere sententiam romani imperatoris Sed dum multi dies in eo trac-
tatu sine fructu consumerentur. proceres regni iamdudum bellozum
pertesi et nichilominus timentes ne ciuitates coniungerent se suecis
(qui iam contra regem se erexerant) et sic grauiiores incumberent regno.
ideo adeunt regem dicentes esse tempus de pace cogitandi aut. de [treugis]

Nicolaus 5. electus 1447. pridie nonas martij
 in numero pontificum ccxvii. sedit annis viii
 Obijt 1455. xxv. martij

Karen Brahes bibliotek (Odense adelige jomfrukloster). Nr. 324 (folio). — C. 1550.

KAREN BRAHES VISEBOG (Folkeviser-håndskrift). *Papir. 27,4 × 19,4 cm. Håndskriftet, som tæller 317 blade, hvoraf nogle ubeskrevne, indeholder — bortset fra et senere tillæg — 200 viser, alle skrevne med samme hånd. Nedskrivningen kan ikke være sket før 1548 og antages efter skriften at dømme heller ikke at være meget yngre. Den her meddelte prøve gengiver bl. 86, forsiden, som indeholder slutningen af Hertugens slegfred DgF. IV, nr. 207, og begyndelsen af den store Marsk Stigs vise DgF. III, nr. 145. I aftrykket gives u, y, ö med de nu sædvanlige typer. Sml. S. Grundtvig, Prøve paa . . . Danmarks gl. Folkeviser, 2. Oplag, 1847, s. 41—42.*

Tthet skieede Ind for Miedi Natt, denn herre hand war paa Baarenn
Lagtt,

Tthet skieed Ind for Op rand fuoll, thend Iunfru lagde fyn fuore Mall

Hun lagde fyn Maall thet war stuor nød, Vfkylldig faa mone denn
Lilye død

Herttugens Broder thaller till Suene thuø, y Lader en Ild paa
markenn Buo,

Hertugens Broder hand wor faa Braad, hand luod brende denn
fleffred den fame dag, Flerre vdi Lunden Ind Ieg Kand fige eder
Alle Aff

Finus

LX

Marfti Hand Vogner Om Midenatt, O(c)h

taller hand til finn Kerre, meg Haffuer drömit faa Vnderlig
gud rade huad thet skall seede, myn edelig Herre, hynd vnge her Marfti

Meg Drömtte Om myn stuore skib, wordt Worden til lidene Badtt
Och Alle thi Aarer for buore luo der war icke styre paa,

Meg töckte thet ieg och myne mend wor ridendis Offuer en bruo, myn
ganger hand fluo meg Vnder seg, hand löb til wilden stuood

Hör y thet myn edelig Herre y gyffuer thet Inthet y Geem, thet bliffuer
Bønder och buomend well førre eder skatten Hiem,

Ind kam Her Maarftis lidenn smaa dreng, Och stedis Hand for buord
Her kaamer kong erickis liden smaa dreng, riden vdi wor gard,

Op stuod, Vng her Marfty Hand Kled seg for fyn seg, faa gar
hand, y gaarden vd, Och talde med kongens Dreng,

Hör y thet vnge Her Marfty, Och huad ieg syger eder, y skall
ride till kongens gaard, och følge skall y meg

Hör thu thet du lidenn smaa dreng, Och Huad ieg figer deg
wedft thu nogett Aff kongens rad thu döl thet icke for meg

Ieg weed icke Aff kongens rad, förind y faar thet Att Hörre, for
vden y skall y lieding y Aar, Och kongens Baner At förre,

of garch delef up ent hus delef up .xv.

Weghe at gange the th̄ af areld hane
til ganger. oc them ma engi man spille eth
mene. En hua sum them spill̄ & men gald
kuning thre mark. oc gore then Wegh wal
for. yuer huar by marc saile the eḡ men a
marke bo kunigz h̄tare gor. An er sua
myhel tofor antigh mose eth stor aa. tha
scal alt kurlusken hialpe them til at gore
bro af tharf. An er thet alt h̄re Wegh.
tha scal alt h̄it hialpe til at gore bro. oc
at hald̄ sithen. Engi man ma sworne We
ghe lyka eth mene. th̄ til hoping eth til
thingi. eth strande & til scogh er lauh. ath
el Wegh scal were spurtan alne breth en for
ta scal were fentan fathme breth ell sua
breth sum alle eḡ wille at ouel. h̄are

Man ma ei gore men saila upstia big
mylue af up. uten han aa dam oc
damstbat. tho sua at thet floth̄ ei annent
manz aher & eng. oc spill̄ ei met bakstoch
the gamle mylue th̄ areldz mylue er.
Worth̄ mylue gorch uten for both oc alle
mentz a hallend oc for h̄in th̄ gorthe lauh
hest a. tha a h̄in at wita th̄ mylue gorch
stoch oc floth̄ stach. dam oc damstach & dāt
boud met hant h̄int eeth. laugh hest er
thrinne flothmal uten keer. hallet a fyre.
en mylue er gorch oc fyre en h̄in fer lauh
hest ath̄ mylue gorthe. scal til suue mē
wise oc wite huar held̄ han floth̄ sit
egeeth eth andre mentz. for thi at ēgi mā
ma flothe annent manz iorth uten hāt
wili. oc ei graue. oc ei h̄int a sette. sic
same logh er um fiske garch sum um
mylue. Man ma ei felle waten af sin a
relz ryu fra annent manz mylue eth an
nent manz fiske garch oc ei sua annent mē iorth.

E.

H.

gds liber

Sannend men um samend men.
saile were attē i huar hert tua i
huar fiarding. af een sellegli tho ei me
re en een. huar there saile hane eḡin
rhen fiarding. th̄ the er samend men i.
at minste sellegf bryd oc ei lābo. Engi
man them oc af take uten af the for suue
re there boof loot. eth the take were hest
lega en the saile. Engi man ma oc hane

Sannend men buard samend men.
saile suuax um mandraap. um h̄it sworne.
af hog. um quinne recthe. um h̄werku.
um marke skal. um saar. um gushung
eghen of thet er mere en mark silfs. er
werth. oc um brand. h̄are samend men saile

Sannend men saile suuax a landz
thing um mandraap. um quinne
recthe. um h̄werku. um afhog. oc af man
worth̄ forch medy wald af sine wili. a.
h̄are thing um gush h̄int dele with bo
de. oc um saar. um marke skal. thet sa
an stat th̄ dele iorth ligger. h̄are samend men

Sannend men. scal h̄use saile i takef.
samend. i. ather h̄re thing. thet
han scal weia samend man i. oc kunigz
umboz man scal h̄ant eeth i. suo scal
han suuax th̄ han ethaf. suo h̄alpe ha
um guch at han scal gore ei for fa.
oc ei for frender. eth for noker wald.
Ant en thet samel. i. h̄ant samend eeth
er. oc thet rectast. En worth̄ samend
men i. puech at the take penning me
re en there rectax hestē lega. Tha ha
ue the first for gorch theia boof loot.
oc sithen the samend eeth. Th̄are recte
hestē leghe. er alle attē. en half ma
rk silfs. tho at en taker then half
mark silfs tha scal han tho stufax thet.

ERIK LAMS GAVEBREV TIL NÆSTVED KLOSTER. *Pergament. 43,5 × 33,5 cm. Brevet, der er udstedt 21. marts, har været forsynet med kongens dobbeltsegl i rød silkesnor, af hvilket nu kun snoren er tilbage. Nederst til venstre findes på bagsiden tegnet en krone efterfulgt af et 1-tal, det registraturmærke, hvorunder brevet 1528 indførtes i klosterets under nr. XLVI behandlede arkivregistrant. Sml. Aarb. for nord. Oldk. 1882, s. 225—32, og 1890, s. 287—94. Under l. 7 ses en større rustplet, under l. 8 en lignende og omkring l. 14—15 flere mindre. I l. 12 er ordet unum senere opfrisket. Pergamentet har enkelte småhuller og er i folderne slidt. I diplomet betegnes et så vel ved en sammenslyngning af de to bogstaver som ved det konventionelle tegn for dette ord.*

Quoniam *et* demonis instinctu. *et* hominis consensu. a perhenni fonte sapientie miserabiliter decidimus. in hanc iccirco lacrimarum *et* miserie uallem | delecti. inter ceteros humane nature defectus. passionem obliuionis incurrimus. Nuperime itaque *et* nouiter acta uix ad memoriam reuocare ualemus. | ne dum longe preterita dudumque remota memoriter teneremus? Uerum omnipotentis dei benignitas. que nobis utcumque opus est. misericorditer consulit. tandem. | imperitie nostre benignum *et* ammirabile remedium contulit. ut uidelicet pactiones *et* beneficia. que a fidelibus in sancta ecclesia ad remissionem peccatorum conceduntur. | litteris *et* memorie mandaremus. quatenus quod perire fragili poterat immemoria. uiuaci conseruaretur littera. Pulcherrime itaque consuetudinis usus apud nos inoleuit. | qui de illis. que sancte ecclesie necessaria sunt. scriptis legitimis *et* idoneis testibus adhibendis edocuit. quatenus si quis perditionis atque discordie filius aduersus iusticiam aliquid | iniusticie machinari conabitur. carta inmedium pro lata ex eorum qui subscripti sunt testimonio. qui ex aduerso fuerit indubitanter conuincatur. Notum itaque sit | omnibus fidelibus sancte dei ecclesie curam gerentibus. tam futuris quam presentibus. quia ego Ericus rex danorum pro salute anime mee *et* pro regni tranquillitate domino monente | ac rogatu domini Petri. nec non fratrum suorum Georgii *et* Hemming. monachis deo ac sancto petro in cenobio nestweit seruientibus. forum uille prenominate ac omnia fori. | iura cum omni iusticia ac danorum consuetudine concedo. Nominatim autem trium marcarum ac quadraginta foriss facturam. quod ad regiam dignitatem pertinet. cum debito | quod danico uocabulo dicitur mith sumeres chield. Pro expeditione. que ad homines eiusdem uille *et* ceteros colonos monachorum pertinet. statuo. ut me uel meos | ad falstria uel lalandiam. uel ad alias insulas circumiacentes deducendo. semel in anno si necesse fuerit. per unum diem deferuant. Si quis autem de his | proprietatibus *et* donis. uel de aliis postea acquisitis aliquid iniuste auferre molitus fuerit. uel fratres uel ecclesiam eorum. que hereditario iure sub mea tutela | est. regie uindictę cum excommunicatione atque perpetua maledictione. secundum canonica instituta subiaceat. fiat. fiat. amen.

Actum. *et* confirmatum apud eggeslef. anno domini. m. c. xl. Indictione .iii. xii. kalendas. aprilis. Presentibus. istis testibus. Petro. Georgio comite. atque | Hemmingo. fratribus. Ingimaro vbbonis filio. Ascero capellano regis. *et* Reinbaldo. atque Helia preposito. cum multis aliis. auctore domino | nostro iesu christo. cui est honor *et* gloria. in secula. amen.

In homine scilicet et indidue crinitatis. tam presenti. quam future in xpo rege-
 nerande possetur. Ego Absalon. non humanis meritis. sed diuina in me
 ordinante gratia. roskildensi sedis ecclesie addictus episcopus. notificare dignum
 dixi. et fidelium memorie commendare. quod claustrum sancte marie in ciui-
 tate roskildense nouella fundatione irrigatum. et pio iuuantium labore
 constructum. subscripta dote dotaui. spem in resurrectione beatorum me
 recepturum pro paruis. magna. pro ceteris. celestia. pro temporalibus sempiterna.
 Videlicet uniuersam decimationem nostram in ciuitate roskildense perpetuis
 temporibus colligendam. et mansionem nostram in hofsum cum omnibus adia-
 centibus. et adhuc adiuvante domino inibi conquiendis personis. superius nomina-
 to loco. et testimonialibus locum colentibus. ecclesiis. et uulgaris consuetudine
 super altare scottauimus. multis fidelibus astantibus. clericis et laicis. et rem legaliter
 gestam intuentibus. intuentibus quoque quidam uiuunt testimoniantibus. Hec igitur
 igitur ecclesiastica. secularis uel persona. moderna. siue futura. dubia pro certis re-
 cipiat. et de canonica collatione credula non permaneat. presenti pagina ista
 imaginis nostre impressione munimur. et confirmamur. et successorum nostrorum episcoporum.
 omniumque fidelium oculis et credulitati perpetuo inspicienda reliqui-
 mus.

Ego Symon Abbas sorau. Ego Isaac pp. Ego frater de hospitalibus hirtim subscripser.
 Ego Walterus huius episcopi capellanus. Clerici multi. et laici fideles astantes. hec uidentes. licet ma-
 nibus non subscribamus. corde et deuotione actionem sacre donationis approbamus. et
 collaudamus.

BISKOP ABSALONS GAVEBREV TIL ST. MARIE KLOSTER I ROSKILDE. *Pergament.* 25,1 × 15,4 cm. På bladets fod ses et for seglremmen bestemt indsnit. Diplomet er udateret. I »Zeitschrift der Gesellschaft für Schlesw.-Holst.-Lauenb. Geschichte« VII, 291 har professor Buchwald udtalt tvivl om brevets ægthed og tilbøjelighed til at betragte det som en forfalskning fra 13. årh.s midte. Ved overgangen l. 4—5 er vi i ciuitate gentaget. I l. 13 ses et større og et mindre hul, og underskriftens 1ste linje er slidt.

Trykt (efter vidisse) i Thorkelins Dipl. AM. I, 257.

IN nomine sancte et indiuidue trinitatis. tam presentis. quam future in christo regerande posteritati. Ego absalon. non humanis meritis. sed diuina in me ordinante gracia. roskildenſi ſedi et ecclesie addictus episcopus. notificare dignum duxi. et fidelium memorie commendare. quod clauſtrum ſancte marie in ciuitate roſchildenſe nouella fundatione irrigatum. et pio iuuantium labore conſtructum. ſubſcripta dote dotauerim? ſperans in reſurrectione beatorum me recepturum pro paruiſ magna. pro terrenis celeſtia. pro temporalibus ſempiterna. Videlicet uniuerſam decimationem noſtram in ciuitate roſchildenſe perpetuis temporibus colligendam. et manſionem noſtram in hofwúm cum omnibus adiacentibus. et adhuc adiuuante domino inibi conquiſendis per noſ. ſuperius nominato loco. et ſanctiſmonialibus locum colentibus. tradidi. et uulgarí conſuetudine ſuper altare ſcottaui. multis fidelibus aſtantibus. clericis et laicis. et rem legaliter geſtam intuentibus. intuitam quoque quamdiu uiuunt teſtificantibus. Ne qua igitur eccleſiaſtica. ſecularis ue perſona. moderna. ſiue futura. dubia pro certis recipiat. et de canonica collatione credula non permaneat. preſenti paginam iſtam imaginis noſtre inpreſſione munimus. et confirmamus. et ſucceſſorum noſtroꝝ episcopozum. omnium que chriſti fidelium oculis et credulitati perpetuo inſpiciendam relinquitur.

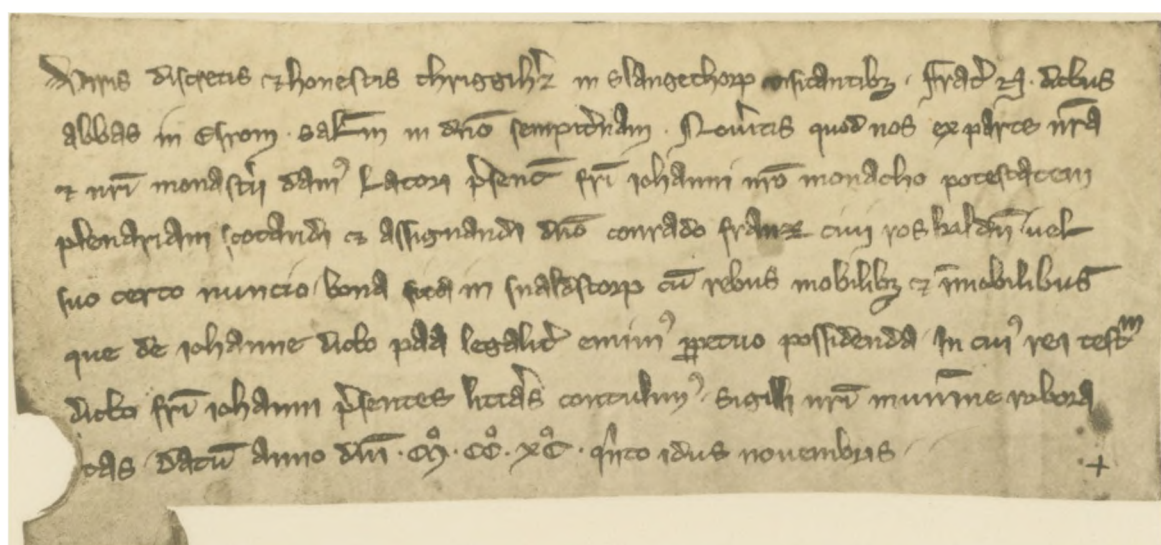
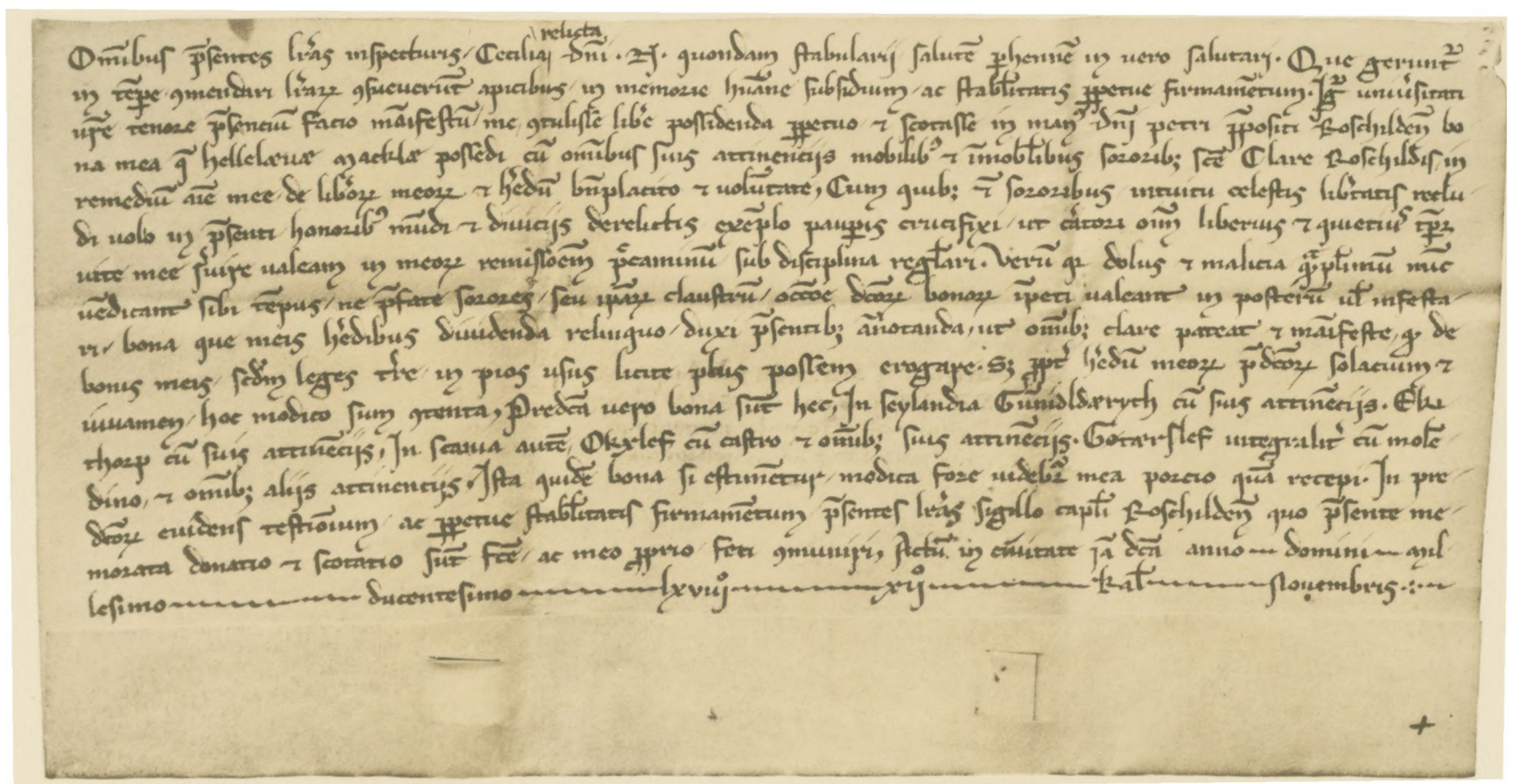
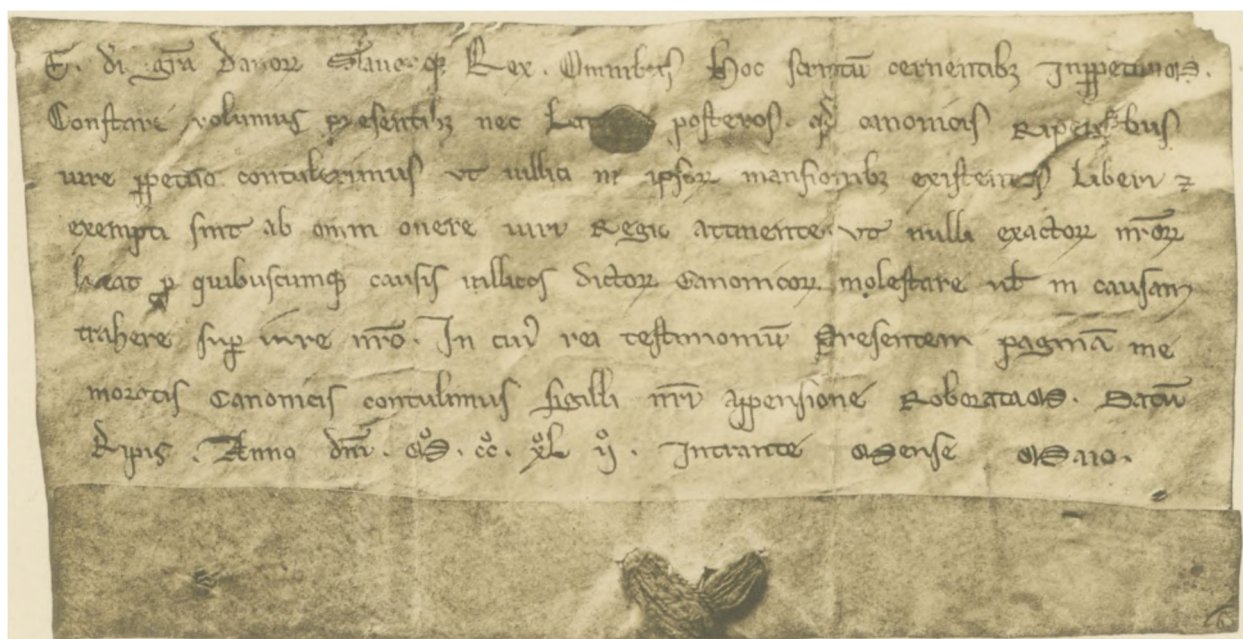
Ego Symon abbas de ſora. *Subſcripſi.* Ego yſaac prepoſitus. *Subſcripſi.* Fratres de
hospitáli in hirusalem *Subſcripſerunt.*
Ego Walterus huius episcopi Capellanus. *Subſcripſi.* Clerici multi. et laici fideles aſtantes.
et hec uidentef. licet manibus non ſubſcribant. corde et deuotione actionem ſacre donationis approbant. et collaudant.

Ego fr. Gunnar² des albz de om omibz p^{re}sens scriptu lecturis ut audituris sat in dno. Cu int canonicos & ibgnses 7 uitescole monachos sup
diuisione p^{ro}z in leso 7 quibdam alijs articulis c^{on}tra uice. dñs rex ut ei p^{ri}uilegiu restat. diffinitiuam int^{er}ponens sententiam. nos eidem sen
tentie sue c^{on}stituit exseutores. Qua pp nos cu p^{ro}posito & ibgnsi dño iohē. 7 p^{ro}re uitescole dño pet. assumptis hinc inde fribz in insulam leso tñse
untel. locis diligēt inspectis. discordiam que int eos erat usq orientem in fumes de finali tñmo silue monachoz cruce p limite uix l^{it} po
sita finiuim. cetis e regione illi in silua arboribz tñmalibz. secus ut assolet decoratis. De burgum u sic diffinitum. ut q^{uo}d iam edificio basi
lice ul usu arat monachi occupauerant sic deceto sibi habeant. pass u reliqua tam canonicoz qm monachoz cōmunis sit forta nullis unqm
alijs usibz deputanda. l^{it} cu a p^{ro}beo qui ē tñm finalis silue monachoz us occidentem. usq ad ultimam partem insule occidentalem p^{ro}ata
essent canonicoz. nos ea p^{ro}ta que a p^{ro}dicto riuo us orientem in possessione monachoz fuerunt. iux dñs regis mandatum ita diuisim. ut p
medietate p^{ro}z canonicis de parte monachoz adiudicata. omia 7 sola illa p^{ro}ta que int starbec 7 lapidem p^{ro}ndem us orientem a cruce. 7 int
siluam monachoz 7 mare iacent. in partem canonicoz cederent iux p^{ro}petuo possidenda. residua tota t^{ra} quartē partis sue monachis uite
scole similiter in p^{ro}petuum liba derelicta. Duenit etiam int p^{ro}dcos monachos 7 canonicos mediantibz nobis ut cuilibz parti p partem
altius liber sit tñsitus. 7 utruq; partis pecoz pascua utq; parti sint cōmunia. S; 7 utruq; cedit. ut de feris insule habeat pars que
libet quas uenatur. Acta st h anno dñi. m. cc. xix. sub dño epo asato. 7 dño iohē p^{ro}posito & ibgnsis ecclē 7 dño iohē albe uitescole.

ABBED GUNNERS KENDELSE I STRIDEN MELLEM VIBORG KAPITEL OG VIDSKØL KLOSTER ANGÅENDE ENGENE PÅ LÆSØ. *Pergament. 14,5 × 32,3 cm. Diplomet er forsynet med abbedens nu ved slid ulæselige segl. Det hænger i en grøn snor, hvoraf c. 3 cm. forneden ikke er medtagne i gengivelsen. I brevet er prikker senere tilføjet over 1 i finiuimus (l. 5), samt Conuenit og cuiibet (l. 11). Nogle ved diplomets sammenfoldning fremkomne brud i pergamentet er udbedrede ved påklæbning af kalkerpapir på bagsiden. Ved en i l. 11 over scole anbragt prik adskilles vistnok de sammenskrevne bogstaver co. For y forekommer 1 gang æ.*

Trykt i Diplomatarium Vibergense, Kbh. 1879, s. 3.

Ego frater Gunnarus dictus abbas de øm omnibus present scriptum lecturis uel audituris salutem in domino. Cum inter canonicos Wibergenses et uitescole monachos super | diuisione pratorum in læsø et quibusdam aliis articulis controuersia uerteretur. dominus rex ut eius privilegium testatur. diffinitiuam interponens sententiam. nos eiusdem sententie sue constituit exsecutores. Qua propter nos cum preposito Wibergensi domino iohanne. et priore uitescole domino petro. assumptis hinc inde fratribus in insulam læsø transe- | unt. locis diligenter inspectis. discordiam que inter eos erat uersus orientem [in] furnes de finali termino silue monachorum cruce pro limite iuxta litus po | sita finiuimus. ceteris é regione illius in silua arboribus terminalibus. securi ut affolet decorticatis. De barum uero sic diffiniuimus. ut quicquid iam edificio basi | lice uel usu aratri monachi occupau[e]rant. sic decetero sibi habeant. pars uero reliqua tam canonicorum quam monachorum communis sit fore. nullis unquam | aliis uisibus deputanda. Ceterum cum á st[a]rbec qui est terminus finalis silue monachorum uersus occidentem. usque ad ultimam partem insule occidentalem prata | essent canonicorum. nos ea prata que a predicto riuo uersus orientem in possessione monachorum fuerunt. iuxta domini regis mandatum ita diuisimus. ut pro | medietate pratorum canonicis de parte monachorum adjudicata. omnia et sola illa prata que inter starbec et lapidem pregrandem uersus orientem á cruce. et inter | siluam monachorum et mare iacent. in partem canonicorum cederent iure perpetuo possidenda. residua tota terra quarte partis sue monachis uite- | scole similiter in perpetuum libera derelicta. Conuenit eciam inter predictos monachos et canonicos mediantibus nobis ut cuiibet parti per partem | alterius liber sit transitus. et utriusque partis pecorum pascua utrique parti sint communia. Sed et utrimque conceditur. ut de [f]eris insule habeat pars que- | libet quas uenatur. Acta sunt hec anno domini. m°. cc°. xix°. sub domino episcopo asgoto. et domino iohanne preposito Wibergensis ecclesie et domino iohanne abbate uitescole.

- LIII. ERIK PLOVPENNINGS PRIVILEGIUM FOR RIBE KANNIKER. Dat. 1242.
Det danske rigsarkiv.
- LIV. FRU CECILIES BORTSKØDNING AF NOGLE EJENDOMME. Dat. 1268.
Den Arnam. sml. Dipl. Dan. LII, 23.
- LV. FULDMAGT FOR EN ESROM-MUNK TIL AT SKØDE GODS. Dat. 1290.
Den Arnam. sml. Dipl. Dan. XIX, 18.

LIII. Det danske rigsarkiv. — Dat. 1242.

ERIK PLOVPENNINGS PRIVILEGIUM FOR RIBE KANNIKER. *Pergament. 8,4 × 16,3 cm.*
Af det brevet oprindelig vedhængte segl er kun den afblegede røde silkesnor bevaret. Trykt hos
Terpager, Ripæ Cimbricæ, s. 178.

Ericus. dei gracia Danozum Slauozumque Rex. Omnibus Hoc scriptum cernentibus Inperpetuum.
Constare volumus presentibus nec Latere posteris. quod canonici ripensibus
iure perpetuo contulerimus ut uillici in ipsorum mansionibus existentes Liberi et
exempti sint ab omni onere sibi regi attinente. ut nulli exactorum nostrorum
liceat pro quibuscumque causis uillicos dictorum canonicorum molestare uel in causam
trahere super iure nostro. In cuius rei testimonium Presentem paginam me
moris canonici contulimus sigilli nostri appensione roboratam. Datum
Ripis. Anno domini. m°. cc°. xl°. ii°. Intrante mense maio.

LIV. Dipl. Dan. AM. LII, 23 (Københavns universitetsbibliotek). — Dat. 1268.

FRU CECILIES SKØDE TIL ROSKILDE-PROVSTEN PÅ NOGLE EJENDOMME. *Perga-*
ment. 11,5 × 22,5 cm. Diplomet har været forsynet med 2 vedhængte segl. Trykt i Suhms
Danm. Hist. X, 994 og Dipl. Svec. I, 714—15.

Omnibus presentes litteras inspecturis, Cecilia relicta domini .N. quondam sta-
bularis, salutem perhennem in uero salutaris. Que geruntur | in tempore, com-
mendari litterarum consueuerunt apicibus, in memorie humane subsidium, ac
stabilitatis perpetue firmamentum. Igitur uniuersitati | uestre tenore presencium
facio manifestum, me, contulisse libere possidenda perpetuo, et scotasse in manus
domini petri prepositi Roschildensis bo- | na mea que hellelæuæ macklæ possedi
cum omnibus suis attinenciis mobilibus et immobilibus fororibus sancte Clare
Roschildis, in | remedium anime mee, de liberorum meorum et heredum bene-
placito et uoluntate, Cum quibus etiam fororibus, intuitu celestis libertatis reclu-
di uolo in presenti honoribus mundi et diuiciis derelictis, exemplo pauperis
crucifixi, ut creatori omnium liberior et quietius tempore | uite mee seruire ua-
leam in meorum remissionem peccaminum, sub disciplina regulari. Verum quia
dolus et malicia quam plurimum nunc | uendicant sibi tempus, ne prefate foro-
res, seu ipsarum claustrum, occasione dictorum bonorum impeti ualeant in po-
sterum uel infesta- | ri. bona que meis heredibus diuidenda relinquo, duxi pre-
sentibus annotanda, ut omnibus clare pateat et manifeste, quod de | bonis meis,
secundum leges terre, in pios usus licite plus possem erogare. Sed propter here-
dum meorum predictorum solacium et | iuuamen, hoc modico sum contenta,
Predicta uero bona sunt hec, In seylandia Gunnildæryth cum suis attinenciis.
Eki- | thoꝝp cum suis attinenciis, In scania autem, Okxlef cum castro et omni-
bus suis attinenciis. Gætærlef integraliter cum molen- | dino, et omnibus aliis
attinenciis. Ista quidem bona si estimantur, modica fore uidebitur mea portio
quam recepi. In pre- | dictorum euident testimonium, ac perpetue stabilitatis fir-

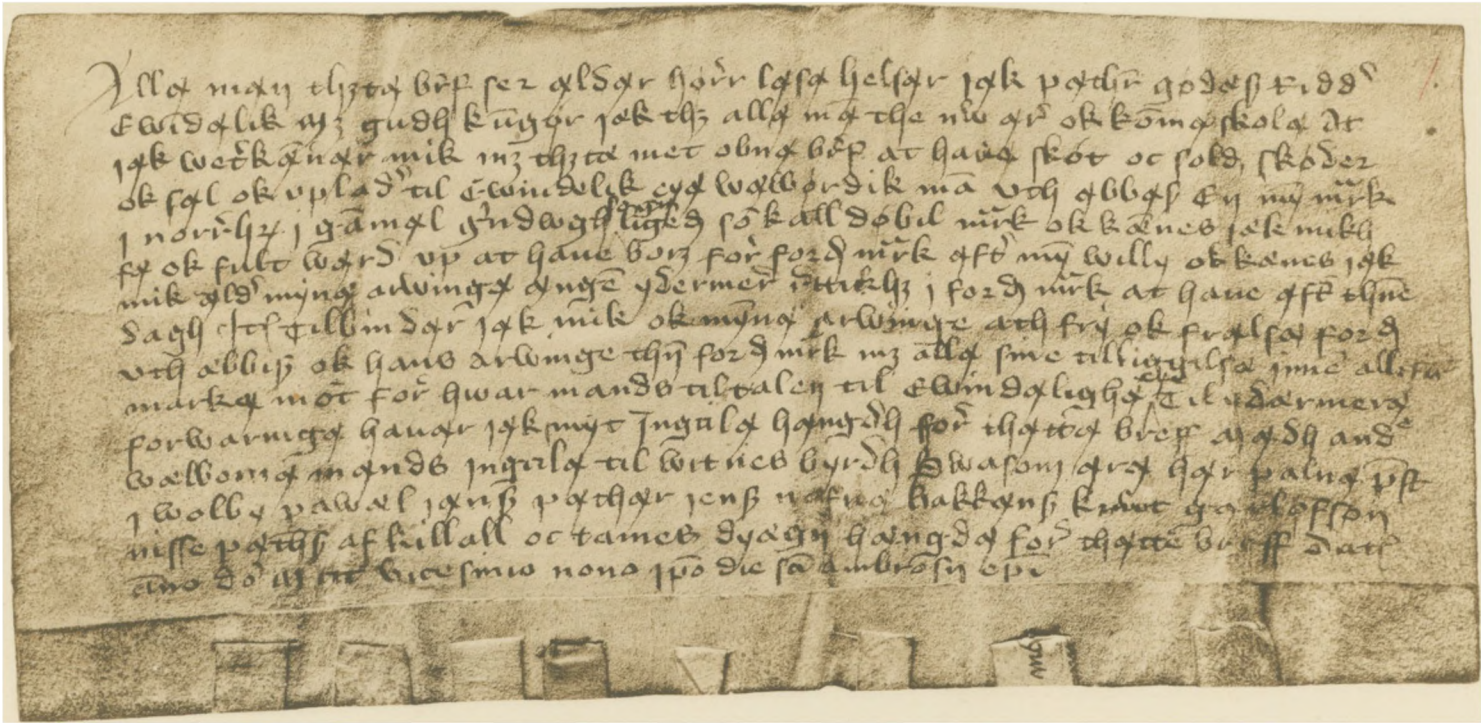
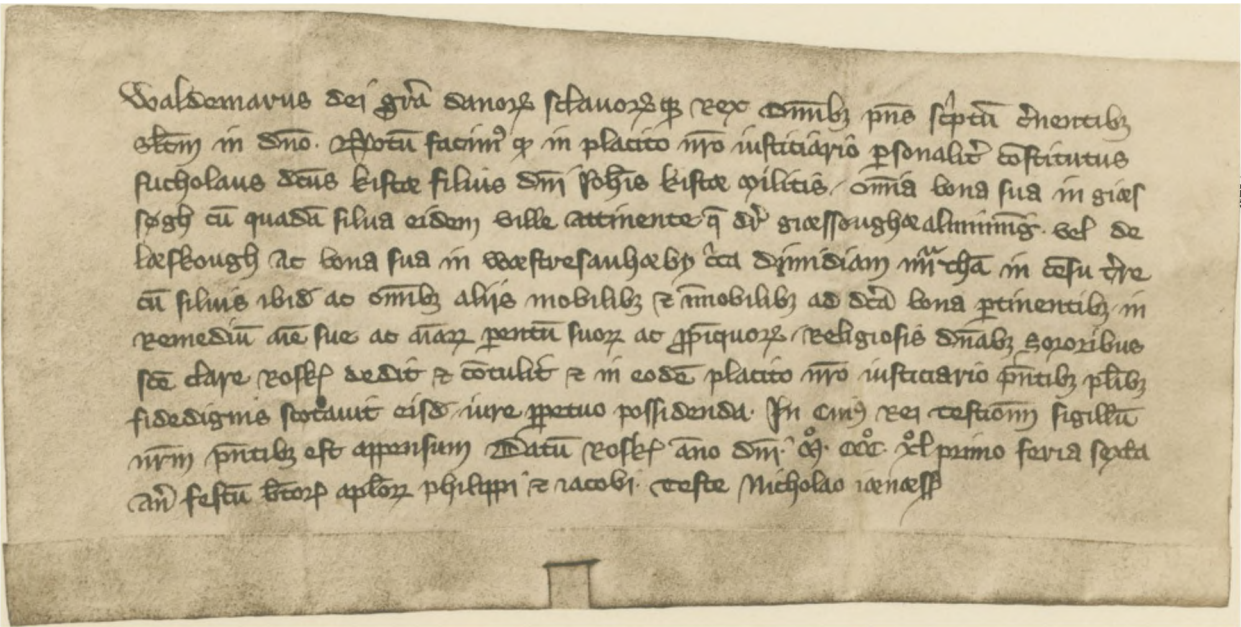
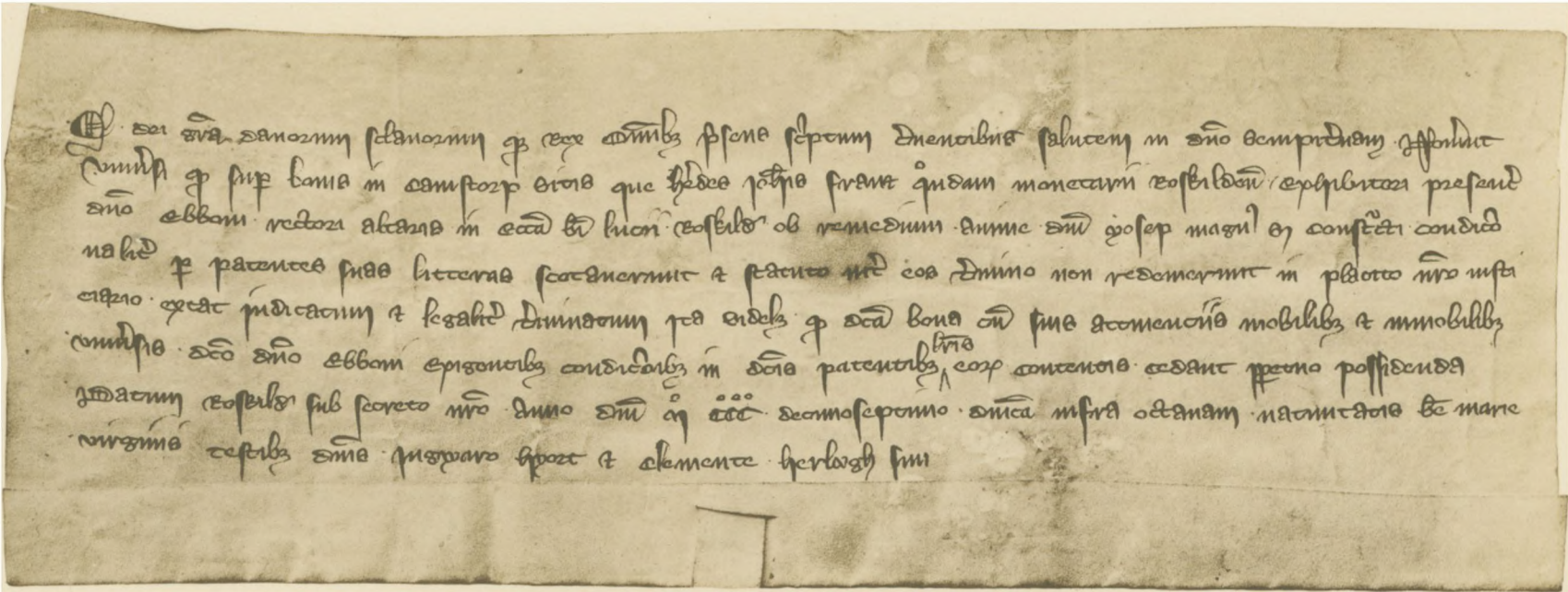
mamentum presentes litteras sigillo capituli Roschildensis quo presente me- | mo-
rata donatio et scotatio sunt facte, ac meo proprio, feci communiri, Actum in
ciuitate iam dicta anno domini mil- | lesimo ducentesimo LXVIII° XII° Kalendas
Nouembris.

LV. Dipl. Dan. AM. XIX, 18 (Københavns universitetsbibliotek). — Dat. 1290.

ABBEDENS FULDMAGT FOR EN ESROM-MUNK TIL AT TILSKØDE CONRADUS FRANZ
NOGET GODS. *Pergament. 6,5 × 15,6 cm. En strimmel af diplomets nedre rand (nu af-
revet) synes at have været anvendt som seglrem. Brevet er udstedt 9. november.*

Trykt hos O. Nielsen, Codex Esromensis, Kbh. 1880—81, s. 281.

Viris discretis et honestis thriggihæreth in slangethorp visitantibus, Frater N. dictus
abbas in Esrom. salutem in domino sempiternam. Noueritis quod nos ex parte nostra
et nostri monasterii damus latoꝝ presentium fratri iohanni nostro monacho potestatem
plenariam scotandi et assignandi domino conrado franz ciui roschildensi, uel
suo certo nuncio, bona sita in snaldstorp cum rebus mobilibus et immobilibus
que de iohanne dicto paa legaliter emimus perpetuo possidenda, In cuius rei testimonium
dicto fratri iohanni presentes litteras contulimus, sigilli nostri munimine roboꝝ
tas, Datum anno domini .M^o. CC^o. XC^o. quinto idus nouembꝝ

LVI. RETTERTINGETS STADFÆSTELSESDOM ANG. BORTSKØDET GODS. Dat. 1317.

Den Arnam. sml. Dipl. Dan. XX, 8.

LVII. RETTERTINGETS STADFÆSTELSE AF EN GAVE. Dat. 1341.

Den Arnam. sml. Dipl. Dan. LVII, 4.

LVIII. PEDER GØDESÖNS BORTSKØDNING AF DØBEL MARK. 15. årh. (Dat. 1329!).

Det danske rigsarkiv (Benzons arkiv).

LVI. Dipl. Dan. AM. XX, 8. — Dat. 1317.

RETTERTINGETS STADFÆSTELSESDOM ANGÅENDE BORTSKØDET GODS TIL ROSKILDE DOMKIRKE. *Pergament. 8,1 × 22,8 cm. Af et vedhængt segl er nu kun remmen tilbage. Brevet er udstedt 11. september.*

Trykt hos H. Matzen, Den danske Panterets Hist., Kbh. 1869, s. 362.

.Ericus. dei gracia danozum sclauozum que rex Omnibus prefens scriptum cernentibus salutem in domino sempiternam. Nouerint | vniuersi quod super bonis in camstorp sitis que heredes johannis franz quondam monetarii roskildensis, exhibitori p̄fencium | domino Ebboni rectori altaris in ecclesia beati lucii. Roskildis ob remedium anime. domini yosep magnus sun constructi. condicio | naliter per patentes suas litteras scotauerunt et statuto inter eos termino non redemerunt in placito nostro iusti | ciao. extat iudicatum et legaliter terminatum jta videlicet quod dicta bona cum suis attinenciis mobilibus et immobilibus | vniuersis. dicto domino Ebboni exigentibus condicionibus in dictis patentibus litteris eorum contentis. cedant perpetuo possidenda | Datum roskildis sub secreto nostro. anno domini m° c°c°c°. decimo septimo. dominica infra octauam. natiuitatis beate marie | virginis testibus dominis. jngwaro hyort et clemente herlægh sun

LVII. Dipl. Dan. AM. LVII, 4. — Dat. 1341.

RETTERTINGETS STADFÆSTELSE AF NICOLAUS KISTÆS GAVE TIL ST. CLARÆ KLOSTER. *Pergament. 8 × 16,7 cm. Ved diplomet hænger et nu beskadiget segl. Brevet er udstedt 27. april. Sml. Repert. Dipl. Dan. I, s. 314.*

Waldemarus dei gracia danozum sclauozum que Rex Omnibus presens scriptum cernentibus salutem in domino. Notum facimus quod in placito nostro iusticiario personaliter constitutus Nicholaus dictus kistæ filius domini Iohannis kistæ Militis, omnia bona sua in giæf søgh cum quadam filua eidem ville attinente que dicitur giæfsøughæ alminning. vel de læfkough ac bona sua in wæstresauhæby circa dimidiam marcham in censu terre cum filuis ibidem ac omnibus aliis mobilibus et immobilibus ad dicta bona pertinentibus, in Remedium anime sue ac animarum parentum suorum ac propinquorum, Religiosis dominabus Sororibus sancte clare Roskildis dedit et contulit et in eodem placito nostro iusticiario presentibus pluribus fidedignis scotauit eidem, iure perpetuo possidenda. In cuius Rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum Datum Roskildis anno domini. m°. ccc°. xl° primo feria sexta ante festum beatorum apostolorum philippi et iacobi. Teste Nicholao sænælfson

LVIII. Det danske rigsarkiv (Benzons arkiv). — 15. årh. (dat. 1329!).

PEDER GØDESÖNS BORTSKØDNING AF DØBEL MARK. *Pergament. 19,6 × 9,2 cm. 8 seglremme. Brevet er dateret 1329 og vilde i så fald være det ældste bevarede diplom på dansk, men skrift og sprog viser, at det ikke kan være ældre end 15. årh. Brevet er udstedt 4.*

april. I l. 7 er i ordet rettikhed c udtrykket foran k. Udg. og faksimileret i Annaler for nord. Oldk. 1846.

Allæ mæn thettæ 'bræf se ældær hører læsæ hellsær iæk pæthær gødæfson Riddær
Ewindælik mædh gudh kungør iæk thet allæ mæn the nw ære ok kømmæ skolæ at
iæk weterkænnær mik mædh thettæ met obnæ 'bræf at 'hawæ skot oc sold, skøde
ok sæl ok vplader til Ewindelik eyæ wælbørdik man vth æbbæfson En myn mark
i norrehæzeth i gammæl grindwgh sogn ligende som kalles døbil mark ok kænnes iæk mikh
fæ ok fult wærd vp at haue boref fore foznæfnde mark æfter myn willy ok kænnes iæk
mik ældær mynæ arwingæ ængen ydermere rettikhed i foznæfnde mark at haue æfter thenne
dagh Item Tilbindær iæk mik ok mynnæ arwinge ath frý ok frælsæ foznæfnde
vth æbbæfson ok hans arwinge then foznæfnde mark mædh allæ sine tilliggilsæ innen alle fire
markæ moet fore hwar mands tillalen til Ewindælighæ eye Til ydærmeræ
forwaringæ hauær iæk myt Ingcilæ hængdh ffore thættæ breff mædh andre
wælbörnæ mænds ingcilæ til witnes byrdh Swafom æræ hær palnæ prest
i wolby pawæl iænsøn pæthær iensøn næfnæ Hakkænsøn knwt gærløfsøn
nisse pæthærsøn af killall oc tames dyægn hængdæ fore thætte breff Datum
anno domini m ccc vicesimo nono ipso die sancti ambrosii episcopi

LIX. MARINA JENIS DATTERS BORTSKØDNING AF NOGLE GÅRDE. Dat. 1385.

Det svenske rigsarkiv.

LX. ANNÆ PÆTHÆRS DATIERS OVERDRAGELSE AF TO GÅRDE TIL EN KLOSTERGIVEN DATTER. Dat. 1408.

Den Arnam. sml. Dipl. Dan. LX, 22.

MARINA JENIS DATTERS BORTSKØDNING AF NOGLE SKÅNSKE GÅRDE. *Pergament.* 17,7 × 25,2 cm. Oprindelig har været vedhængt 7 vokssegl, hvoraf 4 er helt eller delvis bevarede. Af et øverst til venstre tilføjet tal ses, at brevet tidligere har været henført til 1375, hvorimod den rigtige datering i ny tid er skrevet midt i øvre margen. Brevet er udstedt 20. april. Sml. Erslev, *Repertorium Diplomaticum II*, 273.

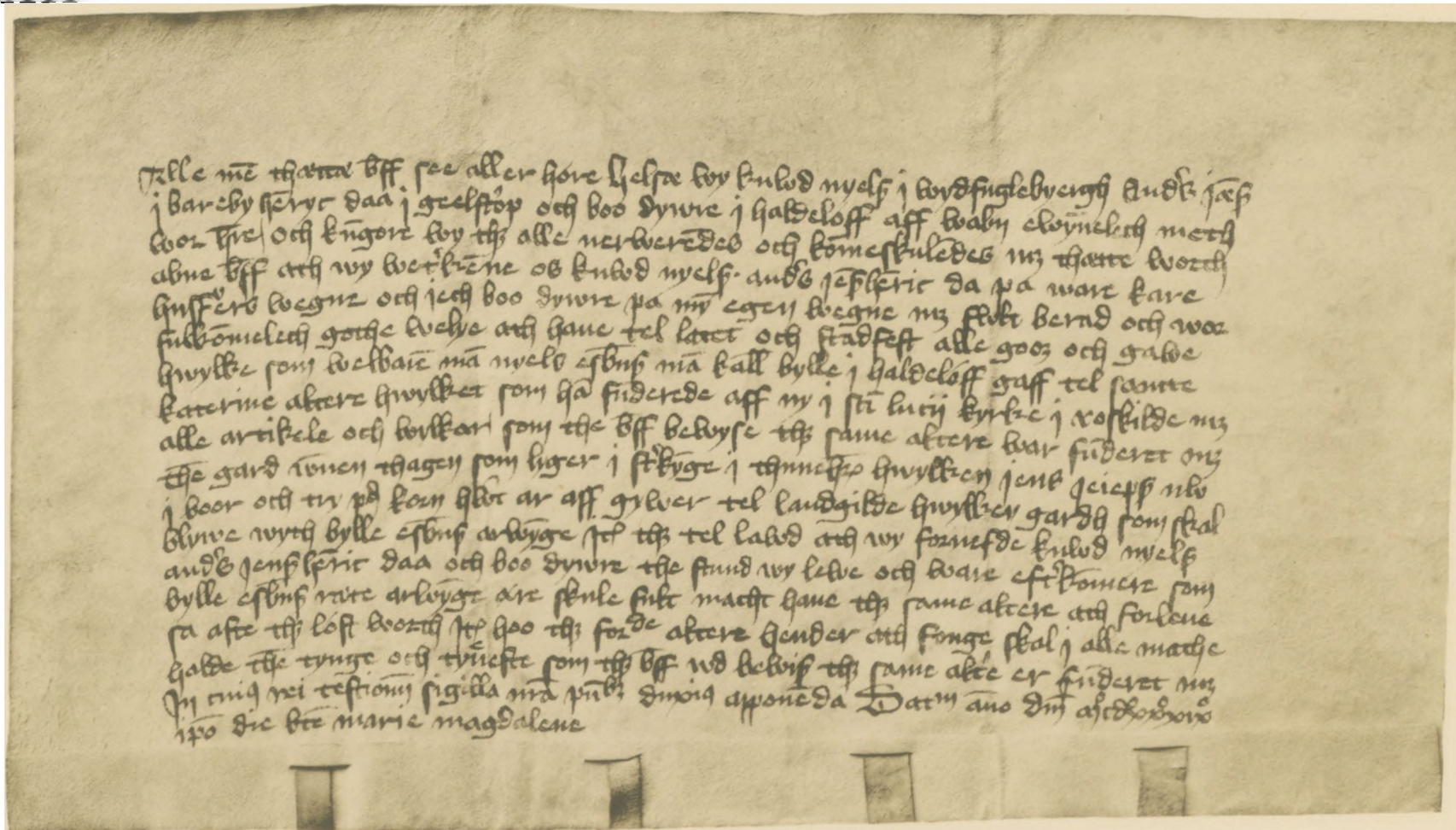
Alla men thettæ breef høræ eller se. helfer jek marína Jenísdoter her nígles haks eftír lewæ. ewínnelegæ meth gwth | wíderlíkt skal thet Alla men wara ner warandís ok kom-maíkwlandís. At jek mík with kennír obenbarlegæ een hee- | therlík man Jacvp mwz thenne breefførara. Alt mít gooz íwm her ij ítaar íkrewít íwa íwm er kerítorp. ok Atta | gaartha ij hyllíghe. ok een gaarth ij øfræ malmøghe ij offíghe hereth liggiendis. een gaarth ij malmøghe hwílken | kallas íteenhwígharth. ok Ált mít gooz ij toítarps íogn. íwa íwm er ífræ gaartha ok tíwgho ij norra Asbo hereth | liggiendis. meth Al thífse foz íaghtho gooz til eghílfse. Agaar ok eng. íkogh ok ífíkæwatn. haalspénghæ ok landgíl- | de theghæ ok thie-níftæ. waat ok thiwrt encte vndan tagít with hwat nafn thet kan nefnes, meth Aal ret ok | meth Aal breef. íkífítís breef eller Annoz bíwífning ther jek oppa thet foz íaghtha gooz hawír. hwílket gooz mík | er meth ret Aarf ok til ret íkífte meth gregwrs níghelf-søn oppa kommít. eftír min kæræ hófbonda døth. her nígles | hak gwth hans íiel hawæ. op At hawa ladít ok At hawa Andworat til ee wínnelík eghæ. fore hwílket gooz jek mík | with kennír obenbarlegæ wíth thettæ neer warandís breef íolnath op At hawa borít Af then foríaghtha Jacvp mwz | fore thet foz íaghtha gooz. íwa thet jek mík wel nøgher, hwøz fore bínder jek mík til ok mínæ Arwnga then foz íagh- | tha íacop mwz eller hans Arwnga. thet foz íaghtha gooz At hemblæ ok íríit At gørá Af Alla mens tíltaal, ware | thet íwa At thet foz íaghtha gooz eller nogot Af the foz íaghtho gooz Af gínghe then foz íaghtha íacop mwz eller | hans Arwnga meth lands loogh. eller ok fore mín hemmols wan-íkelíse íkyld. hwílket gwth foz bíwthe tha bínder jek | mík til ok mínæ Arwnga vnder woí gotha tro ok Ærá. then foz íaghtha íacop mwz eller hans Arwnga Af Al íkatha At taga. ther the them with kennæ íkellegæ At hawa tagít eller taga vm thet foz íaghtha gooz, her ywer bínder jek | mík til At komma til ícanungga lands thíng nw oppa lífowordagh vm half manath. meth míín íkífítís breef ok meth | Aal míín bíwífning ther jek oppa the foz íaghtho gooz hawír. ok íkødæ then foz íaghtha íacop mwz Al breef ok | foz waríng ther jek oppa the foz íaghtho gooz hawír wdan Alla Argha lífter ok vdan Al híelpær æthe ther hanum | eller hans Arwnga til íkatha kwnne eller kan komma. ok mík eller mínæ Arwnga til íromma, ther til At thífse | for íaghtho Articula íkwla íafte ok ítathwghe blívæ tha henger jek mít ínfeghle fore thettæ breef. meth íkel- | legæ mens ínfeghle til wítnííbyrth. íwa íwm er her íolqwín ther írowást er ij lwnd. her íether nígleíssøn. her pæ- | ther íenssøn, ok her íwen íaxthorp ther kanungka Ærá ij then íamma ítaath. íeníí ífík ok beínt íonssøn, ther Aa- | wapn Ærá. thet er gíwet ok íkre-wít Aar eftír gwz byrth. thwíanda. thry hundrath. ífræíntíwgho. ok oppa | íemtæ. oppa then thorídag ther néft er fore íanct. yríens dagh

ANNÆ PÆTHÆRS DATTERS OVERDRAGELSE AF TO GÅRDE TIL EN DATTER I ST. CLARÆ KLOSTER. *Pergament.* 14,8 × 21,8 cm. Ved diplomet hænger 2 vokssegl og hullet for en tredje seglrem ses. I bawæríkwí l. 8 er så vel det for s anbragte forkortelsesmærke

tviulsomt som tegnet for o (ø?), der synes rettet fra e. Brevet er udstedt 24.juni. Trykt hos Molbech og Petersen, Udvalg af danske Diplomer, Kbh. 1858, s. 378—79.

Iæk annæ pæthærs doter hærræ Michæl Rwds æfter lewende helfer allæ thættæ bœef
fee | æller hører ewinnelekæ mæth guth. Thæt skal alle wære wederlecht sa fast | the
kommæskulendæ ære sa som the Nærwærendæs ære. thæt iæk wetherkænner | at hauæ
wnt mæth mín gothæ sæls wilæ ok mínæ kære søners rath. ok andre | mínæ wenæ
Mijn kære doter jumfruæ margretæ søster .j. *sanctæ* claræ kloster | .j. *roskilde*. too gar-
thæ. en .j. *haſthoſp*. hwilkæn pa booꝝ Pæthær matteſſøn ok giuer | hwært aar siæx
ſkiling grat. een .j. ſwans biærgh hwilkæn pa booꝝ laſſæ biun. ok | giuer hwært aar
thæe ſkiling grat. bathæ liggende .j. hærſyhlæ ſagn .j. bawærſkows | hæreth. tel ſinæ
nythiæ at haue. Mæth sa dant ſkiæl at nar hun aff gaar tha ſkal thet | foꝝ ſauthæ gos
v hindret kommæ tel hænnæ biøthæes nythiæ .j. geen. ær thet | ok ſaa thet guth foꝝbiuthæ
at ængen ær tel aff theſſe foꝝſauthæ biøthæ. tha ſkal | thet foꝝſauthæ gos ligge tel thet
foꝝſauthæ cloſter ewinnelekæ vden nagær | manz geen ſighælfæ. In cuius rei teſtimonium
ſigillum meum vnacum | ſigillis *dominoꝝum* nobilium *meoꝝum* que *filioꝝum* videlicet.
domini iacobi lungæ militis *et* | *domini* yryæn Rwth militis *presentibus* eſt appenſum
Datum anno *domini* .m^o. cdxiii^o. | In natiuitate ſanchi Johannis baptiſte

•

Telle me thantte biff see aller hore helse for fulud nyels i landfuglebrengt andt jers
 i barckly heryc daa i gretstöp och boö dnyre i haldeloff aff boaby elvneletch metch
 wor the och kngon for the alle nerweredes och komestuledes m3 thantte wortch
 abne biff och wy werthe ne os fulud nyels andt jersleic da pa warre hore
 gussers wegnz och icht boö dnyre pa my egen wegne m3 stalt berad och woe
 fulbomelich gotte wehe andt hane tel laret och stadfest alle gooz och galde
 gnyllte som welbare ma nyels esbns ma kall bylle i haldeloff gaff tel samre
 katerine akterz gnyllter som ha funderde aff my i sti luriy kyrke i roskilde m3
 alle artikule och bokkar som the biff belyfe the same akterz har funderet ony
 the gard ronen thagen som ligger i stbyge i thinnest gnyllten jens geieff nls
 i boer och ny pa hore glar ar aff gylver tel landgilde gnyllter gardh som skal
 blivne wnt bylle esbns arlyge sel the tel lard andt wy formede fulud nyels
 andt jersleic daa och boö dnyre the stund wy leve och ware esbomsz som
 bylle esbns rare arlyge are stule fult macht hane the same akterz andt forlene
 pa afte the lost wortch the goö the forde akterz gander andt fongt skal i alle marte
 galde the tynge och tyneste som the biff ud belyfe the same akte er funderet m3
 In omg rei testonij sigilla ma puli dnyre apone da Darin ano dnt afthorone
 140 die be marie magdalene

Alle me tepte biff see eller qor helse wy geridba qauff byfogt i slanelse padst reuss
 och clamen gnuö bgeimeste hane padstiss jec bogge radme glass gemit aff och padst
 baloff byme i samest bligge m3 gud tugon wy alle narst och komestun atq aart efft
 gus byrd chedlon en mandaght mast efft dymosse wor wy narst d m3 mangte flen
 gotte me paa wort byngt i slanelse qordge skalligge och sogte atq bestieden man
 clamen padstiss bger i slanelse stodt man fura tuststora stora och lyplost och til
 elmdeligh eya solde och affhende paa godstelligt och wellidigt qmme wegne gussa
 mangde aff godstelligt godstelligt man och deulspueligh q gemit reuss padst i pome
 paa for d dosteru wegne all en rathigheed och eyadom som hene lodue eller til fülle
 blona i en goid som andt reuss atta och i bodde liggend i slanelse norden och osten
 paa stenslagade gendien for d gussa mende gaffde guffet for clamen full mact
 i forstreffue stycke offuvarind sogt bgeimester och mangte se gotte men i for
 clamed stwa och bant for clame padstiss atq for d guss mende gaffde full og
 alt lyplost for for d eyadom och rathigheed til gotte radde efft jme liggde the
 offu tillant for clame padstiss sogt til paa for d gussa mende wegne och hene answ
 gde for d q gemit paa for d doster wegne en forstreffue rathigheed och eyadom pti
 gemle och tilstunde for gawit mangt genstle eller tilstale atq pwa gult och fagt
 for off och mangte flen gotte me the lerne wy frindel m3 lwa magla hengde
 macten for tepte biff guffet aart dagt och stced som for art stoffuet

LXI. ARVINGERNES STADFÆSTELSE AF NYELS ESBERNSSÖN BYLLES GUELIGE GAVER. Dat. 1439.

Den Arnam. sml. Dipl. Dan. XXXVIII, 14.

LXII. TINGSVIDNE FRA SLAGELSE BYTING. Dat. 1462.

Den Arnam. sml. Dipl. Dan. LXII, 10.

LXI. Dipl. Dan. AM. XXXVIII, 14. — Dat. 1439.

ARVINGERNES STADFÆSTELSE AF NYELS ESBERNSSÖN BYLLES GUDELIGE GAVER. *Papir. 12,8 × 22,7 cm. Ved diplomet hænger 4 vokssegl, af hvilke det 2det er beskadiget. Brevet er udstedt 22. juli. I l. 1 og 4 står i aller og kare a for æ, i l. 15 worth for worther.*

Alle men thættæ breff see aller hóre Helfæ wy knwd nyelsön j wydfuglebyergh anders jænfsön j bareby henryc daa j geelstorp och boo dywre j haldelóff aff wabn ewynnelech meth woꝛ herre, och kungóre wy thet alle nerwerendes och kommeskulendes meth thætte woꝛth abne breff ath wy weterkenne os knwd nyelsön. anders jensön henric da pa ware kare huffrvers wegne och jech boo dywre pa myn egen wegne meth fwlt berad och woꝛ fulkommelech gothe welye ath haue tel latet och stadfest alle gooz och gawe hwylke som welbarne man nyels esbernfsön man kaller bylle j haldelóff gaff tel sancte katerine altere hwylket som han funderede aff ny j sanct lucij kyrke j roskilde meth alle artikele och wylkor, som the breff bewyse thet same altere war funderet meth then gard wnen thagen som lyger j sterkyngre j thunehæzeth hwylken jens jeiepsön ulv j boor och try pund koꝛn hwert ar aff gywer tel landgilde hwylken gardh som skal blywe wyth bylle esbernfsöns arwyngre Item thet tel lawd ath wy fornesde knwd nyelsön anders jensön henric daa och boo dywre the stund wy lewe och ware efterkommere som bylle esbernfsöns ræte arwyngre ære skule fult macht haue thet same altere ath forlene fa afte thet lóft woꝛth Item hoo thet fornesnde altere hender ath fonge skal j alle mathe halde then tyngre och tyeneste som thet breff wd bewiser thet same altere er funderet meth In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus duximus apponenda Datum anno domini m^ocd^oxxx^oix^o ipso die beate marie magdalene

LXII. Dipl. Dan. AM. LXII, 10. — Dat. 1462.

TINGSVIDNE FRA SLAGELSE BYTING. *Pergament. 15,2 × 25 cm. Ved diplomet hænger 7 vokssegl. Brevet er udstedt 11. oktober.*

Alle men thette breff see eller høre helse wy gerickæ hanfsön byfoghet i flauelse pædhez jenfsön och clæmen griis boꝛgemestere hans pædhezfsön jes kogge raadmen gerloff henrickefsön och pædhez | kældfsön bymen i sammestæd kerlighe meth gud kungóre wy alle nærwærende och kommeskulende ath aar effter | gutz byꝛd mcdlxii then mandagh næst effter dyfsmøsse wore wy nærwærende meth manghe flere | gothe men paa woꝛt bytingh i flauelse høꝛdhe skællighe och soghe ath beskeden man | clæmen pædhezfsön boꝛgere i flauelse stodh innæn fyræ tingstockæ skøttæ och wplodh och tiil | ewindheligh eyæ solde och affhende paa hedheligh och welbyꝛdigh quinnæs wegne huffrvæ | mærde aff gødhezsløff hedheligh man och renliffueligh her hemming jeopfsön priære i foræ | paa fornæfnde closters wegne. all then rættigheed och eyædom som henne lodne eller tiil falle | kwnnæ i then goꝛd som andhez jeopfsön ottæ och i bodhe liggende i flauelse noꝛden och østest | paa stenstwgade hwilken fornæfnde huffrvæ mærde haꝛfde giffuet fornæfnde clæmen fullmacht i forskreffne styckæ offuerwærinde foghet boꝛgemestere och manghe flere gothe men i fornæfnde | clæmens stwæ och kændes fornæfnde clæmen pædhezfsön ath fornæfnde huffrvæ mærde haꝛfde fult och | alt wpboriit fore fornæfnde eyædom och rættigheed tiil gothe redhe effter synæ nøghe Thez | offuer tiilbant fornæfnde clæmen pædhezfsön segh tiil paa fornæfnde huffrvæ mærdes wegne och hennes arwin- | ghe fornæfnde her hemming paa fornæfnde closters wegne then forskreffne rættigheed och eyædom frii | hemlæ och tiilstonde for hwær mantz gensielse eller tiilthale Ath swo giik och for | for off och manghe flere gothe men thet witne wy fremdeles meth wore inciglæ hengde | nædhen fore thette breff Giffuet aar dagh och sted som fore ær skreffuet

frammarst iachmenz iach scul rathmen
i taka & af satta sum them thyk for al
menz goghan. & engi annan pran. hws.
*art. 112. in
Cod. Jent.*
Hf man far i annan manz hws v
laghsot & latar sik laghsoka. tha scal
hyrt vt gozars husbond sin hws leggar.
for en ant hans goz vt wurthas. hws.
 113. **H**wilk man sitar i annan manz hws
& gald ham ei husleggh rarta skruan
dagh. tha ma husbond taka two nabur
& wurth vt sin husleggh vten brota.
Em by skiep & quinna bathals fia karla.
Qhin ska thar har nathan ar
skruan goth hugh woltemar
stathik & both at skruas til theia an
nan skra i flansburgh. thet aar fra
wors hie aar thusind to hundredth & half
cc lxxviii
 far sin tygh winter. af huiath faast
Ht mata ruggh & bygg. hmeta. 7 dagh
arta. lona. & oll harrh saath. scul two

21
 stok skiep. th iauan dyghar ar with
fyrmer skiep i by. th hetaar saxe landz
skiep. En at mata hauar. eld humal
& all thalik blot saath. scal fyrmer by
skiep stathik wara. **E**m bathan.
Oll mandagh & thet dagh scul quin
na batha. Oc hwilk karmen math qui
na thusa dagha bathas mista tha sin
En andar dagha batha klathar.
karla. Oc hwilk quinna tha bathas
math karl. hun mista sin klathas.
Thusa klatha scul foghar & rath
men haua i two lota mell them iauant
at skifta. **Om** brollup.
Ehemma ska thar har nathan
ar skruen gaf hertogh erik
har togh waldemar sin. oc both
at skruas til chere ammen skra
i flen. borough. thet aar. fra wars
herre aar. thusind winter. och

chry hundreth wint. och en wint
och tiugh. sancte pauls dagh aff
iwl. **Om** lothmen til brollup.

Engin byman skal haue merre
folk til sine brudlap en chre
dingh diske mach mat. och hwar
disk mach mat. skal vt legga sex
pennung engels a boitha for sek.
Hwo thar brytar. bat chre mark
them taka fogheten halua. och
halua rathmen. Brullops lyps.

Olla the hus til altar offeras
tham skal lurki praet haue.
Hwa tham burt for. bat sum
fyrre ar sauch. och for a tho
the sama lyps i geen. **Om** loth til
Thar barn ar fed. alder barn sel
Thar barn dopas. tha al the
ra engin kost wara. mach ba

22
 thet folk. hwa thar brytar ba
thar sum fyrrer ar sauch. en th
kunne i lurki aff barn tha ma gar
hulbond bant ti disk mat mat
och ei merre. **Om** skod af by.
Then tith skod gar af by tha
skal af annigh hus. huarken. sten
hus eller trahus merre af skydes
ens af sex pund engilsk bar sol gang
Hwilk man ald sven yuer tolf
wint gamal til bar sol gar om
nat bathar for thre mark forthert
Thar lolk iorthes tha skal engin man
kost haue meth bother folk vten of
noher manz. sarkik winne humme
af land th han ma ei mista. hwa
thar bryt bat sum fyrrer ar sauch

FLENSBORG STADSRET. Pergament. 16,5 × 23,2 cm. (hvert dobbeltblad). Indbundet i et af læderbetrukne træplader bestående bind, som lukkes ved et i metalbeslag endende læderspænde, der kan fastgøres i en midt på bindets forside anbragt stift. Håndskriftet består i alt af 25 blade, af hvilke første og sidste blad, sammenhængende med bindets indre skindbeklædning, er forsatsblade; det førstes forside bærer dog nu en plattysk lovbeslemelse (15. årh., 3 linjer); næstsidste blad er ubeskrevet, men linjeret; de beskrevne blade er folierede 1—22, bl. 22^v ubeskrevet, men linjeret. Codex består foruden forsatsblade af 2 læg på 8 blade hvert, samt et særligt indfæstet og indklæbet blad (bl. 17) og et læg på 6 blade, hvoraf de to midterste er løst indhæftede og de to tilsvarende oprindeligt herefter følgende bortskårne (se fototypi LXIV). Håndskriftet har røde overskrifter og røde initialer, som jævnlig er antydede ved tilskrevne små bogstaver i marginen. I denne, som bærer linjestik, er med en hånd fra 18. årh.s beg. tilføjet kapiteltal og nogle parallelhenvisninger; bægge skyldes utvivlsomt juristen A. Hojer, som vides at have haft håndskriftet til låns. Bl. 21^r, l. 6 f. n., begynder en ny hånd, som bl. 22^r afløses af en fra denne meget forskellig, plump og uskøn hånd af yngre karakter. På flere steder i codex (bl. 2^{r-v}, 9^r, 11^r, 16^v, 17^r, 19^r) er en eller flere linjer udraderede og stedet påny beskrevet, som det synes med den på bl. 22^r forekommende hånd; bl. 8^v er en lovbestemmelse (om bagere) udraderet og overstreget med rødt blæk. Bl. 3^v findes en dansk interlinearnotits med en kursivhånd fra 14. årh., bl. 18^r et dansk marginaltillæg fra 15. årh. Skriveren har hist og her i marginen tilføjet rødt indrammede rettelser. De to her meddelte afbildninger gengiver håndskriftets fire sidste sider. I marginen bl. 20^v har Hojer skrevet art. 112. in Cod. Teut. og tallet 113; ud for initialerne H og A er disse antydede med mindre skrift; indledningen til hertug Valdemars forordning er rødt understreget, og i dateringen er (vistnok af skriveren) fæx rettet til fæmpt, idet f er ændret til f, x er underprikket og rødt overstreget, endvidere oc fæm tilføjet i marginen i rød ramme med henvisningstegn. Denne 1295 daterede forordning, som er skreven med samme hånd som hele den foregående del af håndskriftet, ser ud til at være nedskreven samtidig med den forangående stadsret. På bl. 21^r er i 2den linje en rød streg anbragt gennem ep i fkiep, tilsyneladende uden grund, og i linje 4 er i et oprindeligt thlik 1 rettet til y ved underprikkning og rød overstregning; i l. 6 er initialen O antydet i marginen. Ud for l. 14, hvor overskriften til den med ny og vistnok noget yngre hånd begyndende forordning fra 1321 begynder, er med fin skrift i marginen skrevet vm brullap, hvor igen over det derved å-lignende a et o er anbragt. Også her er forordningens indledning rødt understreget. Efter at bl. 21^v er fuldt beskrevet med denne hånd, begynder, midt i ordet bo-thæt, øverst bl. 22^r den yngste hånd, af helt forskellig karakter, og som det synes tillige en tekst med nyere sprogformer, så at et betydeligt tidsrum må ligge mellem denne nedskrivning og den tidligere. Ud for initialen T er i marginen dette antydet med lignende blegt blæk som tidligere til denne brug anvendte, og initialer og overskrifter er ikke forskellige fra de nærmest foregående. Man kan derfor vanskelig antage, at et blad her er udskåret og skriften bl. 22^r i stedet for tilføjet. Muligvis tør man formode, at den oprindelige skrift på denne side med undtagelse af initialer og overskrifter (dog synes ordene fkoð af by raderede) er fjærnet på en eller anden måde og siden påny beskrevet. De her meddelte 4 sider har som nævnt røde overskrifter og initialer. Karakteren i disse er temlig ensartet, dog kan måske i forordningen 1321 nogle småforskelligheder her iagttages. Begyndelsesbogstaverne er oftere rødt gennemstrøgne; hvor disse ikke er versaler, gengives de ved kapitalbogstaver. Røde er ligeledes paragrafstegn og dermed beslægtede adskillelsestegn, som skille tegn anvendes oftere skrå linje. Bl. 22^r findes i l. 7 en rød skråstreg, ved enden af l. 8 en rød prik, i marginen l. 3 er ved henvisningstegn et udeglemt ord tilføjet. Ejendommeligt nok er i indledningen til bægge forordninger r i fkra opr. udeladt, men vistnok bægge steder — i al fald på det sidste sted — af skriveren tilføjet. Nedskrivningstiden for de forskellige bestanddele synes herefter at måtte sættes til c. 1300 (1295?), c. 1321, 15. årh., da der er en kendelig tidsforskel mellem skriften i stadsretten m. v. og forordningen af 1321, hvis indhold både af indre og ydre grunde må antages nedskrevet kort efter dennes udstedelse. Stadsretten og forordningen af 1295 er skreven med brunligt blæk, ældre del af forordningen af 1321 med sort, bl. 22^r med gråsort, men i den fotografiske gengivelse fremtræder det brunlige blæk stærkest. Bagsidens skrift skimtes enkelte steder. Bladene bærer ikke få huller af borebiller. Skriften nærmest ydre margen bl. 22^r fremtræder i fototypiet temlig svagt. — Trykt hos Thorsen, De med Jydske Lov beslægtede Stadsretter for Slesvig, Flensborg osv., Kbh. 1855, S. 110—14 (med litogr. faksimile af bl. 11^v).

[Aldær man af knutz gikl mæth]

frammærft rathmenz rath / scul rathmen
 1 takæ / oc af fættæ / sum them thyk / for al-
 menz goghæn . oc engí annæn man. hws.
 Af man fær 1 annæn manz hws v-
 laghfot / oc lætær fík laghsøkæ. tha scal
 fyrft vt gøzæs hufbond fín hws leghæ.

frok fkiep / thær iauæn dyghær ær with
 fyrmer fkiep 1 by / thær heldær fæx landz
 fkiep. En at mætæ hauær / eldær humæl
 oc all thylik bløt fææth. scal fyrmer by-
 fkiep fathik wæræ. Um bathæn.
 Oll mandagh / oc thoðf dagh / scul quín-

fyr en ant hans gooz vt wirthæs. hws.
Hwilk man sitær i annæn manz hws
oc gialdær ham ei huflegh rætæ stæuæn-
dag. tha ma hufbond takæ two nabur /
oc wirth vt sin huflegh vtæn bōtæ.
Um by skiep / oc quinnæ bathæls fra karlæ.

Thín skra thær hær næthæn ær
scríuæn gøth hærtugh woldemar
stathik / oc bōth at scríuæs til theræ an-
næn skra i flænsburgh / thet aar fra
wozs hærræ aar thuśind / tv hundzith / oc half
fæmpt sin tygh oc fæm wintær / æftær huuæth faast
At mata rug / oc býgg. hwætæ. ƿ dagh
ærtæ . bōnæ . oc oll harth sææth / scul two

næ bathæ. Oc hwilk karmen mæth quinnæ
thiſſæ daghæ bathæs / miſtæ tha sin
ƿ En andær daghæ bathæ ƿ klæthær.
karlæ. Oc hwilk quinnæ tha bathæs
mæth karl. hun miſtæ sin klæthæ.
ƿ Thiſſæ klæthæ scul soghæt oc rath-
men hauæ í two lōtæ mell them / iauænt
at skiftæ. Vm biollup.

Thænnæ skra thær hær næthæn
ær skríuæn gaf hærtogh erik
hærtogh waldemar sun . oc bōth
at scríuæs til theræ annæn . skra
í flensboigh. thæt aar. fra wars
hærræ aar. thuśind wintær. och

thry hundreth wintær . och en wintær
och tiugh . sanctæ pauls dagh æftær
iwl. vm bothmen til biollup.

Engin býman skal hauæ meræ
folk til sint brutlap æn thre
diugh diſkæ mæth mat. och hwær
diſk mæth mat. skal vt læggæ sex
pænníng engels a boithæ for sek.
ƿ hwo thæt brýtær. bætær thre mark
them tækæ fogheten haluæ. och
haluæ rathmæn. Brullops liys.

Ollæ the lýus til altær offeræs
thæm skal kirkí præſt hauæ.
ƿ hwa thæm burt fōi . bætær sum
fýrræ ær ſauth. och fōiæ tho
the ſamæ lýus í geen. vm both til

Thær barn ær fōd . ældær barnfōl
thær barn dōpæs . tha skal thæ
ræ ængín koſt væræ . mæth bo-

thæt folk. hwa thæt brytær bæ
thær sum fyrre ær ſauth ƿ æn thær.
kunæ gær i kirkí æftær barn tha ma
hufbond biūth ti diſk mæt mat
och æi meræ. Vm ſkod af by
Then tith ſkod gær af bý . tha.
skal af ænningh hus / huærkín ſten
hus ellær træhus meræ af ſkýdes.
ens af ſæx pund engiſk barſølgang
Hwilk man ældær ſwen yuer tolf
wintær gamæl til barſøl gær vm
nat bæthær for thre mark Joithfærth
Thær lík ioithæs tha skal ængín man
koſt hauæ meth bothet folk uten of
noker manz ſærlík winnæ kummæ
af land thær han ma æi miſtæ . hwa
thæt brýtær bætær sum fýrræ ær ſauth

MONUMENTA PALÆOGRAPHICA

DENKMÄLER DER SCHREIBKUNST
DES MITTELALTERS

ERSTE ABTEILUNG:

SCHRIFTTAFELN IN LATEINISCHER UND DEUTSCHER SPRACHE

IN VERBINDUNG MIT FACHGENOSSEN

HERAUSGEGEBEN VON

DR. ANTON CHROUST,

PROFESSOR AN DER KGL. UNIVERSITÄT WÜRZBURG

ERSTE SERIE:

24 ETWA DREIMONATLICHE LIEFERUNGEN à 20 MARK

Jede Lieferung enthält 10 Lichtdrucktafeln mit Erläuterungsblättern, erstere auf holländischem Büttenpapier
im Formate 40 × 56 cm (also in doppelter Größe dieses Prospektes).

Eine zweite Serie von Schrifttafeln in lateinischer und deutscher Sprache ist in Aussicht genommen.

Herausgeber und Verlagsanstalt haben die Herausgabe einer größeren Sammlung von Schrifttafeln unternommen, die das allgemein zugängliche Material für die theoretische Erforschung der Geschichte der Schrift, — zunächst der lateinisch-deutschen, in absehbarer Zeit aber auch der griechischen und orientalischen, — vermehren und den praktischen paläographischen Unterricht durch ein neues Lehrmittel fördern soll, das sich bei verhältnismäßiger Wohlfeilheit alle Vorteile der modernen Lichtdrucktechnik zu eigen gemacht hat.

Die »Denkmäler der Schreibkunst« wollen ein einigermaßen vollständiges Bild von der Entwicklung der lateinischen Schrift vom fünften bis zum Ausgang des fünfzehnten Jahrhunderts bieten; vornehmlich soll aber doch die Geschichte ihrer Veränderungen in Deutschland dargestellt werden, natürlich unter steter Berücksichtigung der entsprechenden Entwicklung in Italien, Frankreich und England, sowie des mannigfach sich äußernden Einflusses der französischen und italienischen Minuskel auf die Schrift in den verschiedenen Landschaften Deutschlands.

Es ist längst beobachtet worden, daß die allmählichen Veränderungen in der lateinischen Schrift nicht an allen Orten gleichzeitig vor sich gehen und daß geradeso wie bei den verwandten Erscheinungen auf dem Gebiete der Sprache und der Kunst auch die Entwicklung der Schrift von Westen nach Osten fortschreitet. Es läßt sich darum das Alter irgend einer undatierten Handschrift durch Vergleichung ihrer Schriftzüge mit denen einer genau datierten doch nicht mit annähernder Sicherheit feststellen, so lange der Entstehungsort auch nur der einer Handschrift unbekannt ist; denn es kann bei noch so großer Ähnlichkeit der Schriftzüge der Altersunterschied zwischen beiden Handschriften fünfzig und mehr Jahre betragen, wenn die eine etwa zu Vorau in Steiermark, die andere zu St. Amand in Flandern geschrieben worden ist. Um zu gewisseren Ergebnissen bei der Beurteilung des Alters von Handschriften zu gelangen, — was immer eine Hauptaufgabe der wissenschaftlichen Paläographie

Das Evangeliar Cutberchts.

An die Spitze einer Sammlung von Proben aus der Salzburger Schreibschule stelle ich Cutberchts Evangelienhandschrift, die zwar sicherlich nicht in Salzburg geschrieben worden ist, wohl aber aller Wahrscheinlichkeit nach zum ältesten Bestand der Salzburger Bibliothek gehört hat (wie schon Karl Foltz, Geschichte der Salzburger Bibliotheken, Wien 1877, S. 7, vermutete) und als solche mustergebend gewirkt haben mag. Entstehungszeit und Entstehungsort lassen sich nur vermuten, der Schreiber hat allein seinen Namen überliefert. Auf der Rückseite des unfoliierten ersten Blattes stehen die Worte: † *Cutbercht scripsit ista IV euangelia. Praecat nos omnia. Oramus pro anima tua.* — Der Name ist angelsächsisch und ebenso ist die Schrift insular. So ist es erlaubt, die Hs. nach den britischen Inseln zu setzen; möglich wäre allerdings auch, dass der Angelsachse Cutbercht Insasse eines fränkischen Klosters gewesen ist. Dass die Hs. einmal in einem westfränkischen Kloster war, bezeugen die vielen Korrekturen im Kapitelverzeichnis zum Matthaeeusevangelium (Bll. 7^r—9^v), die jene charakteristische spitze Minuskel aufweisen, die in den westfränkischen Schreibschulen vor und nach 800 geschrieben wurde. Man möchte dabei wegen Arn an St. Amand denken oder wenigstens beim Korrektor an einen Mann aus Arns Umgebung, der in einem westfränkischen Kloster schreiben gelernt hat. Andere Korrekturen zeigen dagegen durchaus den Zug der Salzburger Schule. Diese Korrekturen machen ziemlich wahrscheinlich, dass die Hs., die noch im VIII. Jahrhundert, und zwar vor dessen Mitte, geschrieben worden ist, schon in der ersten Hälfte des IX. Jahrhunderts in Salzburg war. Ihre Anwesenheit zu Salzburg im XV. Jahrhundert verbürgt der charakteristische, von Foltz beschriebene Einband (a. a. O., S. 41) mit der älteren Signatur 46 (XV. Jhdt.) und der jüngern 3420.

Die erste Erwähnung der Hs. findet sich bei Martin Gerbert, Iter alemannicum, St. Blasien 1765, S. 419. Ihrer gedenken noch Karl Foltz, a. a. O., und Georg Swarzenski, Die Regensburger Buchmalerei des X. und XI. Jahrhunderts. Leipzig 1901, S. 17. Vgl. die Tabulae codicum manuscriptorum bibliothecae palatinae Vindobonensis, I, Vindobonae 1864, S. 206.

Lichtdruck von Blatt 111^r = Lukas, I, 1—5.

LUCAS	QUONIAM	QUIDEM MULTI CONA		TIBI SCRIBERE OPTIME. TH
		TI SUNT ORDINARE		EOPHILE; UT COGNOSCAS
		NARRATIONEM. QUAE	15	EORUM UERBORUM.
		IN NOBIS COMPLETAE		DE QUIBUS ERUDITUS ES.
5	SUNT RERUM. SICUT			UERITATEM
	TRADIDERUNT NOBIS		LUCAS I. X SOLVS	FUIT IN DIEBUS HERO
	QUI AB INITIO IPSI UIDE			DIS REGIS IUDEAE. SA
	RUNT. ET MINISTRI FUE		20	CERDOS QUIDAM NO
	RUNT SERMONIS; UISUM EST			MINE ZACCHARIAS.
10	ET MIHI ASSE ^{v 1)} QUTO A			DE UICE ABIA. ET UXOR
	PRINCIPIO. OMNIBUS DI			ILLI DE FILIABUS AARON.
	LIGENTER EX ORDINE			

1) Aus *asseculo* verbessert.

quidam multa conuoc
 asunt ordina
 re paratorem quoc
 in nobis completac
 sunt rerum sicut
 tradiderunt nobis
 quia inigo ipsi uide
 runt amiserunt fue
 runt sermonis uisum
 amhi assequito et
 principio omnib; di
 ligenter exordine
 tibi scribere optime
 eo phile; ut cognoscas
 eorum uerborum
 de quib; erudites
 ueritatem
 sunt in diebus hero
 dis regis iudee sac
 cerdos quidam no
 mine zaccharias
 de uice abia uxor
 illi de filiis; acron

L. 1.
 X
 Sol

WIEN. KSL. UND KGL. HOFBIBLIOTHEK. COD. LAT. NO. 1224. BL. 111^r.

(Problichdruck einer halben Tafel aus dem hier angezeigten Werke. Nebstehend in kleinerer Schrift Erläuterung und Transskription. An die Erläuterung schließt sich außerdem immer eine ausführliche Kennzeichnung der graphischen Eigentümlichkeit etc. der betr. Handschrift an.)

bleiben wird, — muß man über zahlreiche Proben nicht nur genau datierter, sondern auch nach ihrem Entstehungsort möglichst zuverlässig bestimmter Handschriften verfügen können — oder mit anderen Worten: für die systematische Erforschung der Geschichte der Schrift ist zu wissen nötig, wie zu gleicher Zeit an verschiedenen Orten und wie zu verschiedenen Zeiten am gleichen Ort geschrieben worden ist.

Die vorliegende Sammlung will diesen beiden Anforderungen nach Möglichkeit Rechnung tragen: der ersten, indem sie Proben gleichaltriger Handschriften verschiedener Herkunft nebeneinander stellt, der zweiten, indem sie die Entwicklung der Schrift innerhalb eines oder zweier Jahrhunderte an einem Ort, in der Schreischule eines ansehnlichen Domstifts wie Salzburg oder Regensburg, eines großen Klosters wie St. Gallen, in einer größeren Anzahl chronologisch geordneter Schrifttafeln zur Anschauung bringt. Die Auswahl wird nach solchen Gesichtspunkten getroffen, daß dabei auch die diplomatische Forschung, besonders auf dem Gebiete der Privaturkunde, nicht leer ausgeht.

Die Schriftproben aus dem vierzehnten und fünfzehnten Jahrhundert waren zum Teil nach anderen Gesichtspunkten als den zuvor bezeichneten auszuwählen. An genau datierten Handschriften unzweifelhafter Herkunft ist kein Mangel; aber seitdem die gelehrte Bildung ihre vornehme Abgeschlossenheit aufgegeben hat, seitdem sie Gemeingut vieler wird und der gesteigerte Verkehr auch den Austausch von Handschriften erleichtert, deren Zahl durch den billigen neuen Schreibstoff ins Ungemessene wächst, wird die Entwicklung der Schrift gleichmäßiger. Zunächst war zu illustrieren, wie seit dem dreizehnten Jahrhundert an die Stelle jener steifen, eckigen, mühsam gezeichneten Schrift, die sich allmählich aus der abgerundeten karolingischen Minuskel entwickelt hatte, eine neue schreibflüchtige Kursive tritt, die alsbald die Schrift der glossierten Lehrbücher und der Kollegienhefte an den Universitäten wird, deren sich die sparsamen Bettelmönche in ihren umfänglichen Traktaten und ebenso die fleißigen Brüder vom gemeinsamen Leben bedienen, die wir in den Rechenbüchern des lübischen Kaufmanns und in den Urbaren eines schwäbischen Herrn wiederfinden können; vor allem fordert diese gotische Kursive, wie man sie wohl genannt hat, unsere Aufmerksamkeit als Geschäftsschrift der kaiserlichen und aller der kurfürstlichen, fürstlichen und städtischen Kanzleien und Ämter. Den Ausfertigungen dieser Kanzleien im vierzehnten und fünfzehnten Jahrhundert, den Originalen, den Konzepten, den Registraturbüchern ist besondere Aufmerksamkeit zugewendet: so wird die Entwicklung des Registerwesens in der Reichskanzlei durch eine reichliche Anzahl chronologisch aufeinander folgender Proben illustriert werden. Wichtig erscheint es ferner, aufzuzeigen, in welchem Maße fremde Schreibgewohnheiten, die französische, burgundische, italienische und die charakteristische Geschäftsschrift der päpstlichen Kanzlei auch in späterer Zeit auf die Gestaltung der Schrift in Deutschland eingewirkt haben. Daß auch dem Autograph, namentlich wenn es individuelle Züge aufweist, sein gebührender Platz eingeräumt werden wird, ist ebenso selbstverständlich wie die Darbietung von Beispielen jener erneuerten karolingischen Minuskel-schrift, die den Humanisten als Schrift der augusteischen Zeit erschien und die für die Formen der neuen Druckschrift so bedeutungsvoll geworden ist. Jedenfalls wollen wir den Proben der Schrift des ausgehenden Mittelalters in unserer Sammlung einen größeren Raum gönnen als in ähnlichen Sammelwerken sonst üblich ist.

Bei der Auswahl der Schriftproben war nur das paläographische Interesse bestimmend; dabei ist es dem Herausgeber weniger um auffallende Raritäten zu tun als um typische Zeugnisse der Entwicklung. Die Rücksicht auf den Inhalt der Handschrift steht im Hintergrund; größeren Einfluß hat er sich bei der Auswahl der künstlerischen Ausschmückung der Handschrift mit Initialen oder Miniaturen gestattet.

Alle Schriftproben sind in natürlicher Größe in Lichtdruck auf gutem dauerhaftem Büttenpapier im Formate von 40:56 cm (also der doppelten Größe dieses Prospektes) vervielfältigt worden. In Bezug auf die Textbeilagen hat der Herausgeber sich das Muster der ausgezeichneten englischen Publikation vor Augen gehalten; knappe Angaben über die äußere Beschaffenheit der Handschrift, über Zeit und Ort ihrer Entstehung und über ihre sonstigen Schicksale stehen an der Spitze, Hinweise auf die Literatur und auf etwa bereits vorhandene Schriftproben folgen; eine je nach den Umständen ausführliche oder kurze Kennzeichnung der graphischen Eigentümlichkeiten der ganzen Handschrift, der Buchstabenformen und Buchstabenverbindungen, des Kürzungssystems, der Interpunktion, der ornamentalen Ausschmückung leitet endlich zur Umschreibung des Textes über, der in Druckschrift ein möglichst getreues Abbild der nebenstehenden Tafel zu geben hat, wobei die Kürzungen aufgelöst und die ergänzten Buchstaben in Petit wiedergegeben, Tilgungen, Verbesserungen durch Überschreiben und Glossen am gehörigen Platze ersichtlich gemacht sind.

Ein Band besteht aus achtzig Tafeln, von denen je zehn ein Heft bilden; solcher Bände sind für die lateinisch-deutsche Abteilung sechs in Aussicht genommen, von denen je drei eine Serie ausmachen werden. Der ersten Serie, die 240 Tafeln enthalten und im Jahre 1906 abgeschlossen sein wird, soll die zweite unmittelbar folgen.

MÜNCHEN.

Verlagsanstalt F. Bruckmann A.-G.

Brief van de Zeeuwsche gecommitteerden ter Generaliteit
aan de Staten van Zeeland, geschreven 1584
Juli 10, den dag van den moord, op
Prins Willem I gepleegd.

Deze brief berust in 's Rijks archiefdepôt in Zeeland bij de
verzameling relatieven, behoorende tot de resolutiën
der Staten van Zeeland.

Handboek der Nederlandsche Palaeographie.

PROSPECTUS.

Den 4^{en} Augustus 1899 richtte de heer M^{rs}, burgemeester van Middelharnis, een schrijven tot het bestuur der Vereeniging voor Gemeentebelangen, waarin hij er op wees, dat hoewel den secretaris krachtens art. 103 der gemeentewet het beheer van het gemeentearchief is opgedragen, die ambtenaar in den regel niet in staat is van den inhoud van het archief kennis te nemen, laat staan er afschriften van te geven, doordat hem daartoe het eerste vereischte, kennis van het oude schrift, ontbreekt. Hij drong daarom bij het bestuur der bovengenoemde vereeniging aan, dat zij onder de vakken, waarin zij aan de aspirant-gemeentesecretarissen examen afneemt, ook de kennis van het oude schrift zou opnemen. Het bestuur oordeelde echter niet tot dien maatregel te kunnen overgaan, omdat vooralsnog aan de aspirant-secretarissen elke gelegenheid ontbrak om zich de noodige kennis van het oude schrift eigen te maken, en achtte het veeleer wenschelijk allereerst in deze leemte te voorzien; het stelde dus voor eene handleiding voor de kennis van het oude letterschrift te doen bewerken. Dit voorstel werd door de Nederlandsche Vereeniging voor Gemeentebelangen in hare algemeene vergadering van 25 Augustus 1900 aangenomen.

Het bestuur der meergemelde vereeniging wendde zich daarna tot dat van de Vereeniging van Archivarissen, dat volmondig het nut van de uitgave van zulk eene handleiding erkende en zonder aarzelen zijne medewerking bij het samenstellen er van toezegde. De ondergeteekenden werden uitgenoodigd zich met de bewerking van het bedoelde handboek te belasten. Zij hebben die taak gaarne aanvaard, hoewel zij zich niet ontveinzen de vele moeilijkheden, die er aan zijn verbonden.

De eerste moeilijkheid is wel deze, dat tot heden geen enkel werk over Nederlandsche palaeographie verschenen is, dat de commissie tot leiddraad of voorbeeld zou kunnen strekken.

De werken van Koning¹⁾ en Houtman²⁾ zijn geheel verouderd en waardeloos geworden. Maar juist het feit, dat geen enkel werk bestaat, dat eenigszins aan de bestaande behoefte voldoet, gaf de commissie den moed zich niet te onttrekken aan eene onderneming, die bedoelt in eene merkbare leemte te voorzien. Zij vertrouwt dat, waar zij geheel nieuwe banen heeft te betreden, haar werk zal worden beoordeeld met de verschooning, waarop het bezwaarlijke van zulk eene onderneming aanspraak geeft.

Eene tweede moeilijkheid is gelegen in den uiteenloopenden aard van het publiek, tot wie het werk zich richt. Want hoewel het oorspronkelijk denkbeeld ten doel had uitsluitend eene handleiding voor gemeentesecretarissen te ontwerpen, begrepen de beide vereenigingen al spoedig, dat het wenschelijk was den kring der lezers zooveel mogelijk te verwijden. Zij, die zich voor archivaris willen bekwamen, hebben in de allereerste plaats behoefte aan een werk, waarin zij het oude schrift kunnen leeren lezen en ontcijferen. Maar niet minder noodig is de kennis van het oude schrift voor predikanten en geestelijken, wien het bewaren der kerkelijke archieven is opgedragen, en van wie men zoo gaarne bijdragen op kerkhistorisch gebied ontvangt. En zij, die den graad van doctor in de Nederlandsche letteren willen verwerven en geroepen worden tot het uitgeven van middelnederlandsche handschriften, de bibliothecarissen, welke die handschriften hebben te bewaren en te beschrijven, ambtenaren aan musea, penningkundigen enz. hebben zeker niet minder behoefte aan de kennis van het oude schrift als de gemeentesecretarissen.

Maar wel is de kennis, welke zij noodig hebben van een anderen aard, als die, welke de gemeentesecretarissen, de predikanten en de archivarissen behoeven. Handschriften van letterkundigen aard zijn in den regel eenigszins anders geschreven als die, welke van kanselarijen of griffiën afkomstig zijn. Evenzoo hebben de archivarissen behoefte aan een grondiger kennis van het oude letterschrift ook der vroegste tijden, dan de predikanten, wier archieven eerst van de hervorming dateeren. De uitgave van afzonderlijke werken voor die verschillende

¹⁾ Algemeene ophelderende verklaring van het oude letterschrift in steenplaatdruk, uitgegeven door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen (1818).

²⁾ Facsimile's van onuitgegeven brieven en andere belangrijke stukken van beroemde mannen, uitgegeven door J. P. Houtman, steendrukker te Utrecht. (1829).

—

categorieën van personen was echter uit den aard der zaak onmogelijk, reeds ten gevolge van de kostbaarheid der reproductiën, die zulk eene uitgave behooren te vergezellen. De commissie zal dus trachten haar handboek zoodanig in te richten, dat het zoowel door archivarissen en beoefenaars van het middelnederlandsch als door secretarissen en predikanten met vrucht kan worden geraadpleegd. De een zal wel eens eene opmerking vinden, die hem wat elementair lijkt, en de ander wel eens een passage overslaan, die hem niet te pas zal komen, maar de commissie vleit zich toch, dat allen in het handboek zullen kunnen vinden wat zij behoeven.

Het handboek zal bestaan uit een tekst en uit reproducties van handschriften. De tekst zal bevatten 1°. een overzicht van de ontwikkeling der verschillende letterteekens, voor zooverre die in ons vaderland te constateeren valt, met aanwijzing vooral van de verschillende plaatsen, tijden en categorieën van handschriften, waar elke lettervorm voorkomt; en 2°. eene lijst der meest gebruikelijke afkortingen met hare oplossing. Hierbij zal zooveel mogelijk naar volledigheid worden gestreefd, opdat het handboek zoo min mogelijk onvoldaan behoeve te worden ter zijde gelegd. In een naschrift hoopt de commissie een overzicht te kunnen geven van de oude interpunctie en het gebruik van hoofdletters, een onderwerp, dat tot heden nog eigenlijk in het geheel de aandacht niet trok en die toch wel verdient.

De reproducties zullen zijn van denzelfden aard als de hierbij gaande, d. w. z. zij zullen zijn lichtdrukken, die in tegenstelling met de thans geheel verouderde methode van overtrekken, het schrift in al zijne eigenaardigheden weergeven.

De commissie hoopt, dat eene algemeene intekening het haar mogelijk zal maken tot de uitgave over te gaan, maar daar de kosten van reproductie zeer aanzienlijk zijn, kan dit alleen geschieden zoo de intekening zeer algemeen plaats heeft. Zij wekt dus met nadruk tot de onderteekening van het bijgevoegde formulier op.

Januari 1903.

R. FRUIN.
C. P. L. RUTGERS.
H. BRUGMANS.
W. O. SWAVING.

De uitgave zal geschieden als volgt:

- 1°. 10 tot 15 platen in lichtdruk met den verklarenden tekst in portefeuille;
- 2°. nogmaals 10 tot 15 platen in lichtdruk met tekst;
- 3°. het handboek.

Het handboek zal, behoudens waarschijnlijk enkele platen in zincographie, welke de commissie noodig mocht achten tot opheldering van den tekst te laten invoegen, en de afbeeldingen en verklaring der afkortingen hiervoren bedoeld, ten minste 5 vel druks beslaan, royaal 8° formaat, gebonden in geheel linnen stempelband.

De prijs van de geheele uitgave zal f 9.— zijn, invorderbaar telkens voor een derde, wanneer de verschillende gedeelten verschijnen. Men verbindt zich voor het geheele werk. Voor leden der Vereeniging van Archivarissen en van die voor Gemeentebelangen is volgens overeenkomst de prijs gesteld op f 6.—, netto, zonder de tusschenkomst van den Boekhandel, invorderbaar in zijn geheel na de aflevering van het 2^e stel platen.

Indien de commissie meent, dat voor de volledigheid en doelmatigheid van het werk echter nog meer dan 30 platen gevoegd moeten worden bij het handboek, dan zullen deze meerdere platen (nevens den verklarenden tekst), worden berekend naar 50 cent per stuk en bij den inteekenprijs dadelijk worden ingevorderd, hetzij bij de tweede aflevering van platen, hetzij de aflevering geschiedt bij de uitgifte van het handboek.

Op grond van de kostbaarheid der uitgave zal niet eerder daartoe worden overgegaan, voordat door een genoegzaam aantal intekeningen de zekerheid is verkregen, dat de uitgave kan geschieden.

Na 1 Juli 1903 wordt de prijs verhoogd.

De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat de commissie na de voltooiing van het geheele werk later aanleiding vindt nieuwe platen naar handschriften te doen verschijnen. Daarvan zal dan echter een nieuw prospectus het licht zien.

De intekening is opengesteld bij elken boekhandelaar of bij de Uitgevers:

ERVEN B. VAN DER KAMP,
te Groningen.

Det Arnamagnæanske Legats forlagsskrifter og øvrige af dette fremnede 2 br
oktavformat ingen særlig angivelse; (—) betegner andet forlag, [—] udsolgt.

Anecdoton historiam Sverreris regis Norvegiæ illustrans. Cum vers. Lat. et comment. edidit Er. Chr. Werlauff. Hafniæ 1815	kr.
Annálar Islenskir sive Annales Islandici. Cum interpret. Lat. pp. Hafniæ 1847. 4.....	5,50
Diplomatarium Arna-Magnæanum I—II. Edidit G. J. Thorkelin. Hafniæ 1786. 4.)	
Edda Snorra Sturlusonar. Edda Snorronis Sturlæi. [Tom. I. Hafniæ 1848. Udsolgt.] — [Tom. II. Hafniæ 1852. Udsolgt.]	
— Tomi III. pars prior. Accedunt tabulæ lithographiæ quinque. Hafniæ 1880	5,00
— Tomi III. pars posterior. Hafniæ 1887.....	5,00
(Edda Sæmundar hin fróða I—III. Hafniæ 1787—1828. 4.)	
[Egils saga sive Egilii Skallagrimni vita. Cum interpret. Lat. pp. Hafniæ 1869. Udsolgt.]	
[Eyrbyggja saga. Hafniæ 1874. Sumptibus P. F. Suhm. Udsolgt.]	
Fundation for det Arna-Magnæanske Legat. Kbh. 1813.	
Gislason, K., Efterladte Skrifter I. (Forelæsninger over oldnorske skjaldekvæde). København 1895.....	—
— Efterladte Skrifter II. (Forelæsninger og videnskabelige afhandlinger.) København 1897. —	5,00
— Udvalg af Oldnorske Skjældkvæd. København 1892	5,00
Grágás I—II. Cum interpret. Lat. pp. Præmissa commentatione hist. et critica ab J. F. G. Schlegel descripta. Hafniæ 1829. (Hvert bind 8 kr.)	16,00
— Staðarhólsbók, ved V. Finsen. København 1879.....	5,00
— Skáihólsbók m. rtt., ved V. Finsen. København 1882	10,00
Gulatingslög. Leges Gula-Tingenses regis Magni legum reformatoris, sive jus commune Norvegicum. Cum interpret. Lat. et Dan. pp. et tabulæ facss. Hafniæ 1817,	8,00
Gunnlaugs saga. Saga af Gunnlaugi Ormstungu ok Sævald-Pafni. Cum interpret. Lat. pp. Hafniæ 1775. 4.....	6,00
Hervarar saga ok Heiðreks kongs. Vers. Lat. pp. Edit. Steph. Lörpents. Sumptibus P. F. Suhm. Hafniæ 1785.	6,00
(Hungurvaka etc. Hafniæ 1778.)	
Håndskrift AM 24, 4to (Valdemars sællandske Lovs første Femtædel). Fotolit. Kbh. 1869. —	1,00
— AM. 574 A. 4to (Eliakarius paa Islandsk). Fotolit. Kbh. 1872	2,00
— AM. 28, 8vo (Codex Runicus). Fotolit. Med en Undersøgelse om Poesnes Reng til Skrift udsat af det monumentale, af P. G. Thorsen. Kbh. 1877	6,00
Jarnsida etc. Hákonarbók. Cum interpret. Lat. pp. Hafniæ 1817.	4,00
(Johnsen, F., De noctis præ die prærogativa. Hafniæ 1782.)	
Katalog over det Arnemagnæanske håndskriftsamling, I bind 1. Hæfte. Kbh. 1888... —	5,00
— I. binds 2. hæfte. Kbh. 1889	5,00
— II. binds 1. hæfte. Kbh. 1892.....	7,00
— II. binds 2. hæfte. Kbh. 1894.....	3,00
Katalog over de oldnorsk-islandske håndskrifter i det store kgl. bibliotek og i universitets- biblioteket (udenfor den Arnemagnæanske samling). Kbh. 1900	10,00
Kormaks saga sive Kormaki Oegmundi filii vita. Cum interpret. Lat. pp. Hafniæ 1832. —	3,00
Kristni saga, sive historia religionis Christianæ in Islandiam introductæ pp. Cum inter- pret. Lat. etc. Hafniæ 1773	3,00
Kålund, Kr., Bidrag til en historisk-topografisk Beskrivelse af Island. I. bind. Syd- og Vestfjærdingene. Med 9 litogr. kort. Kbh. 1878	8,00
— II. binds 1. hæfte. Nordfjærdingen. Med 4 litogr. kort. Kbh. 1879	3,00
— II. binds 2. hæfte. Østfjærdingen. Det indre højland. Bidrag fra ældre trykte kilder. Tillæg og rettelser af hele værket. Registre. Med 5 litogr. kort og et udsat. Kbh. 1882. —	4,00
Laxdæla Saga sive Historia de rebus gestis Laxdölensium. Cum interpret. Lat. pp. Hafniæ 1826. 4	6,00
Nials Saga. Historia Niali et filiorum Lat. reddita. Cum variis lectur. Islandici lectio- nibus, glossario pp. Hafniæ 1809. 4	3,00
— Sagan af Niali Þorgeirssyns ok sonum hans. Kph. 1772	2,00
(Græsen, J., Diatribe de cognitione spirituali. Hafniæ 1771.)	
(—, Syntagma de baptismo. Hauniæ 1770. 4.)	
Olson, B. M., Runerne i den oldislandske litteratur. Kbh. 1883	2,00
Palæontatisk Atlas. Dansk afdeling. 38 fototypiske avler (64 afbildninger) med tilsva- rende tekst. Kbh. 1903	30,00
(Rymbegia. Versione Lat. edid. St. Björnsonis. Hafniæ 1780. 4.)	
Samling af Bestemmelse vedkommende det Arnemagnæanske Legat. Kbh. 1892	1,00
Viga-Glúms saga, sive saga Viga-Glúni. Cum versione Lat. pp. Sumptibus P. F. Suhm. Hafniæ 1783. 4.	5,00